

Observationes medicae de peste Brunsvicensi anni MDCLVII.

Contributors

Giesler, Lorenz, -1685.

Publication/Creation

Brunsvigae : Sumptibus Christoph-Friderici Zilligeri, 1663.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ebx8ykpj>

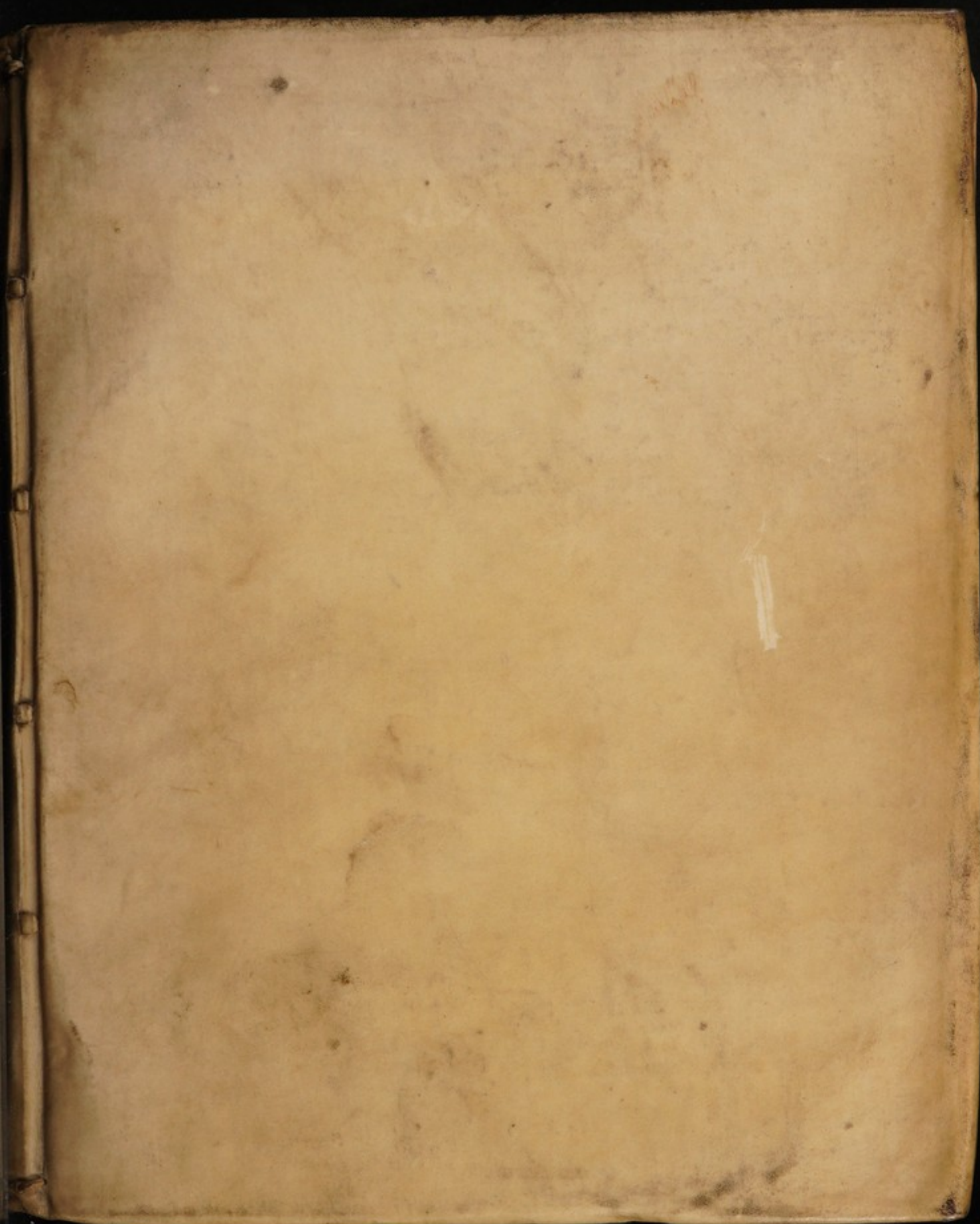
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

LE LSELE
Observationes
Medicae de Pelle
Bruxellensium.

21.

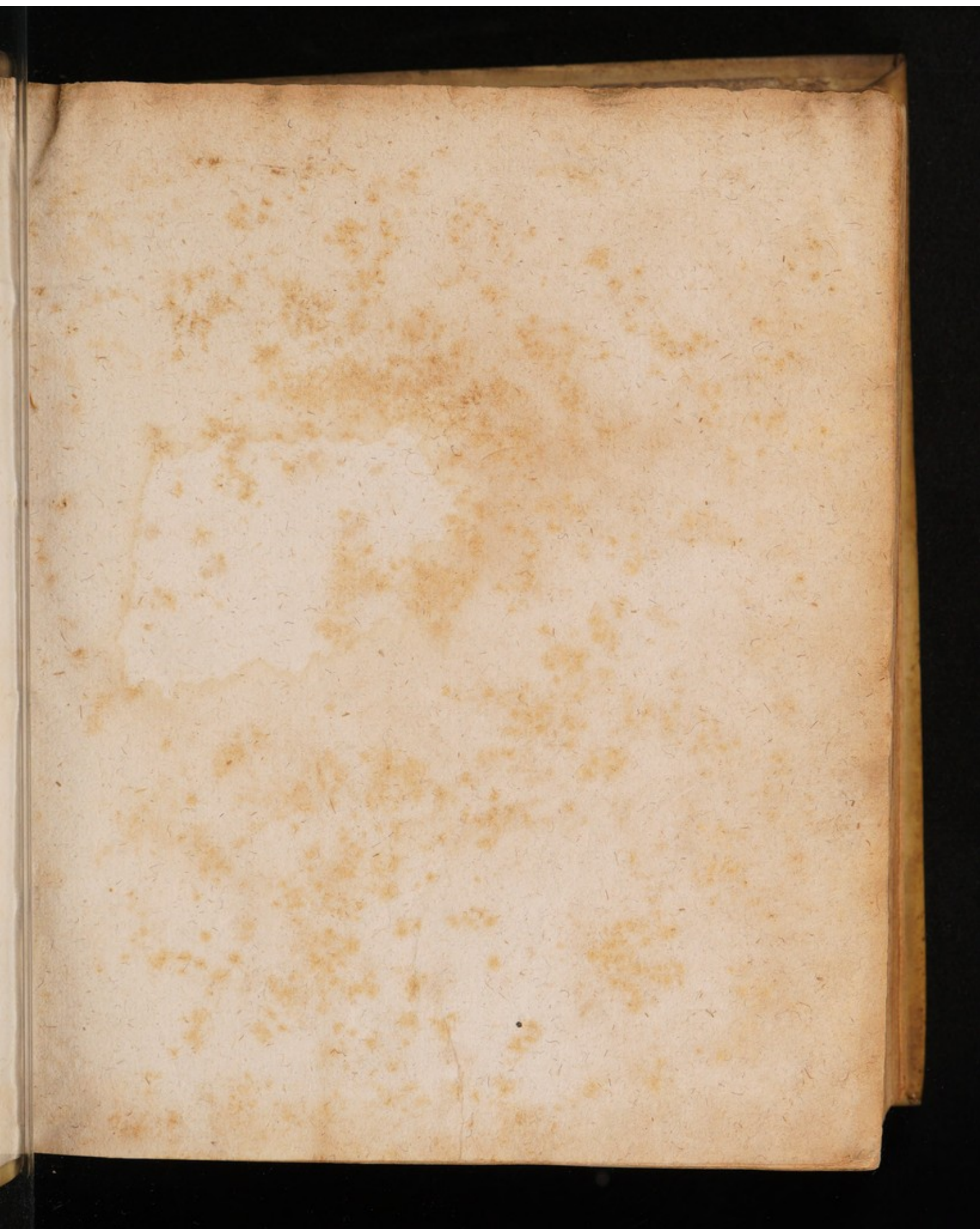
W. C. 32^B

G. XX. 25

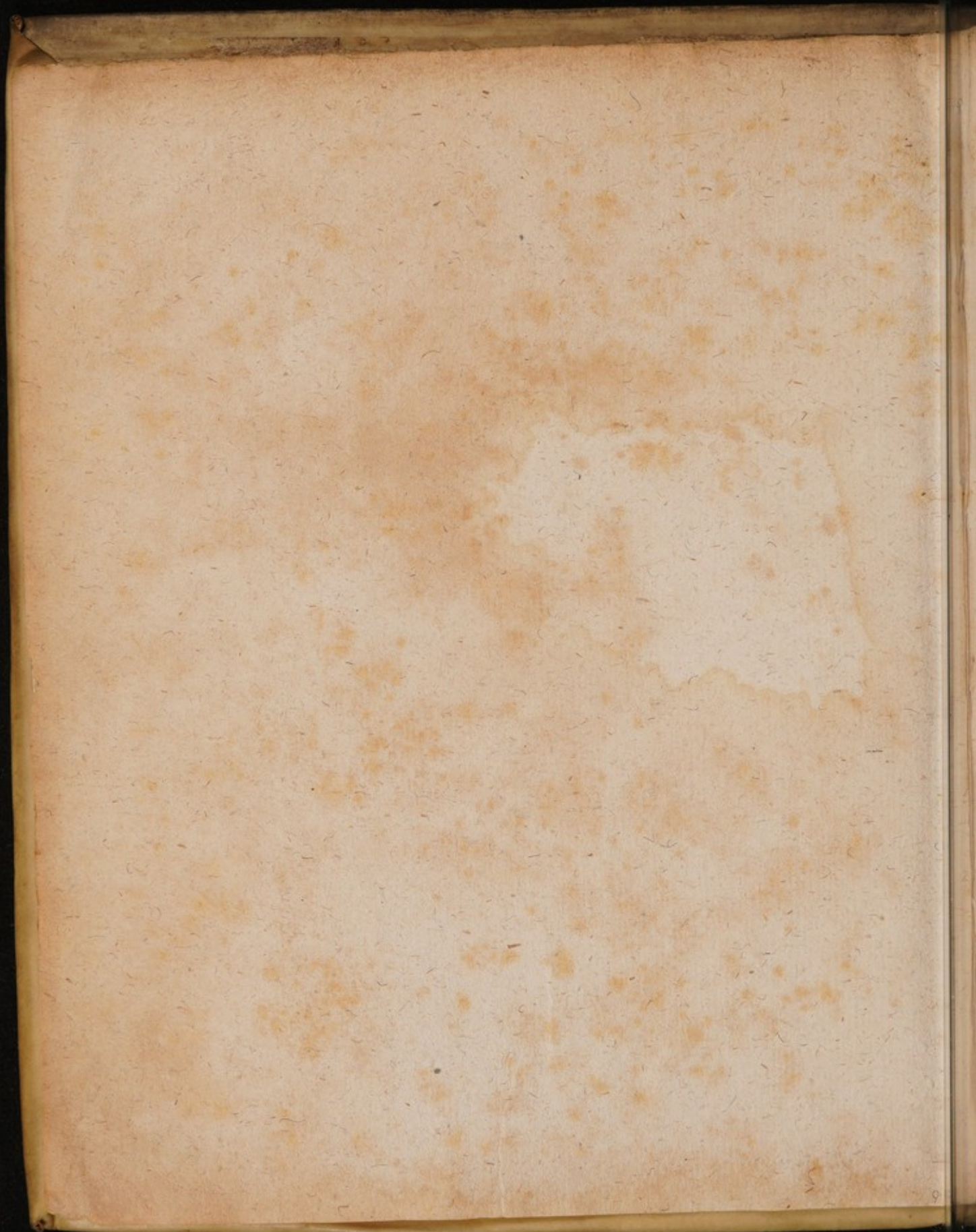
24,573/^B

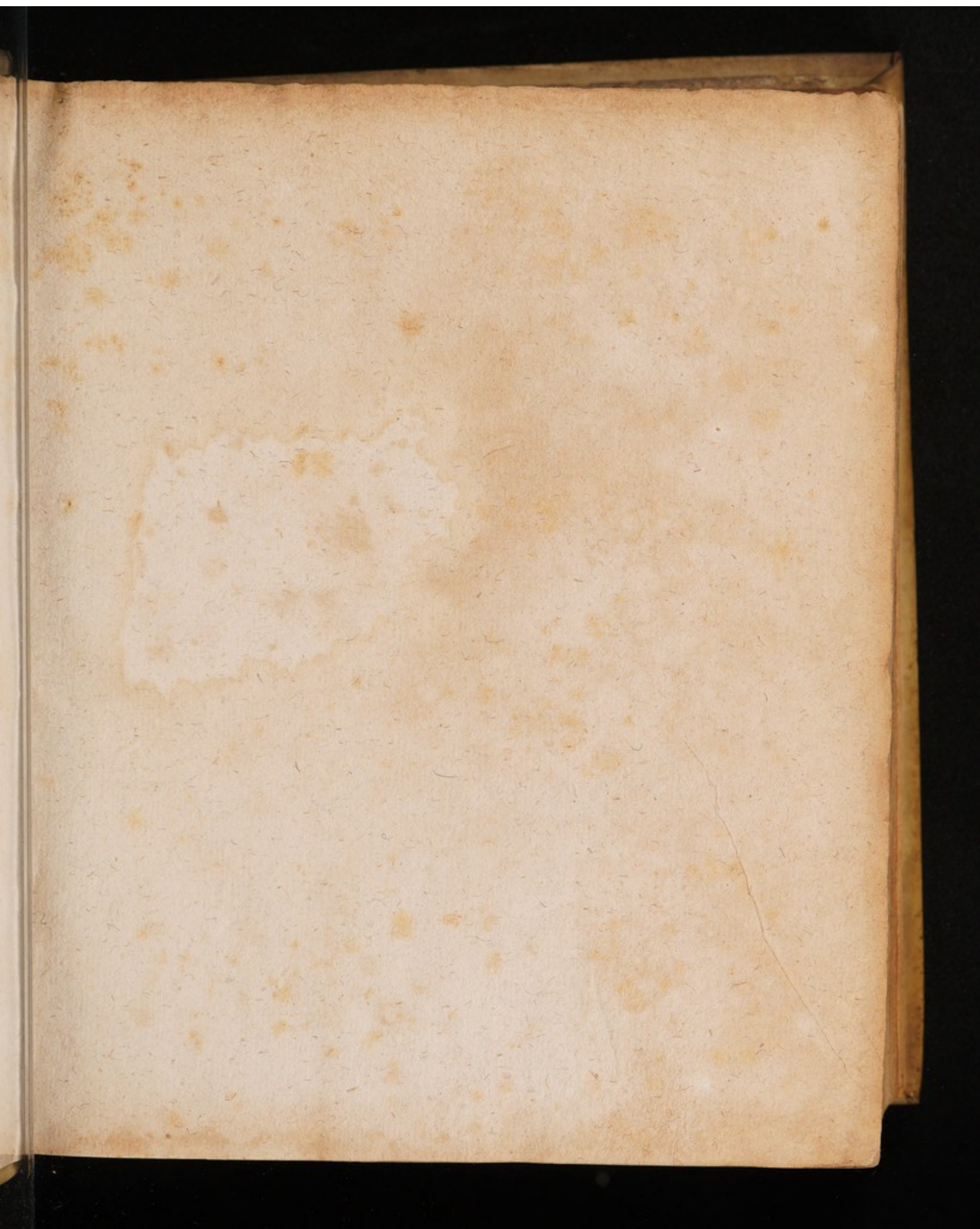

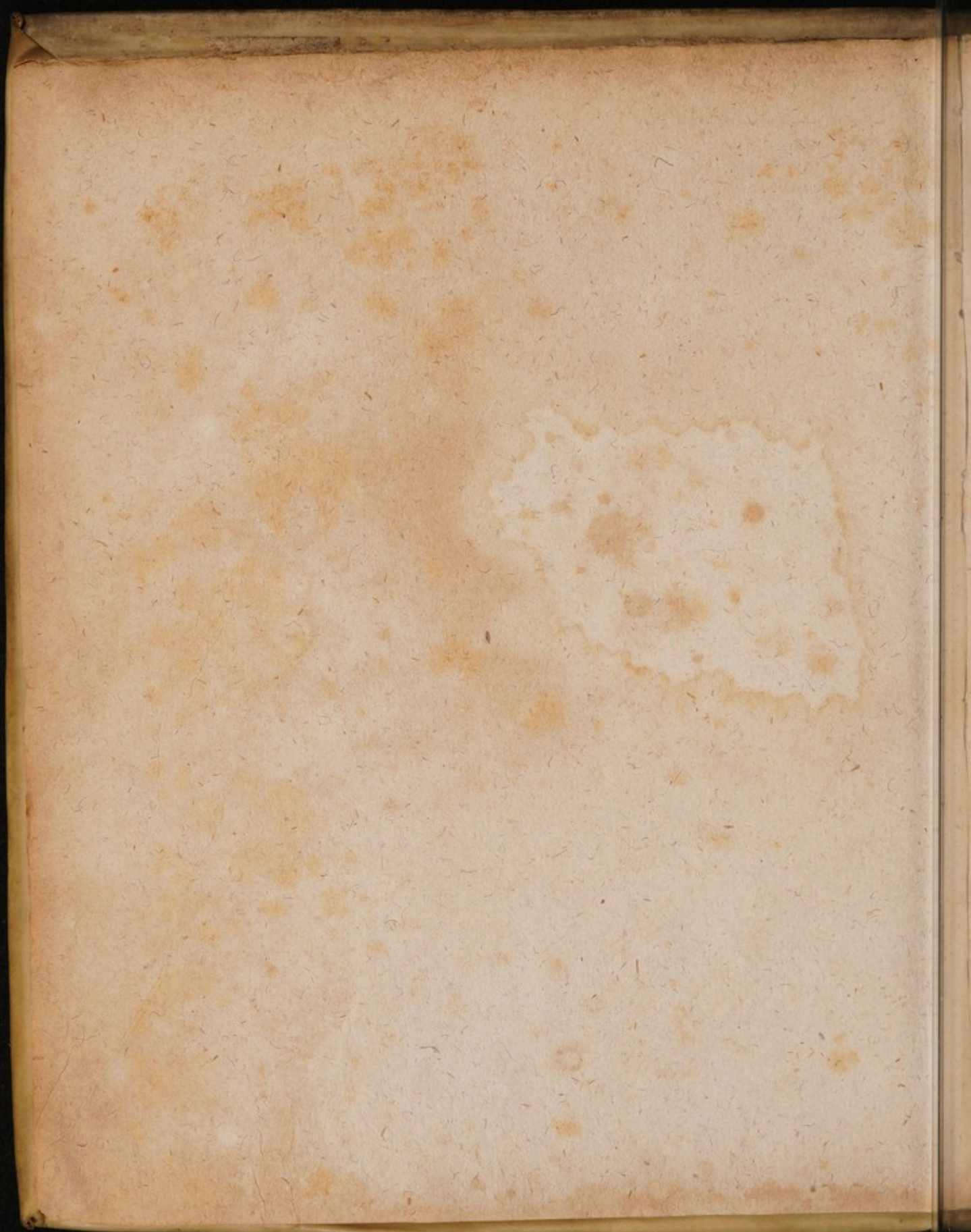

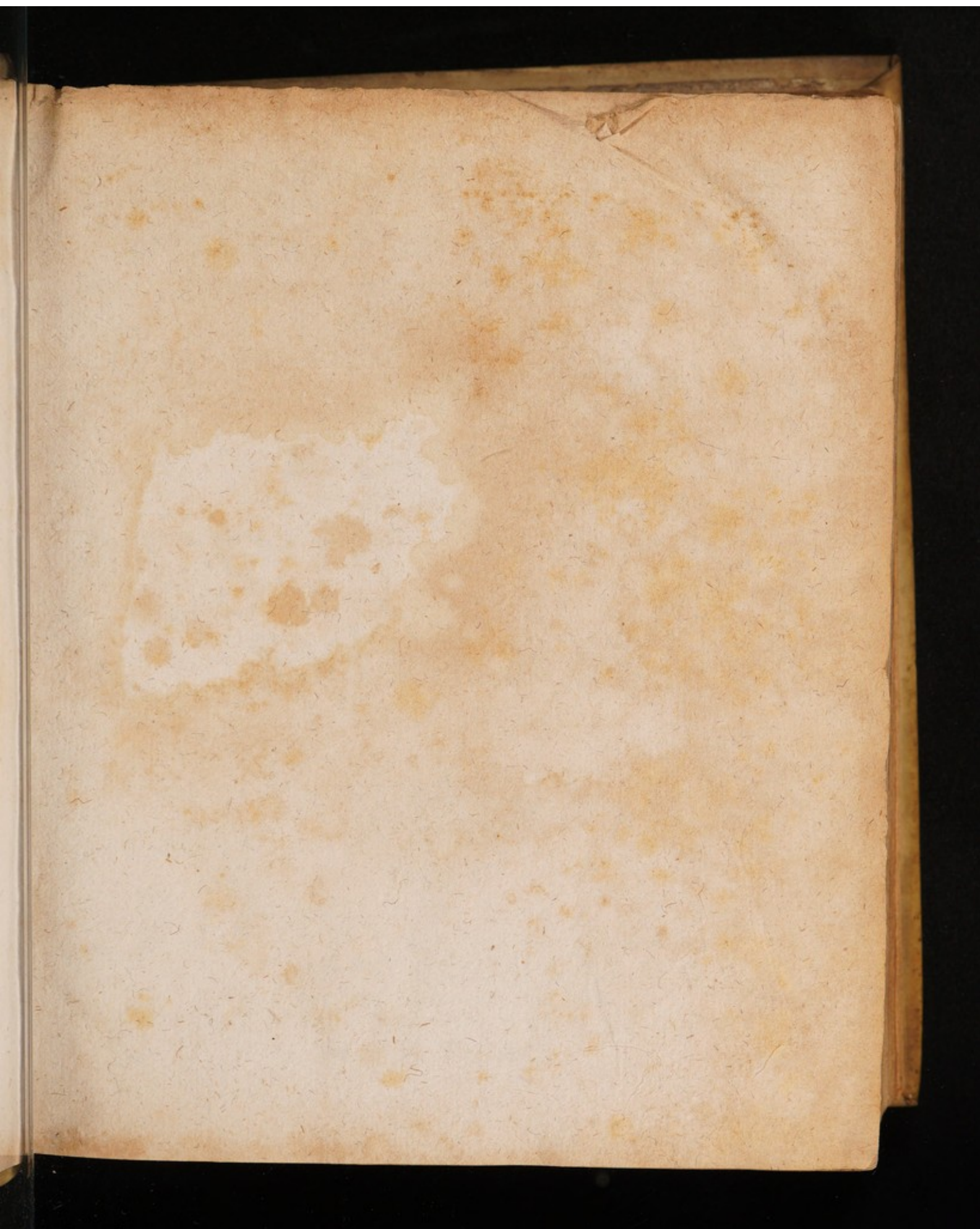

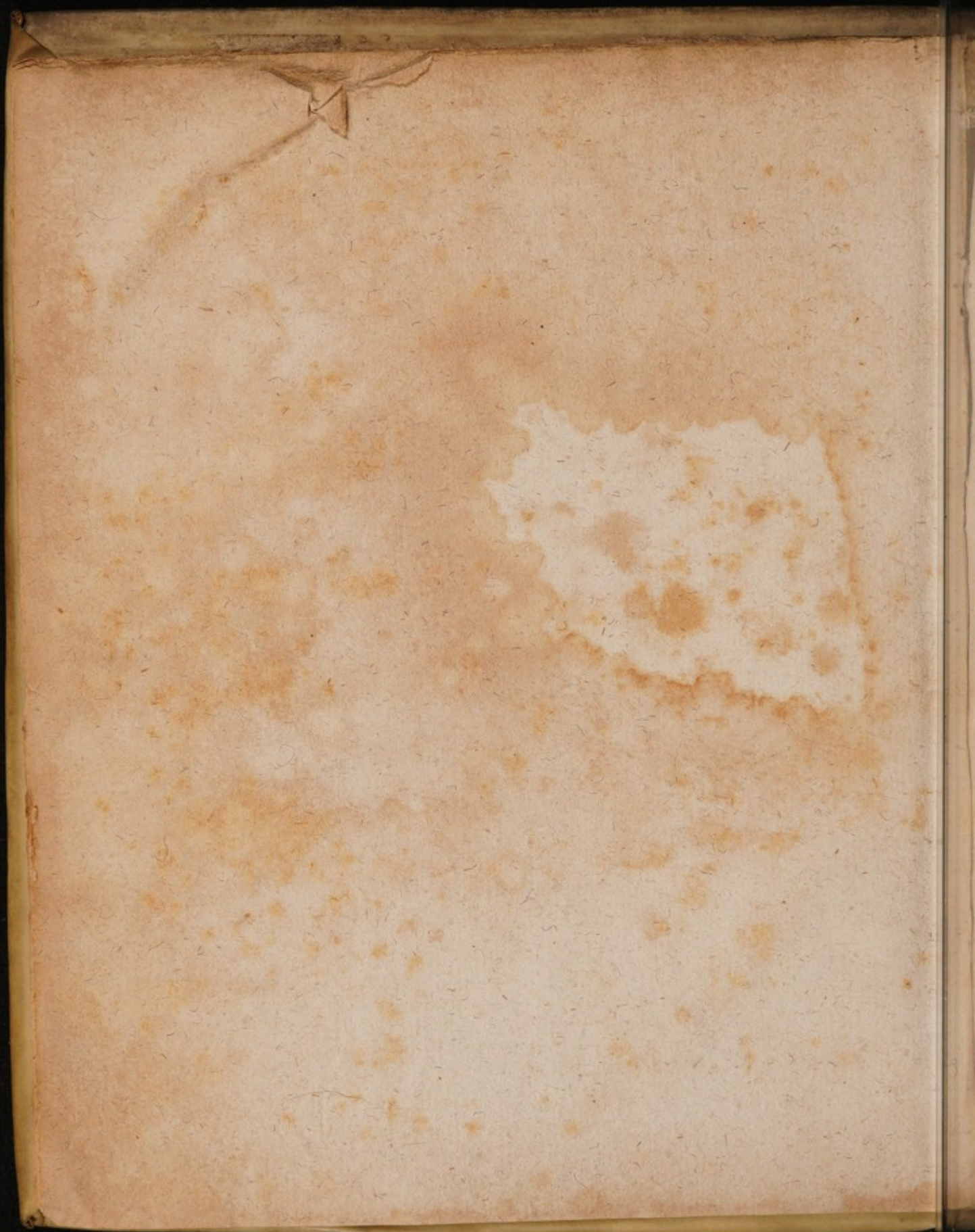

42689
(1)
LAURENTII GISELERI
OSTERODENSIS MED. D.

ET PHYS. REIPUBL. BRUNSVI-
CENSIS ORDINAR.

OBSERVATIONES
MEDICÆ
DE
PESTE BRVN-
SVICENSI

Anni M DC LVII.

BRUNSVIGÆ

Sumptibus CHRISTOPH-FRIDERICI ZILLIGERI,
ANNO M DC LXIII.

INCLUTÆ REIPUBLICÆ
BRUNSVICENSIS
MAGISTRATUI
VIRIS

*Nobilissimis, Amplissimis Consultissimis,
Prudentissimis, Clarissimis*

Dnn. CONSULIBUS
Dnn. CAMERARIIS
Dnn. SENATORIBUS
Dnn. DECEMVIRIS

ut &

EJUSDEM REIPUBLICÆ
TRIBUUM MAGISTRIS
PLEBISQUE TRIBUNIS
VIRIS

*Spectatissimis, Honestissimis, Vigilantissimis,
longoq; rerum usu Experientissimis*

Patronis, Fautoribus & Amicis eâ, quâ par est, animi
devotione honorandis, suspiciendis, & amandis

D. D. D.

LAURENTIUS Gieselex D.
Medic. Ordinarius.

S*Eneca Ovidium à describendo Ætna deterri-*
tum refert, quod illum à Virgilio jam sciret satis decanta-
tum. Subiit non semel animum meum cogitatio Amplis-
sime Senatus, Statusq; spectatissimi, nonnulla, quæ obser-
vata præteritâ sæva peste hæc sunt, publica luci dare, cùm
quadam notaverim, quæ non facile alibi occurrunt, aut te-
merè legas apud ullum scriptorem. Verùm enim verò idem mihi ferè con-
tigit, quod Ovidio in describendo monte Sicilia, qui vulcano sacer erat,
quiq; per noctem flammæ evomebat per hiatum stadiorum XX. Conspicito
enim & perlecto Athanasii Kircheri Mathematici Romani longè celebra-
rimi, ingeniosi sanè & summè industri Viri de Peste libello illico hæsit ani-
mus, calorq; pene omnis & fervor quicquam de hac re commentandi eva-
nuit, tum quod haut vanè forsàn conjiciebam, vix quidquam addi posse
novis istis Kircheri ingeniosè inventis, (quanquam non omninò librum
istum ab absurdis quibusdam possis vindicare) tum quod bene sciebam va-
ria hanc meam scriptionem experturam judicia, eaq; plurimùm diversa &
perversa, quanquam non stimulet me vesana quorundam libros scriptu-
riendi libido aut insatiabile scribendi cacoëthes, præstareq; sæpius Socratis
tis exemplo λαβὲν βίωσιν, eoq; ægrius potui à me hoc impetrare, quò me-
arum magis ipsarum virium bene mihi ipse sim conscius: Et tamen ante
omnia necessum est se ipsum æstimare, quia ferè plus nobis videmur
posse, quàm possumus Senec. de Tranq. animi c. IV. &

*Turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus,
Et pressum inflexo mox dare terga genu.*

Vicit tamen tandem clarorum quorundam Virorum instinctus sti-
mulusq; & vestrorum præcipuè nonnullorum, Patres Amplissimi, admonitio,
imò & compulsus etiam in publicis solemnibus congressibus plus semel repe-

ritus, huic enim reluctari justaq; vestrae postulationi diutius obniti nefas duxi, officioq; meo minimè congruum.

Debentur autem Historia haec pra aliis Vestro Magnifico & Amplissimo Ordini, atq; iis, qui Vobis proximi consiliorumq; arctiorum sive secretiorum non postrema pars sunt, Decem Viris scilicet, Dominis & Amicis itidem meis spectatissimis, Vos enim me pro Medico vestro ordinario ultro constituere dignati estis, & hac ita acta esse in Republica vestra bonam partem ipsi novistis, tum ut vobis in memoriam revocem singularem divini Numinis clementiam, quā nullus ex Dnn. COSS. dira hac lue affectus est, etiamsi hujus aut illius ades furorem pestis experta fuerint haut mediocriter. Nec Vos, Status & ordines inclutæ nostræ Reipublicæ celeberrimi, qui & ipsi in partem curarum publicarum venitis, & certos in Republica honores geritis, debuistis prateriri, quod enim omnes tangit, debet ab omnibus vel probari vel rejici: Vobis vero vestrisq; & pestis tempore & nunc maximam partem medicinam feci, & ut spero, non infelicem eam, aut planè infrugiferam, ideoq; potestis & Vos de his judicare ipsi, eaq; vel commendare vel reprobare. Hac si vobis placebunt, abunde lator, sin secus, feci tamen, quod jubentium voluntati fuit congruum. Accipite ergo Patres P. Amplissimi, Decem Viri spectatissimi Ordinesque honoratissimi, Observationes has eo, quo Vobis offeruntur animo, & eum, qui dudum vester fuit, benevolentia & favore vestro non exuite. Quod reliquum est, precor & opto animitus, ne concedat Altissimus in pejus fluere retroq; sublabi res vestras, sint potius tutæ omnes & tranquilla, adfluentia opum ingens, Regum Principumque in vicino atq; etiam procul Gratia & Benevolentia erga Rempubl. Vestram firma sit atq; perpetua. E Musæo meo, quod est Brunsvigæ, ipsis Idib. Mart. Anno M DC LXIII.

HERMAN. CONRINGIUS
LAVRENTIO GISELERO M.D.

V. C. & Physico inclutæ urbis

Brunsuigæ eximio,

S. P. D.

Non possum non laudare institutum tuum, Clarissime GISELERE, publicandi historiam eorum quæ tibi in nupera illa lue pestilenti, qua incluta urbs Brunsuiga graviter fuit afflicta, obtigerunt. Cum enim, ut aliarum artium scientiarumque, ita & Medicinæ nostræ, duo sint immota fulcra, Experientia & Apodictica Ratiocinatio, quas inter illa ut tempore prior ita certitudine alteri pare est; hinc indagaturis mali istius naturam omnem & rectam medicationem necessum est, Experientiam ante omnia ut consulant. Et quidem cum Experientia propriè in singularibus eventis occupetur, ex singularibus autem illis jam compertis demum universalia axiomata formentur; quæ itidem, etsi minus rectè, Experientiæ attribuuntur; non potest non ipsum scientiæ omnis exordium ab illa, quam Tu instituisti, Experientiæ specie accipi. Nec tamen hætenus ferè quisquam, circa hoc quidem morbi genus, multa adeò publicè communicavit singularia experimenta, quàm abs Te est factum: eoque tanto majores tibi gratias posteritas debet. Id quod ideò etiam poteris tibi certò polliceri, quando quidem haud videtur mihi pestilentium morborum cognitio plenè hætenus nobis innotuisse: cum tamen intersit plurimùm tam funesti & tetri mali nihil ignorare. Multiplex scilicet luis forma uno Pestis nomine comprehenditur: quæ omnis hoc quidem habet commune, quod magnam hominum stragem ci-

tò edere soleat, cœtera autem multum est difformis, variamque proinde curandi rationem postulat. Præterquam sanè quod colica quædam pestis jam olim Paulo Aeginetæ fuerit memorata, Pleuriticæ, Peripnevmonicæ, Phreneticæ, Hepaticæ, Anginosæ, Sudoriferæ, patrum & nostra ætas perpessa est: quasdam etiam à causis naturæ vires excedentibus profectas. Quamvis etiam longè fuit frequentissimæ quas bubones & carbunculi comitantur, etiam illæ tamen aliis quàm multis symptomatibus plurimum sæpè diversæ sunt. Quod vel ex illis liqueat, quæ Rolandus Capellutus de Peste Parmensi retulit singulari opusculo: quod ego propterea dignum jam antehac censui quod abs me denuo in lucem revocaretur. Ac Tua quidem observata illustrant cum primis buboniæ Pestis naturam & medelam. Eo autem illa sunt utiliora, quo illud mali genus mortales nos affligit sæpius, atq; adeò sæpius cum præcaveri tum tolli debet. Nec verò veterum quidem monumenta hic nos multum juvant. Imò vereor ut illi pestilentium morborum omnia habuerint plenè explorata: quamvis Hippocrates isthoc cum primis nomine quam maximè soleat laudari. Saltem paucis utique violentia, nunquam penè non in Peste grassantis, contagii perspecta videtur. Quæ res superiore seculo ipsos magnos illos Medicos Patavinos, Capi vaccium, Mercurialem, & Aquapendentium circa Pestem Veneram & nostrum quoque Joannem Cratonem circa Germanicam, in gravissimos errores conjecit. Tuæ sanè Observationes luculenter & contagii & pestilentis veneni vim ostendunt: non catharticis scilicet, non venæsectione, sed alexipharmacis potissimum profligandam. Imò nihil penè non rectæ de Peste Bubonia doctrinæ, explosis Helmontianis similibusq; de illa deliriis, Tua illa observata mirificè confirmant. Quapropter ipse etiam, quæ antehac & ore & scripto de Peste docui, tuis illis perlectis, jam majore quadam fiducia & teneo, & aliis trado. Perge verò, mi GISELERE, ceu cœpisti; & quicquid obtigerit in facienda arte dignum memoratu, pristina diligentia calamo annota. Ad hoc opus sanè, præter insignem proprium tuum usum, invitant Te exempla maximorum quorumq; mendendi artificum, imò ipsiusmet principis Hippocratis: cujus Epide-

mia

mia utique non alterius sunt argumenti. Vale & plur. salve. Hel-
mestadii in Acad. Julia 3. Non, Mart. 1663.

*Ex alia ejusdem Conringii Epistola
exceptum.*

REvertitur tandem ad Te liber tuarum circa Pestem Observationum.
Perlustratus ille est à me, simulq; in conventu Collegii nostri mul-
tis nominibus laudatus omnium accedente suffragio. *Et post alia:* Li-
ber tuus mihi cum primis per placet, adeoq; me iudice dignus quàm ma-
ximè est, qui videat lucem publicam. Id sanè excitabit exemplum alios
ad similem industriam adhibendam, eoq; rem medicam experiètiâ
confirmandam. Perge v. Tu, quo cæpisti modo Artem nostram & fe-
liciter facere & observando juvare atque illustrare, simulq; longum
vale multorum commodo.

In observationes de pestilentia Brunsvicensi
CL. V.

LAURENTII GISELERI.

NUminis irati vindex & triste flagellum
Dira lues, miseris terris incumbere iussa,
Mista senum ac juvenum nullo discrimine densans
Funera, nec pueris parcens tenerisve puellis,
Civibus atque urbes viduans agrosque colonis;
Tam variis horrenda modis vultuque habituque
Incedens late stragem mortalibus infert.

Nil memorare juvat, quas senserit Ausonis ora
Vastæque Parthenope clades. Byzantia regna
Mitto & Sauromatas. Patria ô satis ipsa malorum
Est experta domi, casus nec postulat ullis

Illustra

Illustrare suos peregrinis. Ecce recentes
Luget adhuc obitus & funera acerba suorum
Atque rigat lacrymis mœstas Brunonia tumbas.
Teque eadem rapuit tunc vis, Hieronyme dulcis,
Et quondam pars magna mei. Succurrere fessæ
Dum patriæ satagis, tætri morbique nefanda
Sævitie pressis præsens afferre levamen:
Occidis exanimis, properata morte peremtus.
Usque geram memori te pectore: nulla vetustas,
Nullaque te menti eripient oblivia nostræ:
Donec in ætherea rursus sociabimur aula.

Felix, Laurenti, rigidi violentia fati
Cui parsit, ne plane omni spoliata periret
Civica res, afflicta nimis, solamine fido.
Vive diu, incolumisque feras languentibus ægris
Auxiliatrices herbas succosque medentes.

At tu, siderea cæli qui celsus ab arce
Despiciens mundum hunc æterna lege gubernas,
A nobis posthac tales avertere pestes
Et quæcunque velis morborum semina clemens.
Sis nobis placidus. Patriam pax incolat alma.
Et donis ditata tuis plenisque canistris
Usque suas effundat opes nutricula tellus.
Sic bellirabie procul & contagio maligna
Ævum hoc degamus tum nos serique nepotes.

Valentinus Henricus Voglerus.

Magnus erat quondam Hippocrates, artisq; medendi
Precipuus, famâ celsum super æthera notus;
Depositos capulis ægros & faucibus orci
Eripiens, sævô fere jam Plutone vadatos:

major

*Major erat, medica leges dum condidit artis;
Quæ densâ quondam jacuit caligine secli
Obruta, & arbitrio vani temerata popelli:
Maximus ingenio, pestem amolitus Athenis,
Professusq; luem succensâ cedere sylvâ.
Hinc statuam magnosq; Viro decrevit honores
Græcia, summorum genitrix memoranda virorum.
Maçte animi Giselerè! Senem felicibus ausis
Dum sequeris, medicasq; manus languentibus agris
Porrigis, aut nomen scriptis in secula profers,
Horrendumq; doces λοιμῶδες corpore virus
Pellere, successu non infelice medendi.
Ipsa tibi Virtus pro tanto munere grates
Persolvat meritas, nec edent oblivia famam.*

*Testandæ benevolentiae
scribebat*

Paulus Neutrants / Phil. & Med, D.
Reipubl. Lubec. Medicus.

Ad Nobilissimum, Excellentissimum Experientissimumq;

V I R U M

Dn. LAURENTIUM GISELERUM MED, D,
ET PHYSICUM REIPUBL. BRUNSVICENS.
CELEBERRIMVM,

Cum observationes Medicas de Peste ederet.

D*um tu describis diri mala semina morbi,
Et docto calamo singula quæq; notas,
Quid faciat morbum, quæ sit Natura Veneni,
Et quam deposcat languidus ager opem,*

*Hybleas imitatis apes, quæ cuncta pererrant,
Et docili rostro dulcia mella parant
Naturæ cælestis opus : sic plurima condis,
Plurima sic solida, qua decet arte legis
Quæ tibi cum cedant, Musis Phæboq, secundis
Virtutis merces GLORIA parta tibi est.*

Joannes Albertus *Gus*swedel Phil. & Med. D.
Reip. Hamburgens. Physicus Ordinarius.

Ad LAURENTIUM GISELERUM M. D.
*& Physicum Brunsvicensem, observationes
suas edentem.*

SAlve, delities amorque Phœbi,
Laurenti, cui plurimum favemus,
Quicunque Aonias amamus artes,
Et Coi studiis sacris tenemur.
Nam, quicquid vehit ignei veneni
Pestis, seu volitans die per auras
Claro, seu mediâ ferens sagittas
Acres nocte, doces, notasque chartis
Doctis, & statuis modum veneno,
Ne instar fulminis afferat venenum
Clades, mille modis nocere tentans.
Sanè, difficile & laboriosum
Opus, quodque dedit Stygis paludi
Plures, dum cupiunt notare lethi
Vim, lethique modos, malique causas.
Felix tu, ter & amplius, vocandus.
Non frustra tibi contigit cavisse
Pestis tela, notando vim veneni,

Curan-

Curandique modum parum expeditum,
In re difficili & periculosa.
Vale, praesidium decusque Coi.

*Christianus Busmannus Ph. & M.D.
& Physicus Hanoveranus.*

*Ad Amplissimum & Experientissimum
Virum*

**Dn. Laurentium Giselerum Med. D. &
Physicum Brunsvicensium meritissimum;**

*Affinem & Amicum plurimum colendum, Observationes
de Peste edentem,*

Res cedro digna est, magnâ dignissima laude
Herbarum vires callere, usumque medendi:
Hydropem, scavamque luem, febriumque cohortem
Arte salutiferâ novisse repellere dextrè.
Non minus est praestans, sed nec minus utile factum,
Ingenii monumenta dare, & conscribere libros,
Quaeis possis etiam seclis prodesse futuris.
Tu, GISELERE, uno minime contentus utrumque
Conjungis, morbosque fugans, doctumque volumen
Evulgans de Peste tuum. Tibi jure vicissim
Hinc geminus debetur honos, hinc postera saltem
Aetas quam tribuet, Tibi laudis adorea surgit.

Helmstadio mittit

Andreas Frölingius in Acad. Juliâ P.P.

Præfatio ad Lectorem.

Εἰς Περσίην.

Uintus nunc labitur annus, Benevole Lector & candidè, quò dira lue pestifera mirum in modum affligebamur, tot millibus paucorum mensium spatio sævâ peste intereuntibus. Semestri, & longiori, illo tempore observata mihi nonnulla sunt, quæ utrique merentur tecum, Lector, ut communicentur, eris tamen prius de quibusdam amicè admonendus. Et primò quæris forsitan, cur non citius hæc publicaverim, tot annis interim elapsis? Hujus facti rationem habes in dedicatione.

Præterea librorum multitudo non parit scientiam, sæpe etiam impedit & discentem potius onerat turba librorum, quam instruit Seneca effato cap. IX. lib. de Tranq. animi, multoq; satius est paucis te Autoribus tradere, quàm errare per multos. Quò etiam respexisse videtur Martialis Epigramm. lib. IV. Ep. XXII. inquit:

Obstat chære Pudens nostris sua turba libellis

Lectoremq; frequens læsat & implet opus.

Cui nunc addo consilium Horatii, lucubrationes scilicet nonnum debere premi in annum, nec ita statim nimio sui amore in publicum protrudendæ, aliàs paucis mensibus potuissent hæc absolvi. Quæris secundò, cur non ubique apposuerim ipsa, quibus in singulis subjectis usus fuerim, medicamenta, & curandi modum? Fateor certè, è re hoc futurum fuisse juniorum medicorum & commodo, iis enim ut filo ariadnèo felicius & facilius è difficili & intricato pestis lahyrintho se expedire inq; rectam sanitatis semitam ægros suos deducere posset, tantum enim vix superest sæpe medico temporis grassante peste, præsertim in magnis & populosis civitatibus, ut prius evolvere possit hunc vel illum autorem de Contagio commentantem, & consulere illum, quid in hoc vel illo individuo variis sæpeque diversis symptomatis infestato maturè factò opus sit. In hoc, inquam, non frustra posuissim operam, si cuilibet observationi sua medicamenta apposuissem, ut utroque extemplò, exemplo scilicet & remedio, poruisset uti medicinam ægrotis facturis. Verùm enim verò condonabit ex facili mihi, qui cum animo suo reputaverit, quàm molestissima & laboriosissima fuerit praxis eo tempore, paucæ enim horæ, etiam quæ edendi tempori destinantur, mihi fuerunt vacuæ, quibus non continuâ ægrotantium curatione fuerim interpellatus, & avocatus: à summo insuper manè ad crepusculum usq; vespertinum cursitationibus per plateas defatigabar, ita ut precationem matutinam recitare ordinariam mihi sæpe haut fuerit integrum, nedum speciatim notare, quæ cuivis subjecto præscripserim. Eam ob causam ex tot millibus vix hæc pauca potuerunt observari accuratè: Audita, & quæ non accuratè & quasi cum nota notavi, tecum, Lector communicare nolui, aut tibi obtrudere. *Historia quippe est secundum Verrium Flaccum apud Gell. V. Noct. Atticar. c. XII. propriè narratio earum rerum gestarum, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narrat.* Imò planè de me possum polliceri, quod Dion Cassius de seipso lib. XXVII. dum inquit: *Hæc autem Ego, ceteraq; omnia, quæ sequuntur, non ab aliis audita, sed à me observata notavi.* Aliàs plura fortè millia, quàm hic vides centurias, curavi, quorum tamen pars magna cum his affinitatem & similitudinem habet,

bet, ut ita non fuerit necessum singulis observ. medicamentorum formulas adscribere: Vide-
bis tamen sparsim medicamenta in multis observationibus posita, quibus cum sperato fructu
uti licebit, potiora nonnulla, quorum Ego vim expertus sum efficacem, quibusq; præ aliis plu-
rimum fidendum, deinceps notabo. Tandem quis tacite posset secum musitare & pendere a-
nimi, an omnia ita contigerint, uti narrantur, & anne concipienti placuerit interdum *ῥεῦδεις*,
cū paucis fortuna ita illucescat, ut superstites à peste, qua cum continuo pugnandum ipsis fu-
it, maneant, & incolumes, rei q; veritati possint attestari. Ferè simili modo, uti *Vossius de Ido-*
latria gentium inquit: Indorum scriptores maximam partem mendaces fuerunt. Et Strabo
lib. XI. quod difficulter redarguantur, quæ de longè disitis narrantur. Quæ scabie Græcos hi-
storicos laborasse multi notârunt. Hinc Euripides in Iphigenia:

Fidem Græcia non novit.

Et juvenal. Satyr. X.

- - Et quicquid Græcia mendax

Audet in historia.

Et Aurelius Victor in Caligula: Græcorum dicto, queis augendi omnia studium est, Verum
cū plures adhuc per Dei gratiam, quibus feliciter medicinam feci, vitali fruuntur aura, pos-
sunt isti testimonium dare omni dubitanti, fidemq; meam omni depradicare modo, mihi que
ubi opus fuerit, in hoc *μαρτυρεῖν*. Commodum pro me hic possum adducere Herodianum, qui
sub initium lib. I. ita loquitur: Ego non quidem acceptam ab aliis, aut incognitam, aut testi-
bus egentem historiam, sed eorum, qui legent, sensibus adhuc memoriaq; inhærentem, sum-
mā vel fide, vel diligentia collectam, conscribendam suscepi.

His prælibatis restant adhuc quædam addenda de præservatione, præcautio enim morbi
est caussarum illius vel declinatio, vel prius quàm lædant remotio. Serò enim animus ad pe-
riculorum patientiam post pericula instruitur *Sen. de Tranquill. animi c. LX.* In ea multi &
magni committebantur errores à quam multis, qui nimium vitæ suæ timebant quod hic nota-
re omnino necessarium duco.

Inprimis verò vitæ emendatio præcedat oportet, ut homo sit Dei metuens, integer vita,
seclerisq; purus. Cū terra Attica, magnā pestilentia laboraret, incolisq; in magnis angustiis con-
stitutis Pythia consultasset, expiari oportere urbem & agros, nec, cui Deo sacrum fieri
oporteret, dixisset, Epimenides, qui tum Athenis fuit, iussit dimitti hostias per agros sequiq; eas
sacrificos, & in quo loco quaq; constitisset, ibi maculari eam immulariq; Deo ignoto propitio. Eò
respexit Lucas in Actis Apostolorum c. XVII. inquit: *ἔργον καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεχέστατον, ἀγνώστον*
θεῷ. Et Pausanias θεῶν ἀγνώστον βωμοὶ, ara diis ignotis sacra. Nos Deo ignoto sacrum facere
aut ipsi hostiam immolare non debemus, cū nobis Christianis satis constet ex sacro codice,
cui Numini divinum honorem exhibere debeamus. Constat autem honor iste aut sensu aut
cultu. Utroq; venerandus omnipotens & misericors Deus est, ut contra luem pestiferam nos
muniat, contraq; illatam medicamentis vim addat eaq; efficacia esse jubeat.

Præservamus corpora nostra præmunimuscq; nos ab ingruente hoste Sex rebus, non Na-
turalibus medicis dictis, de quibus singulis *δια βρογχείων* & fortè *παχύτερον*. Aër, quem pri-
mum in istis numeramus, in corporibus nostris alterandis plurimum valet, eo enim ne horulæ
quadrante carere conceditur nobis, nunc rarefacit, nunc densat corporis habitum, jam frige-
scimus eo, jam calescimus inde intensè, nunc agiles, torpidiores, nunc ejus afflatu inspiratuq;
reddimur,

Tanta equidem vis est aëris per cuncta meantis,
ut etiam antiquitas divinitatis nomine ipsum insigniverit, eundemq; Diogenes Apollinaris Deum

apellare non dubitaverit. Variat autem Aer multum ratione loci & temporis, ita enim Hipp. de aere
 aq. & loc. *Loca & tempora diversa formarum naturam variant.* Situs itaque cujusque loci ma-
 ximè attendendus. Urbis nostræ positus satis salubris & commodus, in plano enim ædificata
 undiq; ventis perflatur, solisq; orientia lumina optimè aerem illustrant, nec sylvæ aut luci
 ventos, quò minus ventiletur aer, excludunt, estq; ita affabrè constructa & artificiosè urbs u-
 niversa, ut cum amplissimis & elegantissimis Imperii urbibus certare possit non immeritò quis
 dicat, non videas hęc platearum flexuosos gyros & incongruas ambages cæno lutoq; refertas,
 nec extra urbem conspiciuntur multa stagna paludesq; cænofo maleq; olente limo abomina-
 biles, potius immenso gaudet aquarum beneficio non longâ mora in alveo suo putrescentium,
 sed continuo & rapido cursu urbem mediam perfluentium, in quibus natantes conspicias pisces,
 quos plurimi ad fluminis alveum habitantes capiunt. Ocra siquidem magnus fluvius & altus
 in sua brachia divisus plurimas utilitates nobis affert, cujus beneficio

Nec ingrato vici vitiantur odore.

Ædificia splendida, ampla & elegantissima, horti intra muros plurimi & amœni, omnis
 generis arboribus plantisque confiti, ut ita aeris ratione præ multis aliis locis meritò queamus
 gaudere. Ad elegantiam & claritatem civitatis nostræ etiam hoc, quanquam huc propriè non
 spectet, pertinet, scilicet quod non sit nimis parva, quam ne quidem esse civitatem Aristoteles
 autumat, quamque suis ipsam opibus non pollere, quod tamen civitatis proprium sit: nec nimis
 magna, magnitudine enim nimia non civitas sed gens fit. Tempore pestis si temperatus aer est
 in qualitativis primis, optimus, si longius abit à *συμμελεια* ista, eò reducendus est, luculentus
 ignis ad purificandum aerem optimum censetur remedium, non est tamen plus justo siccandus
 aer, cum hic pestem faciat acutiores ex *Avicenna* sententia, propterea diebus æstivis & calenti-
 bus possunt suffumigia fieri ex aceto cum rebus refrigerantibus ut ros. nymph. santalis &c. in-
 sternendæ quoque herbæ virides frigidiores ædium pavementis. In cibo & potu plures delinquant
 potius, meâ opinione, nimis ad libellam vivendo, quàm si paulò liberalius viciarent, multi
 enim ita tenuiter & parcè vivebant, omninò ut mutaverint corporis temperiem, qui dein peste
 correpti viribus citò exhauriebantur morboque ut plurimum succumbebant. Propterea nulli
 ero autor, ut pestis tempore esuriant, vel *Celsi* monitu lib. III. c. VII. aut de consueto demenso de-
 mat quicquam, nec predeat in publicum ventre vacuo. Non tamen susque deq; habenda *Διαίτα*
 est, utpote quæ multum momenti ad firmitudinem corporis conferat, nec ullus ex cibo ita re-
 plendus secundum *Avicenn.* tert. pr. cap. de regimine ejus, quod comeditur, ac bibitur, ut non sit
 ibi locus superfluus, sed ab eo removendus reliquus desiderij adhuc in anima remanentibus, planè
 ad exemplum Cyri Persarum Regis laudatissimi, qui scribitur nunquam satur de mensa surrexis-
 se, & nunquam sine appetitu accubuisse. Optimâ profecto ratione, nam quæ parcè sumuntur,
 etiam non optima alimenta, superantur facilius à facultate coctoria, & in exercitatione melius
 est excedere, in cibis melius est deficere dicebat *Philos.* 2. *Ethicor.* ad Eud. IX. & non satiari cibis,
 & impigrum esse ad labores, sanitatis studium esse inculcabat Hipp. VI. de morb. vulg. IV. & apud
Macrobius VII. saturn. cap. VI. dicit *Disarius* medicus doctissimus, vitandos esse cibos, qui ultra
 famem sitimq; appetentiam producerent. Hinc cibi parcitatem ad corporum proceritatem facere
 habet *Plut.* de Vit. illustr. in *Lycurg.* Et existimârunt cum *Erasistrato* medici antiquiores, ho-
 minem ferè semper ob alimentum egrotare, quod vel sit immodicum, vel incoctum vel corruptum:
 propterea rectè Hippocr. & *Serenus* dixerunt, Ventrículum errantem toti corpori incommodare,
 eleganter *Phocylides*:

Μέτρον μὲν φαίνειν καὶ πίνειν, καὶ μυθολογεῖν,
 Πάντων μέτρον δεῖσθαι. ὑπερβάσιν δ' ἀλεεινή.

Non

Non possum tamen valde patrocinari iis, qui nimis stricte se & certe diatæ adalligant, corporaque sua emancipant, ut non sint homines mancipi & sui juris, piaculum reputantes & grande nefas mortis; piandum, si aliquando leges suas dieteticas excedere cogantur: nam illi magnū errant errorem. Et merentur omnino legi hic elegantissima verba Hippocr. Lib. I. Aph. V. Τὸν ὑγιαίνοντα σφαλερὰ εἰ πάντῃ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκρίβεις διαίται, ὅτι τὰ ἀμειψόμενα χαλεπώτερον φέρουσι: Sani tenuis admodum, statim & accurata diata est periculosa, quia errata postmodum difficilior ferunt. Et licet interdum ad insuetam transire ejusdem monitu, ut errata facilius feramus. Optimè notat ex Gal. comment. in de sal. diætā t. 1. Cl. P. Neucrantz in suo de Purpura libro, quod nimirum sua spontis esse debeat, qui se diætā legibus obligare velit: quemadmodum & Ἰδίαται; ad hanc rem postulabat Polybus, ἰδιοπρεπούντας, scil. propria privataque negotia exercentes: Famulis verò aliis, qui πεισιπτικὸν δὲ διαίτην genus agunt, nulla exquisita cura valetudinis esse poterit, cum cibis, quorum datur facultas, uti cogantur. Cels. lib. I. c. I. scribit, quod ille, cui ad sanitatem nihil deest, nulli diætā sit adstrictus, neque medico se subicere opus habeat, & homo sanus nullum cibi genus debet fugere, quo populus utitur. Verum non incongruè fortè aut inconcinne huc accommodantur verba Cl. Tulpij: Non inconsideratè videtur agere, qui circumspiciet naturam cedit inclinationibus, & obliquat prudenter sinus, ubi non licet rectum tenere cursum. Regnante peste victus ad siccum vergat, & condiri debet aceto, acetis medicatis, Citri succo, ribibus, Berberib. cerasis, aliis: is enim minus putredini subicitur, imprimis autem varietas ciborum omnis in una mensa vitanda, nihil enim deterius, quam diversa nutrimenta in una mensa simul, & in comestione prolongare tempus ex Avicenna. Et cum primis, ut dicit magnus Conringius in dissertat. de corporum germanicorum habitus antiqui ac novi causis, natura congruentissima est simplex illa quæ, hodie rustica censetur ac barbara vita. Et diutius plerumque vivunt homines, cum tempora sunt barbara & simplicioris victus, & exercitationi corporis magis dedita: brevius, magis civilia, & plus luxuria & otij, ex Verulamio recitat Ionsen. de natura constantia, populūque Romanum per aliquot secula non nisi pulte & farre vixisse Plin. testis est & Plautius, cui propterea etiam Fulcrphagi audiunt: devicta verò Asia Luxuriæ primū influxerunt Romanam, quos, si quis alius, Lucullus videtur, & invexisse & auxisse atque ornasse, & constat non aliunde majorem luxuriam fuisse epularum apud Romanos, quàm è piscibus, unde piscinarii nobilissimi Romanorum dicti, cum vix sit cibus alius, quàm pisces, corruptioni magis obnoxius, in peste sanè parè in usum trahendi, imò fugiendi. Simplicem cibum esse optimum dixit Plinius: nam dissimilia que sunt, ait Hippocr. seditionem movent, planè ut Respublica, quæ omnis generis hominum plena est, seditionibus abundat. Singulatim hæc enumerare, quæ ciborum genera vel fugere vel arripere debeamus grassante peste, cum plurimi pluribus hoc monuerint, supervacaneum duco, dein an ordo aliquis, & qualis in cibis assumendis sit observandus, ut & quando, etiam supersedeo longius recitare, nec hoc argumentum tangam, an largius cœnandum & utilis de his posset institui disquisitio. Verum exactam & immotam cuiquam vivendi regulam præscribere, cum varia sint, quæ variant eam indies, ἐν ἐκ τῶν ἀδυνάτων est, quod & suo tempore jam sensit Hippocr. uti videre est in principio lib. III. de diætā, & δοτέον τι καὶ τῇ ἡσυχίᾳ, καὶ τῇ ἡλικίᾳ, καὶ τῷ ἔθει, ex eodem lib. I. Aph. XVII. Dicebat Cicero quod valetudo sustentetur notitiā sui corporis & observatione rerum earum, quæ aut prodesse solent, aut obesse. Et apud Tacit. Annal. VI. legere est, quod Tiberius solitus fuerit medicorum eludere artes, atque eos, qui post trigesimum ætatis annum ad internoscendum corpori suo utilia vel noxia, alieni consilij indigerent.

In peste cum omnis diætā ad siccum & moderatè calidum vergere debeat, liquet omnino

nō & potum præcidi potius quàm augeri oportere eumque exiguum & tenuem pesti præcaven-
dæ esse accommodatum. Hinc laudantur cerevisiæ defecatæ, claræ, lupulo mediocriter conditæ
siccandi; vñ fortitè, qualis est Mummia nostra celeberrima ex multo lupulo hordeoq; cocta,
sit tamen non nimis potens, aut ejusmodi, quæ terra mariq; ad distantissima loca Garaman-
tas usque & Indos vehitur, illa enim calidior est & efficacior, quàm id tempus requirit. Nec
possum istam multum laudare Mummiam etiam extra pestem pro quotidiano potu, quæ feces
quidem ad fundum vasis deposuit suas, elutriata tamen & defecata nondum est, contra quàm
vulgo creditur. Ætatem bene fert, & vel ideo à putredine concipienda remotior est, secus
cerevisiæ non ita lupulosæ. Et præter id, quod lupulus durabilitatem cerevisiis dat, aperiendo
abstergendoque crassitiem, obstructionis causam, corrigit, sanguinisque defecationem, excre-
mentitiarum partium separatione, adjuvat, etiam secundum *mesuem cum purgandi & sangui-
nem mundificandi habet*, quæ purgandi vis clarè elucet in turionibus, quos primo verè pro ace-
tariis sumimus. Inest & hordeo purgatorium quiddam juxta *Hippocr. lib. II. de diata*: Et quò
intensorem colorem habet, eò meracior est, & consequenter calidior fortiorq;e, quò remis-
siorem, eò frigilior & debilior. Est tamen quod & in hoc potus genere mediocritatem obser-
ves, non usque quaque enim coctioni conducit præcipuè paulò liberaliùs pota Mummia, si enim
laxandi alvum potestatem habet, statim apparet coctioni officere, alvumq;e movendo coctio-
nem turbare, quod experientià quotidiana quoque fit manifestum. Optandum sanè foret, ut
nostri asvescerent rursus, quod desreverunt hætenus magno sanitatis suæ dispendio, mummiano
potui, & vix forent tot morbi ex obstructionibus & hinc nata putredine oriundi, ut sunt scor-
butus, melancholia hypochondriaca, obstructio Epatis, Lienis & mesenterii. Breihania nostra
pestis tempore non admodum salubris est, quia calidior, & obstruendi potestate ob triticum
non omnino destituitur, aliàs non culpabilis potus est, multum nutrit, & quidem plus, quàm
Mummia aut ceteræ cerevisiæ lupulosæ, quæ ob majorem lupuli, qui purum putum medicamen-
tum est, quantitatem magis medicamentosæ redduntur, quàm cibales. Et immeritò sanè tam ma-
lè audit tam apud nostratum nonnullos, quàm externos, modò debito modo maltum, quod
Pliny Aetius dicit, preparetur, & coquatur perfectè, postea depuretur sive transcoletur oprimè.
Cavendum insuper Zythepse sedulo est, ne nimiam excitet flammam, quæ desuper decoctum
lambat, unde postea cerevisia adustionem sapit, nec utatur stramine, stipulis, aut lignorum
ramentis, ut ignis confiat ad elixationem, tunc enim fumum olet & fuliginem sapit. Certè in-
gredientia si species, hordeum nempe & Triticum, ad quantitatem aquæ, non potest non quivis
judicare optimam eam esse cerevisiam, quod autem fatuè nonnullorum gulæ minus sapit, hæc
potior ratio est, quod nimium recens bibitur, nec justam ac debitam ætatem acquirit,

Non acidum sapiat cerevisia, sit bene clara,

E granis sit cocta bonis: satis ac veterata,

dicunt *Salernitani*. Dein suspectam eam reddunt & invisam ii, qui nefario ausu & culpando
meritò modo multorumque presentaneo sanitatis dispendio eam præparant, quando, cum jam
deferbuit ferè vasisque suis excepta est & plane frigida, novam materiam ex priori decocto
ad hoc aucupium reservatam omnisque fermenti expertem denuo super infundunt saltem ut
dulcescat quorundamque palato fiat gratior. Aut, cum jam ex omni parte præparata debi-
tumque ac justam nacta est ætatem, qua bibi solet, secundaria infunditur cerevisia quæstus
tantum faciundi ergò, præsertim quando emptores congregatim accurrunt. Verum mixtio
illa nova, cum jam cessat fermentatio, vera mixtio, quæ debitâ fermentatione peragitur, non
est, sed saltem humorum sive totius decocti confusio. Hinc cerevisiæ crassæ, feculentæ, facilè
& citò acescentes, obstruentes, ventrem inflantes novamque in corpore, nescio quam, pravam
fer-

fermentationem molientes, qui tamen mos plurimis non arridet, sed cane pejus & angue vitatur, qui nullo non encomio afficiendi. Halberstadiensi & Hannoveranâ, & quæ Regio - Lothariæ coquitur, ob arctam oclusionem, cum nihil tunc ad nos vchi Serenissimorum Principum iussu permitteretur, carere cogebamur, salubriores grassante peste futuræ, utpote tenuiores levioresq; , in putredinem sive corruptionem procliviores tamen sunt nostratibus cerevisiis magisq; flatulentæ, prout hoc non semel probavimus. Aliàs non usque adeo cerevisiis favere, aut earum inventori videtur Plin. XIV. XX. inquit: *ô mira vitiorum solertia! Invenit enim quem admodum aqua quoque inebriaret cum frugibus alterata.* Quantum bibendum docemur à Seneca l. de Tranq. anni c. IX. *Cibus famem domet, potio sitim, libido, quò necesse est, fluat, hinc Vini forma perit, Vino corrumpitur atas, ut canit Propert. II. El. IV. & Salernitani c. XII.*

De qua potetur, non stomachus inde gravetur.

Aliàs ad cibi in ventriculo elaborationem paucus potus sufficit, qui tamen calidorum sunt viscerum ad fallendam sitim paulò liberalius bibere possunt. Nec vino, quod *ὀλιγοπόρος* est, assuetis interdendum. Laudat id *Marsl. Ficin. in Epidem. c. V. & VI.* suâ enim vi theriacali humores perniciosos corrigit, vires cordis roborat, & admiranda suâ potestate theriacam longè superare censet *Gvibert. Med. Offic. de Tuend. Valetud.* probatq; exemplo exercitus *C. Jul. Cas. qui in Africa peste infectus exhibitio generoso vino convalescit.* Magis tamen pituitosis in morbis Epidemici convenire, quàm aliis temperaturis vult *Forest. l. 6. Obser. III.* Ab ardenti verò & inflammabili isto spiritu, quem Aquam vitæ vocitamus, caveat sibi quisque, nisi qui diu ante ipsi assuevit, præterquam enim quod summè caleat, & *ὑπότον* temperiemq; corporis nostri longè excedat, etiam viscera nostra, quæ liquido temperato, & vix primum caliditatis gradum excedente gaudent, exurit, ficit, quæ natura temperatè humida esse voluit. Et notat *Mercurial. in prælect. Pisan. hist. l. f. V. exemplo Thasiorum & Venetorum, bibaces, & qui Vini generosa potant, acerbius peste corripuntur aliis.* Crato quidem *Cons. CCLXXV.* valde commendat Aquam suam vitæ compositam, quam medicamentum regium vocat, sed cum grano salis accipiendum hoc, ne Aqua vitæ vertatur in aquam mortis, cuius vehiculo vis contagiosa ad Cor retrahatur, quæ ad cutim jam expulsa fuerit. Novî quidem multos, qui quotidiano ejus usu nihil noxæ corporibus suis ascivere, non sunt tamen facienda mala, ut inde eveniant bona, cum è centum vix uni ejusmodi felicitas obtingat, pluribus contra irreparabile damnum exinde sentientibus, moderatius tamen ejus, ut & aliorum, usus non omnino improbandus. Et cum calidus sit & ficeus tempore pestilentie pro non insalubri *περὸν ἀλὺν* cum commendat *Cl. Sebiz. ius lib. II. de Aliment. Facile.* Quid de vinis ex multis calidis ingredientibus & aromatibus medicatis sentiendum in Observationibus reperies. Parcus omnino earum sit usus, ut & cerevisiarum medicatarum, præsertim quæ cum cibo sumuntur ipsiq; pro vehiculo debent esse: cum enim ipsarum ingredientia pura medicamenta sint, imò multa diuretica, ut Absynth. Caryophyllat, Enul. scolopend. rad. sasapar. Chinæ, &c. cerevisiam mehercules admodum alterabilem reddunt & medicamentis opere ab istiusmodi adulterato & fucato liquore ad coctionem nihil conferente, utpote quæ gratum, quiq; cum chylo in unam massam corpori alendo amicam coeat, potum desiderat, quod de cerevisiis medicatis asserere nescio an quis audeat. De Diureticis res ex *Gal. plana est,* & ratio hoc ipsum evincit, quod nunquam cum cibo danda, imò longius ante & à pastu sumenda, ne incoctum cibum celeri suo transitu ad arctiores meatus secum ferant, unde obstructions & plura alia mala oboriri possunt. Hinc modum & morem inveteratum ab omnibusque receptum bibendi Fontes acidos sive Acidulas non possum non improbare, quando tam in prandio, quàm cæna, aquam istam medicatam cum vino miscent pro potuque in mensa usurpant, cum

utrumque diureticum sit, & aliàs maximo caveatur opere ne farto aut impuro ventriculo ista sumatur, constringendi quidem vi sua, quâ plerumq; pollent, possunt juvare ventriculi actionem, sed melius ista exeritur extra cibi tempus, quàm ventriculo cibi pleno, ubi metus est, ne incoctas cibi portiones secum avehat, quas præstaret prius coqui in chylicationis officina. Ita observatum, quandoque potu istius aquæ semen Anisi ad vesicam per mesaraica vasa, hepar, emulgentes & renes deductum esse. Quamquam non sim nescius, præclaris Viris hanc vini cum aqua mixtionem probari, tamen perplacet mihi consilium Fallop. de Thermis c. XIV. quo prohibet vina aqua thermalis diluere, alterum enim ex altero corrumpi. De cerevisia ex cerasis, quæ naturæ magis familiaria tamen sunt, & quandam alendi vim habent, statuit Sebizius lib. de Aliment. facult. quod in corporibus frigidis debilib; Stomacho præditis facile ventris tormina & colicos cruciatus excitet, aliàs visceribus astuantibus potest prodesse. Certè ad coctionem cerevisiæ medicatæ nil faciunt, imò turbant eam, ut vel hoc nomine parcius in usum trahenda.

Hippocr. VI. Epidem. sect. IV. Motum inter præcipuas sanitatis conservatrices causas retulit. Planè enim ad eundem modum, quo ignis elementaris, sive culinaris noster, ita noster ignis animalis, τὸ ἐμφύλον θερμὸν, per motum gignitur excitaturque, ita per eundem fovetur ac conservatur, quod nemo omninò negat, nisi qui in rebus physicis planè sit hospes. Non debent tamen Motus & quies modum excedere secundum eundem, aliàs noxam corpori inferunt. Præsertim tempore pestis, ne nimium moveamur, cavendum est, præterquam enim quod plus debito incalescimus nimium nos movendo, etià alitè respirare cogimur, quò fit ut inspirando multum aëris attrahere necessum habeamus, qui si impurus est, non potest non magnum corpori nostro inde impendere periculum. Contra ne quiete dulci torpescamus in otioque nimio collectis humoribus obruamur sedulò annitendum, ut enim tempore pacis & otij homines petulantiores evadunt Arist. VII. politicor. Ita humores in quiete efferuntur, rebelles fiunt, & seditionem in corpore moliuntur, & homo edens sanus esse non potest, nisi etiam laboret, contrarias namq; vires inter se habent cibi & labores, inter se vero mixti conferunt ad sanitatem Hipp. I. de Diata. t. II. Contra segnitates & otium humectant & corpus debile faciunt II. de Diat. t. XXIX. Motus præterea absumit superfluitates calefaciendo, artus roborat ipsisque soliditatem affert & duritiem, & dum calorem auget, etià coctionem adjuvat, exercitatio enim inquit Hippocr. est artuum & carniū cibū.

Ἰπποκράτης, ἀγρυπνίαν, ἀμώτερον τοῦ μέτρου μᾶλλον γενόμενα, κακόν, inquit, Hippocr. Aph. III. s. II. Quod si somnus, & vigilia modum excedant, malum denuncient. In peste præservanda ut in his, prout consueveris, quicquam mutes, non magnopere laborandum, assueta enim diu minus molestant, etiamsi mediocritatis limites egrediantur, & arduum, imò impossibile est certum spatium in his definire & horam, cum varient juxta ætates hominum, temperamentum, & anni tempus, simul & victus ratio dissimilis varium dormiendi & vigilandi requirit spatium, nec ita simpliciter verum, quod dicitur septem dormisse per horas convenire ac sufficere juvenisq; senisq;, nunc contrahendum illud tempus, nunc extendendum est. Secundum Oddum de odd. lib. III. de Prand. & can. somni tempus mediocre est octo horarum. In universum tamen statuendum plus vigilare nos debere, dormire minus,

Plus vigila semper, nec somno deditus esto,

Nam diuturna quies vitis alimenta ministrat,

nam non ad somnum natura nos genuit, imago mortis somnus est, imò somnus & letum fratres sunt & noctis filii, hinc Virgil. VI. Æneid. consanguineum leti soporem facit. Vigilia totum exsiccat corporis habitum, propterea incommodat, quibus corpus gracile est, succedit inde extenuatio, debilitas, cerebri siccatio, denique & consumptio Gal. VII. Meth. Med. cap. VI. sed in exsatiatis cibo noxia est, non permittens cibum liquari & concoqui, Hippocr. de Diata. Nihil ma-

gis impedit coctionem humorum, quàm Vigilia continua, dicit Senn. in Paralip. Et Vigilia faciunt abundare humores malos Mont. Conf. de Morb. Part. CLXXXII. Vigilia reddunt humores acres & briosos Zech. Conf. Med. I. p. X. Verum cum ex Aristot. ἀδύνατον sit αὐτὸ ἐνεργεῖν, dulcis & amica quies captanda nobis est somnoque ex naturæ necessitate indulgendum, hic reparat vires, fessaq. membra leuat. Hinc vocatur Seneca in Tragœd. Herc. domitor malorum, requies animi parsque humanæ melior vitæ. In peste longior & immodicus somnus vitandus, præsertim meridianus, replet enim cerebrum, cruditates auget, quod clarè liquet ex Fien. de Flat. c. XII. dum inquit: Somni diurni vapores eleuantur sed non discutiunt, coctionem aggrediuntur, sed non perficiunt, unde cruda generantur phlegmata, flatuum vera materialisq. causa. Somnus meridianus præsertim in non assuetis cerebrum valde grauat. Nymm. de Apopl. p. m. CCCVII. meridianus generat, matutinus detinet omnia capitis excrementa. Mont. Conf. de morb. Part. p. m. XXXV. & LXX. Et dormire noctu oportet, vigilare interdum dicebat Hipp. Insuper sæpe in somno pestis invadit, id verò cum fit, non potest non inadvertenter ligatisque quasi sensibus usque quaque ire per corpus universum, & nullo resistente in intimos œconomix recessus serpendo vitæ arcem invadere, cum ultima hominis ruina. Somni moderati nocturni utilitates plurimæ sunt, est viscerum cibus sive instauratio & robur, virtuti enim adjicit partium nutritus & vita, concoquit calido ad interiora recurrente, hinc quibus ventriculus languet, somno indulgendum, Spiritus resolutos instaurat, lassitudinem membrorum tollit, vires reficit, humectat corpus ejusque partes interiores, hinc illud Virgilij

Fessos sopor irrigat artus.

Debet porro sanitatis studiosus magnam habere curam τὸν ἐκκρινόμενον καὶ ἐπεχομένον, Excretorum scilicet & Retentorum, cum enim indies de corporis nostri substantia depereat aliquid & absumatur, indies etiam cibo & potu, ut in locum deperditi & absumpti reponatur aliquid, opus est, quo homo conservetur aliàs paucos dies superfuturus. Quo respexisse videtur Hippocr. cum lib. de Flatibus medicinam definiverit Appositionem & Ablationem. Cum verò non omne id, quod estur bibiturve in substantiam alendi convertatur, sed alimentorum quedam multum alià paucum alibilis succi contineant, reliquum, ut inutile, è corpore eliminandum, sequitur necessariò in id sedulò incumbendum esse, ut id, quod ἐπεροχρὲς est corporique inutile excernatur debito modo & tempore, quod fit per alvum, urinam, sudores & etiam ἀδελον διαπνοήν. In hoc si natura non deest officio suo, bene est, & hominis vires vigent, sin, νοσῶντες est homo, & instabilis sanitatis: ita si excernitur, quod præstat retineri in corpore, pariter ægrotat corpus & auxilium medicum in subsidium sollicitandum.

Pestis tempore summâ ope niti decet, ut nihil in corpore retineatur, quod pesti fomitem causare possit, & unde facilè putredo subnasci, quàm enim graviter impura corpora & κακὸς πλάγχθη præ reliquis peste laborent, quàmque gravibus præ aliis putredinis accidentibus infestentur, non potest ignotum esse iis, qui cum peste infectis conversantur eorumque curam gerunt, prout in Obs. meis abunde id docetur. Qui enim prævis scitent humoribus, quicq. quicquid cibi aut medicamenti assumitur, corrumpunt, evacuandi sunt, antequam Alexipharmacum exhibeas, inquit Cl. Sennert. de Febr. Vngar. p. m. 551. Hinc quotidie alvus officii sui admoventia, quæ si segnior est, medicamentis ad opus suum adigenda. Quibus autem & quando iis utendum, paucis indicabo. Notum, quod alvum ducentia sive purgantia duplicis sint ordinis, quedam ἐκκοπρωτικά, ὑπακτικά ἢ ὑπαγωγὰ dicuntur, id est, lenientia, quæ ultra primas vias non adscendunt, nec peculiarem aliquem hominem prolestant, dicuntur & stercoraria medicamenta: Quedam propriissimè sunt purgantia, quæ universum corpus pervadunt, & ἀνω καὶ κάτω nonnufquam id perturbant, hæc tam in præservatione quàm curatione summo studio vitanda, illorum verò usus, tutus est & necessarius, parcior tamen. Eminent inter illa primasque tenent

Aloë, Casia, manna, myrobalanorum omne genus, pruna dulcia, Rhabarbarum, Tamarindi, imprimis aloëtica laxantia plurimum conferunt: *Aloe enim & ex ea compositorum vis super Ventrículo & intestinorum loca non ascendit Pernum. lib. V. de Curat. Arte p. m. CCCLIII.* Aloë præterquam, quod è ventriculo vicinisque locis bilem pituitamque crassam expurget, corroborat impensè ventriculum, omnesque omnium viscerum obstructions aperit, corpus univèrsum à putredine defendit, nec quicquam corpori noxæ infert, si acrimoniam legitimâ correctione exuerit, imò basis & fundamentum omnium pilularum confitutum est, prout multus est in ejus facultate & laude cantanda *Solenand. f. III. Conf. XXXIX. Aloe bis aut ter in septimana à ℥j. ad ℥j. integram ante cenam sumpta avertit à capite vapores omnes, provocabit urinam & alia excrementa, aperiet obstructions Venarum, corroborabit Ventrículum & Vegetabit innatum calorem Mont. Conf. de morb. Part. Conf. XXXII. Aloe lota in catapotia præstantissimum ad urinarum Virulentiam à C. Clusio positum est medicamentum, & planè mirificum dicit M. Aur. Severinus de recond. Absces. natura p. LXXVI. Aloe in quotidianis & aliis longis febribus optimum est remedium L. Sept. al. Animadvers. lib. V. p. CXIV. Pilulas ex Hiera Gal. & Aloëphanginas bis in hebdomada in pauca quantitate sumendas svadent mauritani medici. Sunt tamen quibus non ita tutò exhibetur ñ 'Αλόη: Hinc quibus Epar calidum est in magna copia non danda Senn. in Paralip. p. LXXIII. incommoda tamen quæ Epati calidiori afferre potest, facile vitantur admixtione succi rosar. qui acrimoniam mitigat, & vim purgandi auget. Nisi multa obstructions sint prævia, in quas Aloe agat, si Epar calidius sicciusque fuerit, magnam inde cladem sequi docet ex Gal. Ballon. lib. I. Epidem. p. m. LIX. In hemorrhoidum fluxu cavendum ab Aloës usu, hinc Itali dicunt, ex centum hominibus Aleoticis pilulis utentibus nonaginta ferè hemorrhoidibus laborare. Hor. Aug. lib. II. de Peste cap. XIII. dicit, hac nocet epati, pungens suâ acrimonia & amarore Venas subtiles, rodens musculos ani, Venas ejus aperit, inimica est sanguinem spuentibus vel vomentibus vel exonerantibus eum ex intestinis vel utero, inimicissima est corporibus calidis, siccis, extenuatis, nisi in abundantia multarum humiditatum, nocet proinde mulieribus gravidis & senibus. Epati adversari ex Avicenna etiam docet M. Martin. de Aff. Hypochondr. p. m. CCIII. Nos Aloen in morsulis, quos tantopere laudavimus in Obs. semper rosatam aut violatam posuimus cum conserva rosar. aut alia convenienti, ut Aloës vis & acrimonia infingeretur dispersaque magis esset, additum quandoque & diacrydium Sulphuratum, ne planè in alvo maneret inefficax, aliàs scammoniata in peste fugienda, præsertim gravidis, voluique in morsulos redigere Aloën, quàm pilularum formâ exhibere ob siccitatem & caliditatem nimiam, in æstate præsertim calidissima siccissimaque, ut tunc aeris, quando peste tantum non opprimebamur, intemperies erat, quasi per totam æstatem arsisset Sirius. Ferè eadem aeris constitutio erat, qualis fuit tempore pestis Atticæ, quam Thucydides descripsit. Aliàs meritò manet Pilulis Ruffi sua laus, & potior, quàm aliis operosè & multâ congerie conquisitis & complanatis ingredientibus compositis. Exhibuit eas Ruffus formâ potius cum vino, de qua potione Ægineta lib. II. cap. XXXVI. Hanc scio, an sit quis, qui ex hoc potu non à peste immunis ac superior evaserit. Ejusdem ferè notæ est Elix. propr. Parac. quod Juristis communicari vetuit Autor.*

Prima cura debet esse, ut siccemus, corroboremus, à putredineque præservemus, omne hoc præstat medicamentum ex Aloë, quod confit, in quacunque forma. In Morsulis meis nihil est, quod culpes, quàm amarorem, verum amarior multò pestis est, hæc si conferas, eligas utrum libet. Sufficit verò vel semel saltem in corporibus calidis siccis, vel bis in frigidioribus humidioribusque eos sumere hebdomatim. Nec sequendus quorundam mos, qui tantum remediorum sepe devorabant, Quantum quadrijugi possent agitare juveni vel qui singulo die, vel alternis laxantia sumebant remedia, effaminatur inde corpus, coctiones turbantur, viresque deji-
tur.

tur. Ab aliis medicamentis fortioribus, quæ *μολυσματὶ* operantur, summo cavendum est opere. Erant qui pilulas suas usuales, uti vocant, vespere tantum sumebant opinantes somni tempore minus noxæ corpori daturas, quam si manè eos deglutirent, qui mos hodiernum apud plurimos quæ medicos, quæ alios in usu frequenti est, atque ita invaluit, ut contra hiscere aut quid contra ponere, temerarii sit, hominisque frustra curiosi. Non possum tamen non, quid mihi super hac re in mentem venerit, æquo lectori ob oculos ponere, liberum illi linquens, quid velit sequi, modò naturam sequatur, rationem, & experientiam. Et certè ex sacro codice scimus, Deum sapientissimum hujus mundi conditorem diem creasse in laborem, noctem vero in requiem omni animanti. Quiescit autem corpus nostrum non tantum, quando artus exteriores membraque feriantur ab opere externo, quod lacertorum peragitur beneficio, & quando sensus externi ligati quasi sunt & sopiti, verum tum maximè, quando calor nativus non tantum ab opere externo feriat, sed quando sibi relictus & ad interiora revocatus *ὑπεκκαύματα* profectus, quàm toto corpore conficiendo unicè est intentus, à qua per certè necessaria & grata opera avocatur per importunè assumptum medicamentum, in quod satis haber, quod agat neglectâ interrim & perturbatâ coctione, unde illi corpori; vires accrescere per labores diurnos fractæ debeant, hinc imbecillior sit durabilisque non est alternâ carens requie. Atque ita peccatur in Creationis Autorem, qui totum hominem noctu quiescere voluit, jussit. Dein & interrumpitur somnus virium refectiōi unicè destinatus, ut dici curis negotiisque ac spirituum dissipatione enervatum corpus & languidum cibi beneficio reficiatur pristinumque recuperet habitum; id enim cunctis naturâ ingentum est animantibus, ut accedente vespere sua repetant antra suosque quærant recessus, & capiant dulcis medicamina somni, quod etiam *Silius Italic.* respexit, quando canit

~ v agit levibus per sera crepuscula pennis

E passu volucres ad nota cubilia vesper.

Et Auson.

Longa dies operosa viro, sed temperies nox.

Norandum etiam & hoc, quod medicamentum illud, vespere sumi solitum, est vel mite & imbecillum virium, vel validius, quodque corpus nimium moveat. Si lenius, metus est, ne sine operatione in corpore diutius retentum facultatis naturalis æconomiam susque deq; vertat, planeque inefficax fiat cibo obrutum, ea enim est omnium evacuantium conditio, ut præpostero ordine usurpata effæta sæpius reddant viscera diutiusque retenta mirum, quàm visceribus noceant, utpote quibus tota substantia sunt adversa. Interim dum ira iners est sensibilibiterque nil operatur, saltem hoc efficitur, ut turbet fermentationem in ventriculo cibus superadditum, sine qua coctio non absolvitur, flatus exciter, cibum corrumpat, ad putredinem disponat crudumque ac liquidorem chylum ab alvo præcipitet. Hic quidem multi censent, medicamentum bene suâ vice functum, cum liquida ab alvo fluunt, cum tamen cruda atque corrupta sint, quod vel ex fatore nares judicant. Et *Avicenna* præcipit *Fen. IV. prim. Docti. V. c. V.* a medicamento mitiori laxante sumpto non esse dormiendum, ita habent ejus verba: *Si medicamentum Ventris solutiva debilis fuerit, ne super eam dormiat, quomodocumque fuerit.* Itaque hoc incommodi inde sequitur saltem, materiam scilicet in corpore turgentem exagitatam à medicamento ad exitumque paratam retineri, unde natura somno stupida agitatæ humoribus magnum facultatum omnium patitur detrimentum. Movent quidem serotinæ illæ leniores pilule humores, sed non promovent, ideoque obstructo hærent affixa canali. Sin validior medicina solutiva fuerit, multò citius disturbat coctionem secumque in penitissima corporis loca cruda illa & semicocta rapit, tumultumque excitat & incommoda plura multum corpori noitura.

Defraudatur hinc homogenio suo, & alibili succo ex assumpto cibo corpori accrescendo, unde postero die virium potius defectus, quàm instauratio speranda. Liquet quoque ex prisceorum Romanorum diatandi sive cibandi ratione, quod noctem quieti ciboque assumendo & domando viribusq; reparandis destinarent, hinc de die parcius prandebant, cænanabant verò largius, unde

Horatius

Multaq; de magna superessent fercula cæna.

Et Martial. Dives & ex omni posita est instructa macello.

Cæna tibi.

Quamquam non diffiniam jam, utrum cæna, an prandium largius esse debeat, sive quod idem, noctu, an verò de die coctio melior fortiorq; sit, tractarunt hoc argumentum plures pluribus, hoc saltem, si felicius de die quàm nocte cibi in ventriculo elaboratio procedit, quæro, quid fiat, quod is, qui insomnem noctem agit, aut aliquot saltem horis sive curis sive alio aliquo impedimento somnus interrumpitur, matutino tempore non deponat alvum aut ægrius, prout alias natura sueverat. sed vel flatu tantum emittat, alvusq; vel totum sæpe diem maneat sicca? Secus si tranquillam & non irrequietam noctem habuerit. Insuper ex Hipp. claræ. I. II. Aph. XXIX. & Aph. X. I. IV. quod per morbi initia constantibus scilicet adhuc viribus auxilia administranda sint. Morbi initium rectè in adhuc valentibus matutino tempore posse comparari facile mihi patior persuaderi, tunc enim homo resumptis ex ritè elaborato cibo per somnum viribus fortior alacriorq; est, quàm sub hesperi ortum, ubi diei curis & laboribus dissolutum & enervatum corpus totum sæpe languet: Quis ergo tum afflictis viribus spiritibusq; diurno motu exhaustis novam afflictionem addere medicamentisq; agitare, quod quiescere unice amat, ex usu esse censebit? omninò rectè Horat.

Temporibus medicina valet data tempore profunt,

Et data non apto tempore vina nocent.

Et si vera sunt, ut sunt verissima, quæ idem habet in satyris:

- - v nam variæ res

Ut noceant homini credas,

- - si simul asis

- Mischueris elixa, simul conchylia turdis,

Dulcia se in bilem vertent stomachoq; tumultum

Lenta feret pituita.

Si hæc, inquam vera sunt, de diversarum naturarum alimentis uno pastu ingestis, quid dicemus, de pilulis istis serotinis cibo toto genere repugnantibus? Confirmat hanc opinionem P. Aegineta I. VII. de re medica c. IV. Qui Aloen, inquit, vesperi exhibent, nocent, corrumpit enim alimentum. Et hinc forsitan est, quod Cardanus lib. I. de san. tuend. c. XLI. dixit, Aloen Ventriculo infensissimam esse, obq; usum ejus importunum Mesuem Arabem medicum millesq; alios ejus vestigia calcantes immaturè obiisse, alias hoc Cardano non concedendum, & ob abusum aut alios fortè errores usus alicujus rei non tollendus. Verissimum quoque & hoc est, pilulas scilicet vesper-tinas motum habere motui alimentorum assumptorum è diametro contrarium: nam naturæ exteriore officina deserta internum tantum meditatur opus, in profundiores usque serpens medullas, Chylusque ex cibo progenitus ad sanguinis officinam Cor scilicet properat ultimum tandem complementum perfectionis suæ ibi accepturus; Contra verò pilulæ istæ serotinæ ad interiores intestinorum recessus ipsum amandant, & ne ad cor eat, faciunt. Quilibet dein & in se ipso facile animadvertit, quàm noxium corpori sit, si vel per publica negotia, vel alias rationes onu-

stum

stam alvum contra naturam remorari necessum sit : quid putas autem, Lector, quando alto somno sopitum corpus quasiq; ἀναισθητόν non sentit medicamento aculeos egredi stimulantis, nonne retentum id diutius vicinis visceribus bellum indicit vimque infert? Propterea ex *Arist. VIII. Physicor. Summa mentis imbecillitas est, querere rationem, & sensum, fortissimum rerum indicem, neglectui habere.* Utque huic παρασκευάσει tandem finis sit, adducam saltem in testimonium *Avicennam & Hipp. ille Fen. IV. prim. Doctr. V. cap. V. prout, superius notatum: Hic dicit lib. IV. Aph. XV. quotiescunq; majorem ciendi & vacuandiq; vim à veratro requiris, corpus move: sin inhibendum sit & sistendum, somnum inito neque moveto.* Si veratri, cujus vis purgandi vehemens admodum est, somno sistitur, atque coercetur, quidni & Pilularum ἐκκοπρωτικῶν aliorumque lenientium? Non omnino tamen serotinorum medicamentorum lenientium, ut & digestivorum, ut vocant, usus improbandus, praesertim cum vel horâ una ante cœnam, vel quinq; aut sex à cœna horis primoq; somno absoluto exhibentur, tum praesertim, quando altero vel postridie purgare corpus voles, εὔπωρα enim corpora primum facere oportet ex *Hipp. decreto*, quàm purges, & tum multum commodi digestiva corpori praestant, quod hic ad digitum recensere loci non urget commoditas. Unicum saltem addo: Si in Eccoproticis ejusmodi medicinis tam cautè procedendum, annon cautius multò vespertino tempore fortiorum ut pilul. cephalicar. aliorumque specificè purgantium usus incundus? secus licet sit in actu laborantibus ubi nonnunquam ἐξ ἀνάγκης ob majus urgens recta medendi methodus invertitur.

De auxiliis praeservantibus lenitivis plus satis, erit in sequentibus calamus strictior. Ad Excreta pertinet & sudor. In pestis praeservatione ne simus nimii in sudore profundendo, cavendum sedulo est, sicuti plurimi in peste nostra magno suo malo sunt experti, qui hanc regulam non observârunt, immoderatus enim labefaciat corpus universum impensè. Est praeterea & in sudoribus ciendis hominis natura & constitutio consideranda. Quibuscunq; Epar aut lien calidus & humidus est, sive salubriter degant, sive agrotent, in quavis ex causa sudores facillè erumpunt. Contra quibus Epar aut lien emarcuit, aut scirrhus obduruit, aut vehementer est obstructus, ut fit in hydrope, icteritia, καχεξία, in sudor difficile aut arte elicit, aut naturâ propelli potest. Ioel Tom. I. Pract. pag. CCXXVI. Cum fixa in humoribus, praesertim crassioribus morbi causa est, sudores ita solvendo non sunt. Ballon. desinit. med. p. LII. Obesi non temerè sudoriferâ macerandi, pinguedo enim nimia eorum obstat, quo minus per eam sudoris materia ad ambitum corporis propelli queat. Contra graciles, frigidi, cutem mollem laxamq; habentes humoresq; aquosos & tenuibus succis abundantes ad sudorem maxime sunt habiles Vid. *Sidius l. XI. de Curat. gener. Spleneticis, scorbuticis apprimè conducunt sudorifera medicamenta*, imò, inquit *Sennert.* & experientia hoc ipsum comprobât, plus saepe sudationibus in istis efficitur, quàm vel purgantibus vel aliis medicinis. Tempore pestis praeservandi gratiâ qui multum sudârunt, hoc effecerunt, ut corpora sua laxiora reddiderint effaminarintque, calidis sudorificis temperiem immutaverint & destruxerint, pororum cutis apertione veneno externo fenestras aperuerint viresque multum fregerint, quibus tamen servandis augendisque potius multum studebimus, errati exempla Observ. suppeditabunt.

Venæsectionem quidam pro praeservatione planè rejiciunt, alii in profundendo sanguine nimis sunt profusi, nec modum nec mensuram observantes. Peccatur utrobique. In sanguineis, plethoricis, sanguinisque per sectam venam effusioni assuetis nihil omnino obest sanguinis demptio, imò prodest multum, hæc enim omiſſa, vah, quàm gravia symptomata in peste correptis, accedente postea fermento pestilenti, apparent, facies præ rubore insufflatur, rubent oculi, cordis coangustatio magna, hæmorrhagia ἀνάθεν & καθώθεν, σύνηθης, deliria fursum rapto sanguine, alia. Nec tamen plus spei ponas in phlebotomia, quàm ex arte & docto συχασμῶ liceat

ceat consequi, circumspicere hic age & prudenter consideratis viribus & hominum naturis, nec facile fluctuante animo in syrtes appuleris. Nec Fonticulos excitare, aut excitatos apertos servare, inutile est, per eos enim natura humores superfluos & excrementitios amandat ad partes ignobiliores. Planè ut in civitate seditionem moturi ex ea quantocyus removendi, eosque spargi per provincias, & externo bello illigari, pars consilij paciſque sit consulente Tac. III. Histor. Pariter humores, qui vel à purgante aut sudorifero remanent indomiti per inusta ulcuscula aliò vocandi, retrahendi, intercipiendi, si quò non oportet, vergant, ut hoc modo mali scaturigo exhauriatur. Hinc nemo non medicorum eos ad præservandam pestem plurimum commendat. M. Aur. Severinus Neopolitanus l. de Efficaci medicina c. IV. p. CCLI. In peste Veneta, anno M D LXXV. dicit cauteriorum usum fuisse celebratissimum. Et Kircherus de Peste sect. III. c. IV. p. XIV. hac habet: Cauteria præpotens esse ad vitandam pestem remedium omnes ferè fatentur Gal. sectatores, ita quidem, ut qua Mercurialis de Peste Veneta, id Ego de Romana, quantum ex medicorum fide dignorum relatione mihi innotuit, asseverare queam, nullum huiusmodi signatum natura spiraculis peste indasum fuisse, nisi forsannonnullos dissolutioris Vita & Epicuri de grege porcos. Et in MS. meis à Cl. D. Iacobo Fabritio Archiatro Regio Dano, Præceptore quondam meo Venerando vñ εν εἰσίοις reperio: Neutiquam silentio tegendus fonticulorum in peste usus, utpote, quibus omnium optimè corpus ab ichoreſis & putridis humiditatibus facillimè pestifera infectioni fomitem substernentibus, expurgari queat. Nemo tamen dicit Sennertus l. IV. de Febris c. V. p. CCCXXX. Velim in iis solis aut præcipuè, neglectis Alexipharmacis, spem securitatis collocet. Tanta enim vis & efficacia est huius Veneni, ut pura quoque & munda corpora invadere possit. Nec cuivis, non habito respectu ad corpus, ponendæ fontanellæ: Si corpus, inquit Horat. Angen. de Peste l. III. c. XXV. habeat parum carnis, siccum sit, sine excrementis, non auctor essem, ut cauteria administrarentur.

Νεογάμοις & φιλολόγων infestissima est pestis, ideoque pestilenti constitutione prudenter admodum à prudenti Magistratu nuptiales festivitates imò & ipsæ copulationes prohibentur, ne serpenti malo fores amplientur.

Imò ipsa συνουσία matrimonialis ob hoc debet esse rara admodum & pauca, immoderata enim Venus, si quid aliud, cerebrum & ventriculū debilitat, quorum tamen robur firmare omni ingenio anniti decet. Multū etiam calidi innati perit homini præpoperà & nimia venere utenti, unde Arist. de Long. & brevis Vita c. V. ἐφελικὰ & πολὺσπερμα brevis senescere scribit. Et Avicenna lib. III. Fen. X. Tr. I. c. II. Coitus evacuat de substantia spiritus rem plurimam propter delectationem, & propter illud, qui plus delectantur, plus sunt cadentes in debilitatem. Imò ex Venere nimia quandoque inflammari jecur tradit Ioel lib. V. Pr. p. II. In affectibus cerebri omnino ab ea abstinendum, quia ab omnibus antiquis proditum est dicit Mont. Conf. de M. Part. p. m. XXXV. præcipuè ab Hippocrate, Venerem nihil aliud esse quàm brevem Epilepsiam. Et cum valde siccet & frigefaciat, liquet adolescentibus & juvenibus eam minus convenire, ut qui ad corporum suorum incrementum calido & humido egent. Cumque Bacchus pariter & Venus Adolescentum juvenumque perniciēs sit pestilentissima, frequentissima, illis ipsis summè vitanda, ideoque nobilis juvenus

Compedibus venerem, vinculis constringe Lyæum,

Ne te muneribus lædat uterque suis.

Venerem apud Germanos antiquos valde fuisse feram ex Tac. & Casare de bello Gall. est videre: qui impuberes distissimè manserunt, maximam inter suos laudem ferunt; Intra annum & XX. famina notitiam habuisse in turpissimis habent rebus, prout hoc citat ο τὰν Conringius in de corpor. Germanicorum habitis antiqui ac novi causis Dissert. p. XXX. Et aureus planè,

planè est sermo, quem ibidem ex Aristot. allegat, quiq̃ue maximè meretur huc poni. ἐστὶ δ' ὁ τῶν νέων συνδυασμὸς φαῦλος πρὸς τεκνοποιίαν (loquitur ibi de optima Republ. constituenda, in qua adolescentum connubia liberorum imbecillitate damnavit) ἐν γὰρ πᾶσι ζώοις ἀτελὴ τὸ τῶν νέων ἔργον καὶ θηλυτόκα μᾶλλον καὶ μικρὰ τὴν μορφήν. ὥς ἀνακαίον ταυτὸ τοῦτο συμβαίνειν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Τεκμήριον δ' ἐν ὅσῳ γὰρ τῶν πόλεων ἐπιχειρᾶται τὸ νέους συζυγεῖν καὶ νέας, ἀτελεῖς καὶ μικροὶ τὰ σώματά ἐσιν: Est autem Adolescentulorum conjunctio ad liberorum procreationem inepta. Nam in omnibus animantibus adolescentium fatus imperfecti sunt, & fœminæ eduntur potius, quàm mares, & brevi corporis figura: quare nescessariò hoc idem etiam in hominibus evenit. Cui rei hoc argumento est, quod in quibuscunque civitatibus hoc in more positum est, ut adolescentes cum puellis adolescentulis matrimonio jungantur, imperfectis & brevibus corporibus præditi sint.

In Amuletis nemo certè quicquam spei sibi imagineatur, sive sit superstitiosum illud Paracelsi Zenexeton, sive ex Arsenico aut Mercurio confectum: experientià enim constat, hæc supra cordis regionem, donec incaluerint, gestata, multum damni corpori dedisse: Contra nescitur quosdam horum appensione liberos à peste mansisse. Eadem ferè sentire licet de fœtidis malèq̃ue olentibus vaporibus mephyti sua nares nostras ferientibus, aliisq̃ odoribus naturæ nostræ minus gratis, ut enim gaudet, inquit Severin. de recond. Abscess. natura, spiritalis vitalisq̃ præcordiorum natura puro limpidog̃ aëris attracta, sic tetro & coinquinato tristatur. Et Athenæus lib. XV. Despons. c. XIV. maximam sanitati partem, dicit, odores cerebro utiles & salutes effere, fœtoremq̃ue omnem, ut cerebro nocere mentemq̃ perturbare, ita cordis Spiritus ledere, fœtoremq̃ proferre statuit Cl. Sebiz. & Proverb. Salamon, cap. XXVII. legimus, cor unguentis bonisq̃ odoribus delectari. Nec abludit ab horum sententia Galen. dum VIII. de compos. medicamentor. Κατὰ τόπον inquit: Quemadmodum odorata corroborare, ita subvertere ventriculorum solent graveolentia. Et sanè per quod pestis propagatur, per idem ea non pellitur, at per fœtida, sordida putredinemq̃; testantia propagatur, Ergò non pellitur, ergò supervacuum eorum usus, imò noxius, utut quibusdam abominabili suo fœtore talia mirè placeant.

Præservandi ratio longior excurrit quàm decuit fortè, nec tamen singulatim omnia recensui, factū id ab aliis innumeris, à quibz id, quod deest hisce, petere abunde licet. Nunc βραχέως καὶ συνοχέως de Curatione. Imprimis verò hoc tenendum, cum verum indicans nullum habeamus, quod vel purgationem, vel vomitum, vel phlebotomiam propriè & primò indicet, ab hisce curationem non esse auspicandam, debet tamen universale esse remedium, quod hosti universo corpori insidianti opponatur, quod non aliud à tam multis seculis, teste experientià, esse comperimus, quàm sudoriferum. In hujus autem usurpatione non cunctandum, ne ἐξ ὀλίγου τὰ πολλὰ ορίανται, quæ in bellis & moribus civilibus, quæ cito consilio carent, consequi dicit Thucydides, sed quanto citius in usum trahendum vel etiam Celsi monitū lib. III. c. VII. Quò celerius ejusmodi tempestates corripiunt, eò maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate, rapienda sunt, & malum nascentis facile opprimitur, in veteratū sit robustius, dicebat Cic. l. V. Philipp. nemoq̃ celerius opprimitur, quàm qui nihil timet, Vellet consilio lib. XI. Χερσίζεν verò in affectibus periculosis, κακὸν esse dicit Hippocr. f. IV. Alph. X. Et in Epistola ad Crætevam scripta sequentiā apprimè huc facientia leguntur verba: Τέχνης μὲν γὰρ πάσης ἀλλότριον ἀναβολή: ἰντεικνὴς δὲ καὶ πάντῃ, ἐν ᾗ ψυχὴς κίνδυνος ἢ ὑπέρβειος. Ab omni quidem arte aliena res est dilatio, sed maximè à medicina, in qua est dilatio animæ periculum. Et alibi Hippocr. Occasionem curationis animam vocat. Aliàs dum Roma consulitur, Saguntum expugnatur. Nec semel saltem, sed pro re nata quater, quinquies, prout morbus & ægri conditio id postulabit. Si remittunt pulsus & symptomata graviora, abstinere à sudore urgendo amplius, totusque in id incumbe, ut veris & legitimis Alexipharmacis vitæ arcem

arcem ab hoste defendas, refrigerantibus internecinum calorem oppugnes viresque refocilles.
 Si alvus durior, potest initio morbi Clyster, cui nonnihil Alexipharmacorum inditum sit, appli-
 cari, vel suppositorium, præsertim in iis, qui corporis sentinam præservantibus lenitivis hauri-
 eluerunt, & ubi certæ magnæque putredinis notæ animadvertuntur. Symptomatibus potes me-
 deri modo, qui præscribitur à plurimis, habito semper respectu ad id, quod magis urget, an mor-
 bus, causa, vel symptoma velit prius sui curationem. Elapsis quinque vel sex diebus benigno
 aliquo medicamine, ut passulis & prunis laxativis, Cassia, Tamarind. Manna, syrupis lenientibus
 corruptos humores è corpore tuto potes tollere ter quaterve alvum movendo, ne iterum coe-
 ant isti bellumque instaurent: Observatum enim plurimos peste superatâ obisse postea, quod non
 deturbârint è corpore humores vitiosos à veneno relictos, atque ita corruptos, ut corrigi am-
 plius, aut in naturæ commodum cedere non potuerint. In pueris præservandis & curandis semper
 respiciendum ad vermes est, mirum tamen, quod fætus plurimi immaturi prodierint, lumbrici
 verò nulli, quantum mihi notatum, etiam si pleraque alexipharmaca istis adversa esse compe-
 rias, soleantque iidem aliàs in mitioribus febribus exire sæpè. In phlebotomando hoc observa,
 si putredo magna, ita ut periculum à putredine (pestilens enim putrida longè gravior urgen-
 tiorque est) ferè æquet magnitudinem pestilentis malignitatis, ætus multus sit, plethora, sive
 ad vires sive ad vasa, & præpoperè citaris, consuetaque aliqua sanguinis vacuatio suppressa sit, tuto
 partem sanguinis demere potes, ut natura parte oneris levata hosti alacrior fortiorque obvenire
 possit, si desunt enarrata signa & requisita, fuge τὸν φλεβοτόμον. Ita in quibusdam secui venam, in
 quibusdam non, & ut verum fatear, tam sæpè (imò sæpius) fefellit votum incisa vena, quàm sæpè
 auxilii quicquam attulerit. Cautè itaque & prudenter te hîc geras oportet. In sudorificis non
 possum, non summè laudare & pro primis habere Bolum armen. Terr. sigillat. fiesiacam strig-
 gensem, quàm bene fecerint hæc duo, quàmque profuerint multis, præsertim si tantillum cam-
 phoræ addas, pariter præservando quàm curando, superstitem plurimi mecum testari possunt.
 Præferrem Ego ejusmodi mixta cum Aceto calend. Fl. Tunic. Vini, Bezoart. aut aquis bezo-
 ardicis novis istis Tincturis, Elixiriis, mixturis, quæ aliàs gloriose satis ac magniloquo encomio
 pluribus commendantur, cùm adhuc vis istorum in peste nondum sit probata aut comperta.
 Vim Theriacalem Bolo armen. attribuit admirabilem Crato Conf. XV. p. LI. vide sis & Episto-
 lam ejusdem CXXX. Chymica remedia, quæ hîc multi crepant, ut non sunt omnino rejici-
 enda, (stultus sit, qui hoc tentet) ita non temerè & indiscriminatim abs quovis recipienda, nisi
 constet, quis eorum sit Autor, aut noveris eorum materiam, si χημειστέχνιας & πνευστέχνιας parti-
 ceps fieri non datur. Certè Secreta, quæ hîc plurimi vaniloquidori & Nugipolyloquides, aut,
 ut Cl. Greg. Horst. in Observ. suis eos vocat, Argenti Exterebronides & fastuosi Midæ, osten-
 tant, ridenda sæpius sunt, quàm admiranda, præterquam enim quod medicamenta occultare &
 & arcana ea habere inhumana sit invidia, & nec divinis, nec civilibus, nec gentium legibus con-
 cessa, ut loquitur, Tentzelius in præfatione sua ἐξ ηγήσεως chymiatrica. Et remedia, natura
 munera, non ostendere, & in arcanis habere non decet, perfidia atq. insidentia crimine manifesto
 Alex. Bened. Aph. l. I. c. I. Præclare sanè, Scribon. Larg. Insidentia crimen cum omnibus animan-
 tibus inditum esse debet, tum præcipuè medicis: in quibus nisi plenus misericordia & humanitatis
 animus est, secundum ipsius professionis voluntatem omnibus DIS inditum esse debent. Et ἀλλότριον,
 inquit, Σιδας, φιλοσόφων τὸ βασιλεύειν καὶ φρονεῖν, οἷς (προσέκει) τὸ κοινῶν περὶ πάντων ἀξίως:
 Alienum à philosophis celare disciplinas & insidere, quos omnia liberaliter communicare decet.
 Etiam cum ad libellam sive stateram ponderantur, nullius ferè ponderis sunt, quorumq. Auto-
 rum, si scriinia excutiendi facultas se sistat fortè, aut occasio, inquit, Cl. Meibom. in jur. jurand.
 Hipp. commentario, mera saltè deprehendens aliorum inventa, ac remedia divulgans etiam nota,
 qua si tollas,

Aut

Aut si fortè suas repetitum veneris olim

Grex avium plumas

nihil invenias reliqui, prater jejunam maciem,

Aut apinas tricasq, & si quid vilius istis

quibus eruditiorum choro

— *Deplumis moveat cornicula risum.*

Ut non incongruè applicari istis possint verba *Cunai* l. 7. de *Repul. Hebraor.* c. XXIV. Tenet ple-
rosq, amabilis infans, & favet sibi atq, plaudit imprudens temeritas. Aniles ineptias tradimus
indecem accipimusq, non incauti hercle, sed scientes & inter seria. Ratio autem quare tanto-
pere laudem terras istas pingues, nec non & alia unctiosa sive sulphurea, imò & nitrum à sulphure
fixum redditum, procul dubio non est alia, quàm quod pingvia ista sedent sistantq, ζέον istam
à veneno in humoribus & sanguine excitatam, quem istorum operandi modum acutè acutis-
simus *Fracastorius de Sympathia & Antipath.* cap. ultimo docet inquiens: Duo precipue concur-
runt, quum fervor exundans sit, alterum est excessus caloris & vaporum copia brevi facta, alte-
rum est obsistentia ferventis rei, si corpulentior sit, multum enim extenditur, & in magnas am-
pullas prius, quàm scindatur, propter quod & dupliciter etiam compefcitur exundantia illa, uno
modo, si calorem & vapores frangas, qui extenduntur, quod sit injectis frigidis, ut aqua: Alio mo-
do, si ipsum obsistens ita præpares, ut extendi in magnas ampullas non possit, quod faciunt unctu-
osa injecta, dividuntur enim ipsa ad minimas & non ultra divisibiles partes, qua intermixta parti-
bus corpulentis humidi prohibent extensionem amplam fieri: extensio enim rarefactio quadam est,
rarefieri autem non possunt minima unctiosi, tum quod minima sunt, tum quod tenacis mistionis:
quare cum undiq, interposita intermixtaq, sint obsistenti, faciunt, ut nec ipsum obsistens recipere
extensionem possit, nisi parvam, & per parvas ampullas factam: quare exundantia compefcitur,
& fervor fit, per ampullas crebras & parvas: Hucusq; *Fracastorius*. Cùm verò tenacis misti-
onis sint istiusmodi pingves terre, lentore suo citatiorem humorum sanguinisq, (ut obsisten-
tium) motum inhibent, spiritus uniunt, & disaggregationem prohibent, ut loquitur *Bayrus*, vene-
niq, ita vim frangunt. Et esse in illis terris singularem facultatem cogendi in unum locum
malignitatem impressam humoribus naturamq, ad expulsionem adjuvare testatur etiam
Epist. CXXX. Scholtz. ij. Mixtio autem istorum cum acidis optima est, hæc enim incidunt humo-
res, rarefaciunt ad sudoremq, juxta cum illis disponunt, & acida ex se alexipharmacam vim
habent, ut de *Aceto* testatur *Cl. Barth. Hist. anat. Cent. IV. Obs. XIII.* Præstat tamen & Cam-
phoram admiscere interdum in iis, qui non valde nauscant, nec caput infirmum habent. Hinc
cum fructu exhibentur *Spir. Theriac. camphorat. Mixt. f. And. Elix. Pestil. Croll.* item salia
plantarum, & alia quæ ex his artis beneficio componuntur. In profundendo sudore modus fit,
quidam nimium sudarunt & in præsertione & curatione, sed id noxium ipsis fuit: à sudore
Alexipharmacum confortans exhibendum viresq, aliqua ex parte dissolutæ contrahendæ ite-
rum & refocillandæ. In protrahendis altè adhuc delitescantibus Bubonibus rarò bene cessit ap-
positio magnæ cucurbitulæ, præsertim in partibus ligamentosis ut sunt in inguinib. & sub axillis,
sæpius profuit *Empl. Diachyl. simpl. & compositum* cum portione *Empl. Basil.* aut de *Meliloto*
mixtum cum *Ol. Scorpion.* aut *Elix. pest. Croll. malaxatum*, quibusdam vesicatorium super
ipsum bubonem certam medelam attulit.

Carbanculorum cura, qui non per modum ἀθροισμῷ ἢ συγχρίσεως, ἢ συμπύκνωσιν, sed per
modum χερίσεως erumpunt, non multum variat à reliquorum furunculorum curatione, qui vel
πυμίνθοι vel Δοθιήνες dicuntur Græcis, hoc saltem observato, ut semper admisceas unguentis

& Empl. quæ peculiariter pesti adversantur, dolores demulceas, circumquæ carbunculum defensivum Empl. ponas, fortia & acria attrahentia vites. Nec multum opis colloques in loci affecti scarificatione, mitius secum agi postulant omnino carbunculi, quàm ut ingemines dolores, sæpe ex se sanescunt, si superficiales sunt, nonnunquam altè exedunt carnem, quam citò facias abscedere à sana carnis portiuncula, expleasquæ ulceris cavum, ut artis est. In Gangrænis pestilentialibus omnis vertenda cura ad expellendum est, fortiterquæ, quando per vires licet, sudor movendus, cum enim & aliàs extra pestilentem affectionem in omni Gangræna quasi venenatus humor sit, ne is ad superiora sive interiora repat summo laborandum est opere & ingenio.

Sat prata biberunt: Retrahendus tandem calamus est, qui limites propositos, fateor, multum transgressus est, nec tamen omnia, quæ dicenda forent, accuratè notavit, tam enim varias induit formas Pestis, nunc pacem nunc bellum præ se ferens, itaque exercuit medicos defatigavitquæ, ut quò se verterent sæpe nescirent, adeo ut vel Apolline vel Æsculapio fuisset opus, ex quibus medici discere potuissent *properantem sistere mortem*. Et mehercules digna res Pestis est aut affectus, in quo vires suas exerceat cujusque indoles, eruditiquæ ad illum cognoscendum ingenium suum advocare debent quàm maximè, ut tandem aliquando tam diræ luis *penitus causas tentare latentes* queamus. Quibusdam interna obsidebantur exanthematibus, hinc planctus, & clamor lethalis: Huic signum *Δαδωδης* nullum, alii certus intentabatur interitus, hic præter spem convalescebat, ille nemine advertente ibat ad plures: Sic *quem dies vidit veniens superbum, hunc dies vidit fugiens jacentem ex Sen, Tragic.* Et noctem fieri optabant plurimi *radio lucis, idem de Tranquill. anim. c. 1.* Hinc sanabantur *agritudines interdum*, ut dicebat *Averrh. lib. VII. colliget cap. XXXI.* quibus nec medicus, nec natura videbantur sufficere ad curam, eodem ferè modo, quo aliquando in rebus naturalibus fiunt monstra, sæpequæ dissolvit natura nodum arti medicæ indissolubilem.

Tu, Lector Favorabilis & Candide, hisce vale *ἐπὶ μίχιστον*, & si quem ex istis *ἀνλογέσις* positis perceperis fructum, plausuquæ secundo exceperis (uti spero nullum quicquam jacturæ legendis hisce facturum, nisi fortè aut indoctior sit, quàm ut intelligat, aut doctior, quàm ut egeat, aut negligentior, quàm ut euret, aut morosior, quàm ut perferat, quibus hominum generibus hæc non elaborantur, Vives in Comm. ad Aug. de C. D. p. 439.) pro fænore magno id mihi reputavero, & calcaris instar ad alias non minus raras Observationes edendas habebo benevoluntatem animi tuum: sin, laudaveris saltem studium meum, quod etiam in periculossima & molestissima pestilenti praxi Tibi gratificari lubens voluit. Magna eloquentia esse debet, quæ invitis placeat, & est aliqua laus, magnis excidisse ausibus *in arduis voluisse sat est.* E Musæo meo, quod est Brunsvigæ, Anno Æræ salutis M DC LXIII.

OBSERVATIONES MEDICÆ

DE

PESTE BRUN-
SVICENSI

ANNI M. DC. LVII.

OBSERV. I.

Scripturus de Peste Observationes quasdam ope- *V. Febr.*
ra me facturum pretium spero, si paulò magis ex alto sermonis ini-
tia arcessero, &, ne quid præterisse videar, ab ipsis incunabulis, &
dum in infantia ea est, eam descripsero, quod fiet quinque priori-
bus Observationibus, & hoc Lectori, qui pestem nunquam vidit, multo
minus curavit, ex usu plurimum fore certus sum, satius quippe est pestilen-
tem ejuscemodi frugem in semine suppressere, quàm adultam demetere
mensum, & quando undiquaque contagione ardent omnia, incendioque
pestilenti comburuntur obvia quæque, facilè à quovis hospes jam admis-
sus potest nosci. V. Febr. vocor ad ægram mulierem, cujus symptomata
erant sequentia. Cordis anxietas, calor multus continuus, vigiliæ, alvus
pigror. Explorato pulsu facilè conijcere erat continua ipsam laborare,
sed ex qua causâ proxima, non ita constabat. Statim præscribo pulve-
rem aperientem vesperi sumendum ex ꝑss Crem. Tart. & gr. V. Tart. Vi-
triol. Manè Bolum laxantem Ꝓss Flor. Cass. nov. tract. ꝑss. Elect. dia-
cathol. ꝑss. pulv. rhabarb. opt. ꝑss. pulv. laxativ. veget. gr. V. Essent. Cort.
Citr. sicc. gr. VI. nitri præparati gran. iij. cum sacch. alb. q. s. F. Bolus,
moderatè operatus est hic bolus, & talia, qualia oportebat, eduxit. Ve-
rùm tantum absuit; ut cessaverit Cordis angustia, ut etiam aucta visa sit
cum incremento sitis, quibus occursum fuit Julapio ex Aq. è s. Acetos.
Borrag. ana ꝑss. Tinctur. rosar. ꝑss. Conf. Alkerm. ꝑss. Syr. Acetos. Citr.
rub. id. ana ꝑss. Spir. Vitriol. parum. Sed indies magis magisque pro-
A dente

dente sese malignitate VII. Febr. sudoriferum hoc præscripti ℥. Semin.
 Napi ℥ij. Citr. ℥j. Aq. è s. Cardbened. ℥ij. F. Emulsio dulcoranda sacch.
 perlato. VIII. Electuarii usus proficius fore visus fuit ejusmodi ℥.
 Conserv. ros. provinc. Acetosell. ana ℥j. Condit. rad. Cichor. Enula ana
 ℥ij. Confect. Alkerm. Terr. sigillat. C. C. ust. præparati ana ℥ss. Rob. rib.
 ℥ss. Spir. Vitriol. par. Syr. è s. Berber. q. s. F. Elect. Item Epithema, ℥
 Specier. pro Epithem. Cord. ℥j. Aq. Flor. Borrag. Meliss. rosar. ana ℥j.
 M. Acetum nolui huic addere propter vigilias. IX. Febr. ℥. Pulv. Bez.
 Sennert. ℥ij. Goskii gr. V. cum aq. Scorzonæ. sumendus. X. ℥. Aq.
 è s. scabios. Fl. Borrag. Fragor. ana ℥ij. diascord. Fracastor. ℥ij. Julep.
 Violat. ℥j. Conf. Alkerm. ℥j. Spir. Vitriol. q. s. ad grat. acidit. Cum
 malignitas nondum planè superata videretur sitisque adhuc urgeret, seq.
 ordinatum XII. h. ℥. Radic. Scorzonæ, ℥ss. Pom. Citri in taleol. con-
 cis. numer. j. sacchar. alb. ℥ij. Coq. in Aq. commun. ad mediet. Colat.
 ℥ij. add. rob. rib. ℥ss. Essent. Cort. Citr. sicc. ℥j. M. Hæc potio suas
 meruit laudes, ideoque iterata ejus præparatio est. XV. Jam in lecto
 sedere erecta cæperat, & tum persistendum in confortantibus alteranti-
 busque fuit. ℥. Conserv. ros. rubr. Vitriol. ℥j. Acetosell. Fl. Borragin.
 ana ℥ss. condit. Cort. Citr. rad. Cichor. ana ℥ij. Spec. diamb. ℥ss. Syr.
 Acetos. Citr. q. s. F. Elect. Ut tandem reliquias humorum corruptorum
 è corpore eliminarem, sequenti usa est: ℥. Aq. è s. Acetos. ℥j. Elect.
 lenit. DD ℥ij. Crem. Tart. ℥j. pulv. lax. veget. gr. V. Aqu. Fl. Citr. ℥j. M.
 F. Haustulus. Advertant hîc medici juniores, in morborum declinatio-
 ne nunquam fortiter esse purgandum, ne vel diarrhæam vel alium flu-
 xum nequiorem concites. Et ita finis salutaris huic curationi est impo-
 situs. Sciendum autem mulierem hanc hæreditati ex morte agnatorum
 ad se devolutæ dividundæ multum interfuisse, eâ postmodum in ædes suas
 deportatâ non multo post ægrotâsse, Agnati ad unum omnes in illa do-
 mo, nescio, quo morbi genere, erant extincti, nec enim à quoquam me-
 dicorum curabantur, & in domum hanc, uti loquebatur fama, illata e-
 rant utensilia quædam ex urbe Bremensi, quæ tum peste premebatur.
 Hinc sparsim clanculumque irrepsit in totam urbem nostram nemine ad-
 vertente pestilens virus, quo postea tot millia miserè perierunt.

OBSERV. II.

VIII.
Mart.

Matre pristino sanitatis vigori reddita VIII. Filiam ejus XV. anno-
 rum incescit calor multus præternaturalis cum magna diarrhæa
 & virium dejectione. Vocor, saltem, ut sitim restinguam, petit,
 utitur decocto Hord. cum C. C. fact. ℥ss. Syr. de ros. sicc. ℥ij.
 Spec.

Spec. cord. temperat. Conf. Alkerm. ad ℥jss. Spir. Vitrioli modicum
 IV. Mart. nocte vigesies deiecit, de seq. Elect. sumit, ℥. Conf. ros. rubr.
 Vitriol. Acetof. ana ℥j. Bol. armen. aq. rosar. preparat. ℥j. spec. diarrh.
 Abbat. pulv. sem. plantag. ad ℥j. Theriac. recent. ℥ij. Cum Syr. Acetof.
 Citr. F. Elect. X. Mart. adhuc alvus multum fluebat, nec enim constri-
 gere eam initio conducit, *qualiscunque enim in morbis malignis excretio sit,*
tamen non semper damnanda est, inquit Ballon. l. I. Epid. & Ephem. p. XLIX.
 universum corpus rubris punctulis ad modum petechiarum deturpaba-
 tur, pulsus celer & magnus magnam humorum ebullitionem sanguinis-
 que effervescentiam arguebat. Hæc certissima erant malignæ febris ar-
 gumenta, verum de peste nulla adhuc suspicio, quia nec bubo, nec car-
 bunculus, inseparabiles ferè veræ pestis Abscessus, apparebat, febris ta-
 men pestilens revera erat, hoc die sequens potiuncula præscripta est ℥.
 Aq. è s. Cardbened. ℥iiij. C. C. ust. margarit. preparat. ana ℥j. diascord.
 Fracastor. ℥j. Conf. Alkerm. ℥ss. Syr. è succo Cardbened. Essent. Citr.
 liquid. ana ℥ss. M. XI. Mart. Cum Fauces calore ficcis que fuliginibus
 exurerentur in rimas que dehiscerent, seq. ordinatum ℥. Mucilag. sem.
 psyll. fact. cum Aq. portulac. Aq. ros. plantag. ana q. s. ℥j. diamor. ℥ss.
 lapid. Prunell. ℥j. Syr. de ros. ficc. ℥ij. M. Febre symptomatibus que ma-
 gnâ partem remisissis Analeptics & Julapio sequenti peracta omnis cura-
 tio est ℥. Aq. è s. Acetof. Cardbened. scabios. Borrâg. ana ℥iiij. Vin. Gra-
 nator. ℥j. succ. Citr. express. ℥ss. Syr. Acetof. Citr. è s. Berb. ana ℥iiij.
 Spir. rosar. ℥j. M. Atque ita & hæc orci faucibus erepta est,

OBSERV. III.

PRope Arcem Danquerodam decumbunt liberi omnes in quodam XII. Mart.
 vili Tugurio satis acutè, sed propter egestatem rerum que inopiam
 medicus non adhibetur. Tandem à vicino, opem utferam pro-
 pter Deum, rogatus intro angustas ædes sordidas que, invenio qua-
 tuor partim in scamno cubantes, alios jacentes in terra, verum superave-
 rant ferè morbi vim omnes, unus periculosius adhuc laborare videbatur,
 inciderat ab acuto morbo in sanguinis sputum & magnum alvi fluxum,
 quem adhibitis idoneis medicamentis per Dei gratiam etiam brevi resti-
 tui. Ex istis omnibus unus mortuus est, reliqui servati in Septembrem
 usque sunt incolumes, quo tandem omnes cum Matre solo Patre super-
 stite ipsissima extincti sunt peste. Sanè accidit aliquoties, ut nonnulli
 bis peste correpti bis victores evaserint, hinc cordatiores facti intrepidè
 loca infecta adire, cum infectis conversari liberè, nil amplius pestem me-
 tus.

tuere : tertium verò iterum veneni vim experti victas dedere manus. Ii, qui periculosum hoc pestilentialium syrtium æquor semel enavigaverunt feliciter, cumque infectis conversari amant, hoc maximè teneant, ut leni pharmaco relictos, à pestilenti febre & imperfecta crisi humores leniter educant corpusque à reliquiis putredinis mudent. lege *Aphorismi XXI. Hipp. sect. I.* tunc minus periculi ipsis erit à recidiva contagiosa, modò non temerario ausu & lucri faciundi ergò sese prostituant, operamque suam ægrotis sat carè venditent, hoc qui faciunt, plerumque audaciæ suæ pœnas morte luunt.

OBSERV. IV.

XXIV.
Mart.

ECce jam clariora latentis veneni indicia. Vir cum uxore inopinatò corripitur cordis anxietate, capitis dolore absque prægresso horrore, pulsu parum à naturali rithmo declinante. Curant me vocari, purgatur herus, heram autem in superiore tabulato cubantem non videbam. Altera die secatur vena utrique, obambulans adhuc per vices, augetur cordis compressio sive coangustatio heri, heræ non item. Curo utrumque ut malignâ laborantem. Tertio die ostendit mihi maritus in utroque inguine parvum tumorem, (bubo erat) remittit angustia cordis, in uxore nihil observo. Ambigebatur de Peste, & certè suspicio non levis erat, occultabatur tamen omni ingenio, brevi restituuntur. Attende hîc saltem, quomodo per gradus ierit eundoque vires acquisiverit, uti de Fama canit *Virgil. l. IV. Æneid.* Pestis valentissimas. Eodem planè modo decrevit postmodum remisitque paulatim de vigore pristino tempore autumnali.

OBSERV. V.

XXIX.
Mart.

VOcor ad Fabrum fenestarium curandum, offendo ipsum sedentem in scamno caligis indutum, præ imbecillitate tamen nunc in cubitum se reclinantem, nunc se erigentem, explorato pulsu febre deprehendo mitiorem, de cordis anxietate conquerebatur, fiti & alvi constipatione, cætera videbatur sanus. De doloribus vel capitis, vel alterius membri, uti & de bubone & carbunculo, quantum mihi ex relatione innotescebat, nec vola nec vestigium. Conjicio ipsum continuâ putridâ laborare, verùm admodum falsus sum, subdolè enim mecum agebant, nec detegebant nudè omnia, quæ tamen scire & è re ægroti erat & medici: Optimè enim medetur, cui optima notitia, & *quis telis suis,*

suis, inquit alicubi Cl. Tulpus Consul & medicus Amstelredamensis, attin-
get, quem non conspicit, scopum? Et Andabatarum certè pugnat more,
 qui cum ignoto luctatur morbo. Verùm num studiò aut inscitè ita ege-
 rint, relinquam in medio. Præscribo statim laxans paratu facilè ex Infus.
 purg. Zvelff. ℥j. β. Elect. diacathol. ℥ij. pulv. rhabarb. ℥j. Camphor. gr. j.
 Aq. Cinam. cum aq. Cordial. ℥β. M. ab alvi depositione bibebat potiun-
 culam refrigerantem, & meliori loco res ejus esse visæ sunt. Altero die
 nihil pestilentis suspicans continuo usum alterantium confortantium-
 que, ad meridiem animi deliquium patitur, porrigitur seq. ℥. Theriac.
 de Citro ℥ij. Aq. Theriac. Fern. ℥j. Syr. Cort. Citr. ℥j. Tinct. Corallor.
 ℥β. M. non omittuntur interim julapia. Circa sextam vespertinam ite-
 rum ipsum visitans omnia in pejus ruere interitumque minitari video, os
 meum ipsius ori ferè jungebam ad submissa ejus verba percipienda, nec
 enim loqui articulatè & sonorâ voce poterat amplius, aërem crassum ex
 lecti commotione haurio omnium securus. Descendenti mihi de Co-
 chleâ occurrit uxor significans in altero lumbo & poplite maculam eleva-
 tam ipsum habere ex purpureo livecentem, horresco ad verbum, ut etiam
 ultimi pedum articuli senserint subitam istam animi consternationem,
 subsequente nocte morbus ipsi finem vitæ facit. Uti quis confitetur sua
 errata, ita ab iisdem absolvitur. Nihil mihi de Peste suspicionem move-
 bat, utpote de qua altum in universa civitate erat silentium, maligni ta-
 men quid subesse facilè erat conjicere. Scribo tum temporis ad Cl. Herm.
 Conerdingium Archiatrum Wolferbytanum (Ut qui doctorum homi-
 num, præsertim ὁμοτεχνῶν elegantiorum amicitiam & benevolentiam
 plurimi facio.) his verbis: *Si hic affectus non est ipsa pestis, saltem valde*
congener ipse est, nemo tamen vel Medicorum vel hominum vulgarium pe-
nitius id cogitabat. Posset hæc mihi quis movere litem acriterque ex-
 probrare, quod initio erraverim, ipsamque morbi speciem non perfectè
 in hoc ægroto apprehenderim, atque adeò hinc facilè cavillandi & alios
 medicos occasionem adipisci. Verum enim verò, etsi non negandus
 meus iste error, quem potius ingenuè fateor, tamen optatò traham hîc
 in consortium Galenum ipsum, qui lib. II. c. V. de loc. aff. Coli dolorem, quo
 laborabat, primùm pro nephritico habuisse apertè fatetur. Et Ego, inquit
 idem lib. VIII. M. M. c. III. nec in omnibus ægrotantibus fateor exactè me sci-
 re primo die affectum, nec ullam diariam febrem me fugere. Et certè homi-
 nes sunt medici, & hinc nihil humani à se alienum putare debent. Hippo-
 crat. lib. de veteri medicina ait, *Κάν ἐγὼ τούτον τὸν ἰντὲρὸν ἰσχυρῶς ἐπαί-*
νέοιμι, τὸν σμικρὸν ἀμαρτάνοντα. Τὸ δ' ἀκριβὲς ὀλιγάκις ἐστὶ χαλιδεῖν,

Certè cum Ego Medicum vehementer laudàrim, qui leviter delinquat, cum exacta certitudo rara sit conspecta. Adeò

Multa tegit sacro involucro Natura, nec ullis

Fas est scire quidem mortalibus omnia.

Interim Medicus diligenter observare debet monitum Hippocr. l. VI. Epid. s. II. r. L. ut in morbis ad hoc se exerceat, quo vel profit, vel saltem non ledat nihilq; omiserit eorum, quæ ex arte faciendæ erant, quo sensu etiam Bocchoris Egyptiorum antiquissimus Legislator lege latâ absolvebat medicos à culpa, si sacri Codicis normam, id est, medendi methodum & normam longi temporis usque firmatam & ab optimis artificibus in curandis agris observassent accuratè, uti videre est apud Diodor. Sicul. lib. I. c. LXXXII. Nolo tamen istis patrocinari medicis, qui vel uno alterove in Academiis absoluto anno illotis, quod dicitur, manibus sacram hanc artem invadunt, & masculè sæpe occidunt, qui suæ se concredunt curæ, sive altâ ignorantia, sive temeritate id peragant facinus. Quo ex numero certè non sunt eximendi, quibus à fornacum carbonumque Chemicorum pulvere fumoque manus adhuc parum nigrent, & tamen mox experientissimi practici audiunt. His omnibus meritò legem scripsit Ulpian. dum inquit, *Quicquid medicus per imperitiam commisit, imputari ipsi omnino debet, nec prætexit humana fragilitatis delictum decipientis in periculo innoxium esse L. Illicitas, VI §. Sicuti D. de Officio Prasidis. Imperitia enim culpa annumeratur L. Si servus, XXVII. §. si calicem. XII. D. ad L. Aquilam.*

OBSERV. VI.

Circa hæc tempora puella XIV. præter propter annorum mittitur à Parentibus allatum cerevisiam, quæ suspensa hedera vendibilis erat in vicinia, ibidem, nescio quam ob causam, vapulat, colophòq; fortius impacto humi proster nitur, domum rediens malè habet, paucos post dies moritur. Vocatur in jus, qui colaphum impeggerat, diu sub Judice lis est. Jubeor à Magistratu istuc ire cum Deputatis & Chirurgis duobus ad penitus perscrutandum locum affectum, & si fieri posset, proximam mortis causam. Consideratis, quæ extra Cranium sunt & collum partibus, invenimus aurem dextram, collum ad humerum usque colore alieno fædata, hunc ex contusione alicujus venulæ provenire esseque sanguinem extravasatum initio judicavimus, verum raso capite nihil invenimus, cui sugillatio ejusmodi potuisset adscribi. Itaque interiora Cranei fuerunt adeunda, secuvimus, quævivimus sedulo, an in remotiori aliquo recessu delitesceret aliquid sanguinis coagulati, sed omnia in naturali statu deprehendimus, nec vel guttulam sanguinis extra Vas ibi conspexeris,

xeris. ulterius non quæſivimus, nec attinebat. A peste, quicquid hujus fuit, fuisse, subsequens dies satis docuit.

OBSERV. VII.

Nunc fractis claustris compedibusque solutis in publicum prorumpit magno conatu pestilens virus malitiamque, quâ hætenus malitiose ex occulto aliquibus fuit infestum, in apricum profert, clausum canit, omnibusque & singulis universæ civitatis incolis apertum bellum indicit, Sartorisque alicujus (cujus Cæsar cognomen) domum tam superbè & atrociter invadit, ut infecerit, prostraverit, mortique dederit omnes, Parentes, liberos, famulos famulasque minimâ filiâ in vivis relicta, sed & quæ satis truculenter à pestilentia diu fuit vexata. Primum liberi corripuntur, meam opem & operam implorat Parens, præscribitur sudoriferum sequens ℥. Aq. Bezoart. Fischer. ℥j. Theriac. de Citr. ℥ij. Terr. Sigillat. ℥ss. mixt. simp. ℥ss. Syr. è f. Cardbened. ℥j ss. M. sequenti die mortem obit, reliqui præservatoria jubentur sumere. Brevis dein ipse Sartor inficitur, petunt accessum meum, recuso, religio enim mihi erat præsentissimo me periculo objicere & exinde fortè, si non corpore, saltem veste contractum venenum ad meos & alios, quos tum plures curabam, deportare, atque ita disseminare malum, quod omni arte potius inhibere oportebat; nec enim eo tempore sacramento obstrictus medicinam faciebam, & ut fatear, quod res est, magnum mihi jam incusserat metum & terrorem nova illa & truculenta bestia, ut istuc ire à me impetrare planè non potuerim, ideoque aliquot dies absens curo. Postea alius vocatur Medicus, λαιδρός, qui sat temerè & lubens eò se confert multa pollicitans, sed omnis frustra locatur opera, & intra unam aleramque hebdomadam omnes, ut dixi, perierunt pestis sævitia.

OBSERV. VIII.

Gliscebat per hæc tempora malum, & per plateas, pestem in civitate esse, rumor spargebatur, tunc cautius quisque se gerebat, multiq; præmunire se à tam feroci, horrido, fatalique hoste satagantes consilium auxiliumque meum efflagitârunt, quibus multa præscripsi, uni hoc, alteri aliud, inter illa, quæ tuta & experta reperi, primas facile tenent sequentia: ℥. Aloës rosat. aut Violat. ℥ij. Rhabarb. opt. aq. Cinam. aspers. (interdum sine aq. cavendo caliditatem.) ℥i V. Sulph. stillat. Nitr. præparat. ana ℥j. Myrrh. Croc. ad ℥ss. Conserv. rosar. rubr. aut Violar. ℥V. Sacch. albiss. in Aq. Scord. aut aliqua theriacali dissoluti

ti ℥iij. F. Morfili pond. ℥β. bis in septimana sumendi : interdum diacryd. & aliquid Camphoræ addebatur, prout videbatur hominis constitutio id requirere & ejus conditio. Testor fidem & conscientiam meam, neminem illorum, qui horum Morf. usum sibi fecerunt familiarem, vel peste infectum, vel diem suum, quod Ego sciami, licet diligentius in id inquisiverim, obiisse. Diebus interjectis singulo mane in usu mihi erat mixtura sequens. ℥. Decoct. C. C. vel Scorzonæ, vel utriusque simul, ℥β. Aq. è s. Acetof. ℥iij. Aqu. Theriac. Fern. Acet. nuc. sudoris. ana ℥j β. Oxyfacch. s. Syr. Acetof. Citr. ad ℥j. Essent. Citr. liquid. ℥β. Essent. Acetof. ℥j β. Bol. armen. aq. ros. præparat. Terr. sigillat. ad ℥β. C. C. ust. præparat. ℥j. Conf. Alkerm. mixt. s. And. ana ℥j. Bis in die de hac sumebatur, mane tribus horis ante prandium, vespere unâ hora ante cibum sumendum, dosis qualibet vice 3. Cochlearia, & hæc potio adhuc à multis, qui eam sumperunt, magnopere deprædicatur, & formulam sive descriptionem istius bene custodiunt. Hisce subungebam Pulverem suffumigatorium, qui *Pencero* adscribitur, ejus compositio talis est : ℥. *Vitrioli ungar. vel Goslariens.* ℥j. *Nitri puri* ℥ij. *Alumin. myrrh. ana* ℥j. qui si vel cum Acet. simpl. vel rosat. vel Flor. Tunic. vel alio convenienti in tegulam vel lapidem coctum candefactum inspergitur, optimum & non insuavem de se fumum spargit omnibus domus angulis rimisque se insinuat, vestiumque plicas pervasurum. Et nescio sanè, utrum quid nobilius ejusmodi suffumigio pestis tempore possit usurpari meâ saltem sententiâ. Hisce succedunt & Sulphur. accensum, & Calx viva in conclavi suspensa vel posita, & aqua frigida aspersa, & certè non ultimam merentur laudem.

OBSERV. IX.

XX Maj.

Ipsâ Pentecostes hebdomadâ Matrona quædam cum suo marito extra portam exspatiatur paululum recreandi se ergo, in locum. qui nobis dicitur die *Masch* ubi Cives nostri quotannis eâ ipsâ septimanâ magno numero convenientes bombardarum, nonnunquam & Tormentorum majorum explosione ad metam directâ infinitâ spectantium multitudine sese exercent. Et ecce, dum illuc ire contendit, retrospiciens stante pede sequi se videt inopinatò virum, cujus domicilium infectum dicebatur, statim terrore percita domum properat, pestis veneno se afflatam clamat, meq; acciri jubet. Ego è Convivio, quod quidam ex Dnn. Coss. in quadam valli parte instruxerant, advolans deprehendo ipsam in hypocaufto ambulantem, tristem & sibi malè esse conquerentem, præscribebantur expellentia, Cordialia &c. In eodem conclavi unâ sedebat & annosa ejus

jus ancilla, proclivitatem in vomitum incusans, præmonui hunc ipsum etiam pestis nuncium non rarò esse, contra asseverabat illa sæpiculè sibi tale quid evenire, & nihil portenti illud portendere, petere se saltem, ut naturæ motum promoveam vomitumque procurem. Annuente & confirman-
te herâ rem ita se habere, præscribo vomitorium mite, quo assumpto
ἀνὰ καὶ κατὰ noctem diemque purgata in aliud conclave secedere jubetur, ibique morti simillima aliquot dies detinetur, delirat, bubo in inguine erumpit, necessaria ibidem ipsi subministrantur. Heram invisens & ipsius ancillæ curam habeo ita flagitante & urgente herâ. Verùm hæc fursum deorsumque purgata post pauculos dies melius habet & convalescit, (sic fortuita remedia aliis interdum sunt efficaciora) heræ vero parvus tumor ad costas nothas obnascitur vix perceptibilis, quiq; nulla arte ad exteriorem corporis habitum poterat protrahi, illa tandem nullo graviore symptomate afflicta placidâ morte defungitur tanta cum animi constantia & alacritate, ut sexum ferè superaret.

OBSERV. X.

Alia juvenis uxor nihil dolorum sentiens, nec quicquam in corpore pestilentis, oculis quod potuisset usurpari, animadvertens, conque-
rebatur de anxietate saltim quadam circa cor, quam ex sola forti
imaginatione contraxisse se firmiter asseverabat: Lectum semper re-
siciebat, in compositè jacebat & irrequietè, quod malum est ex Hyppocr.
non poterat induci, ut crederet contagione pestilenti se esse infectam, hinc
medicamenta ægrè, & non nisi multis precibus viri adstantiumque sumebat, quam tamen vel unicum aut alterum Sudoriferum & Alexipharmacum debito usurpatum modo potuisse servare dixisses. Inculpati erat temperamenti, ideoque in vitiosos humores venenum non poterat agere & sæviora accidentia excitare, febris erat mitis & Ephemeræ similis, eoque facilius cessisset sudoriferis. Falleris tamen hic, medice, non rarò symptomatum febrisque lenitate, quod natura jam victa oneri succumbit tumultumque resistendo cedere impotens est, imò plerumque pestis eò perniciosior est, quando vel nulli bubones vel anthraces in corporis habitu erumpunt, tunc enim in spiritibus potius & tenuiore sanguinis parte residere pestilens virus credendum est.

XII. Jun.

XVII. Jun.

OBSERV. XI.

QUædam mœroribus tabescens, timoribusq; ita anxiosa erat, ut ad pestis nomen etiam inhorresceret, visâque muliere, quæ populum ad indictiva funera (Tacita funera per certè pauca fuerunt, siue acerba, siue immatura ea fuerint, quibus iusta persoluta non sint, exceptis iis, quibus Civitatis ius nondum obtigerat. Nec ullus unquam noctu tumbæ illatus est, licet antiquum hoc sit, & tutius de nocte sepeliantur defuncti peste, quod tunc minus exhalationum cadavera reddant, populusque non ita frequens in vicis obambulet.) sollicitabat, præ cordis anxietate in terram pene cadebat, & in re tam trepida cum *T. Hostilio templum pallori pavoriq; votura* credebatur, nec aliud illa meditabatur quam certam mortem, procul tamen adhuc à domûs limine stantem, quæ etiam, ut & pestis, habitaculum ipsius non salutavit. Cordialibus, Elix. propr. Par. & pestilentialibus pilulis Ruffi præservabatur, quam tamen jurâsiles non potuisse servari, domus suffumigiis pura manebat. Quomodo hæc vim contagii evaserit, dubitaveris fortè, cum Medici omnes statuunt, verissimumque sit, Terrore & metu nihil esse pestilentius. Causam quidam dicunt esse quod, qui timent, semper frigidiores spiritus sanguinemque habeant. Possum sanctè affirmare, sæpe sæpius mihi tale quid evenisse insperatò, unde animus repentè obstupesceret, sine ullo tamen (pro quo Deo sospitatori meo indefinens debetur gratiarum actio) sanitatis incommodo.

XIX. Jun.

OBSERV. XII.

ADOLESCENTI cuidam scholastico plurima in corpore *εξαιθήματα*, & ulcuscula purpurea nigricantiaque oboriebantur instar scabiei alicujus, absque ullis aliis symptomatibus. Mihi hoc suspectum valde erat, illi contra strenuè nitenti cæteraque se sanissimum affirmanti præscribo purgans, quod septies sollicitavit alvum, à quo morbus nec melior nec deterior factus est, tamen paulatim adhibito unguento evanescere ista *Αποθήματα*, quæ capitis aliqualis dolor comitabatur. Carbunculos pestilenciales fuisse probabile admodum mihi fiebat, quia pestis seminariùm jam tum in civitate sparsum noveram, & ferè uno eodemque tempore prodibant ulcuscula illa, tum quod soror ipsius post paucos dies bubone corripiebatur pestilenti, quo etiam lecto detinebatur, quem meis ipse manibus contrectavi, adhibitisque unguentis & Emplastris perfectè sanavi, uti & alios quam plurimos, Chirurgis suam

ope-

operam initio ægrotis denegantibus, donec Magistratus quendam mercede eonductum præficeret laborantibus, qui tamen non diu in humanis fuit, sicuti post peculiari observatione patebit.

OBSERV. XIII.

XX. Jun.

QUædam puella IX. aut X. annorum correpta peste continuis vomitibus molestabatur, & de maximis cordis angustiis conquerebatur, à confortantibus sistentibusque enormem illum vomendi conatum pejus habebat, adeo ut nec externè nec internè vomitum coercentia præscribere potuerimus debuerimusque, solis odoriferis ad plusculos dies sustentata est, post mente capta Fatis cessit. Notes obiter, quod heic non pars illa principalissima corporis, quæ Cor adpellatur propriè, indigitetur, supràque Διάφραγμα intra pulmones conditur, incessabili & interrupto systoles & diastoles motu palpitat, fonsque est vitæ & caloris; sed intelligitur hic os ventriculi superius, quod veteres Cor appellavêre, ut vel ex *Gal. comment. super Aph. Hippocr. s. IV. Aph. L XV.* palam est. Paucos esse servatos, quibus vomitus sit imperatus, certissimum mihi est, adeo sanè primis digitorum articulis vomitoria attingenda in pestis curatione: Cum enim initio nescias, quò vergat natura, aut ubi imprimis lateat recondita vis veneni, ἀλόως agis, cum excitas id, quod satius fuerit quiescere, nec in tua potestate est sistere, quod ad motum imprudenter excitasti. Ideoque hic magnâ circumspeditione opus est, ne incidas in Scyllam, dum satagis vitare Charybdim. Statuunt medici (dictitat hoc & ratio, & experientia confirmat) quartâ, immò, dico Ego, & primâ & secundâ, aliàs

Elleborum frustra, cum jam cutis agra tumebit,

Poscentem videas, venienti occurrere morbo.

ab invasionis horâ sudorifera esse exhibenda, quâdo ergo vomitoria? Præterea sæpe ipsum ægrum invasionis hora latet, ut qui in somno corripuntur expergetactique jam bubonem habent, quale infra exemplum proponetur, aut qui semper dormiunt, nec quicquam in corpore erumpit. Si criticus est motus sive vomitus, nunquam sistendus, nisi modum excedat: quia verò in Peste verâ crisin rarissimè deprehendas expectésve, raròq; natura ἀρτίως expellat materiam morbificam in peste, & quibus hoc obtingit, bene cum illis agitur, sed sæpius orgasmus est materiæ præ copia, cautè quæso agas, ne præcípites ægrum in laqueos inextricabiles: Morbus enim sic

Exsuperat magis egrescitq; medendo.

Nec Pests vomitum indicat propriè & per se, sicuti nec venæsectionem

aut purgationem. utpote quæ non plenitudinis excessu verum pravitate nos oppugnet. ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρονται, συμφέροι, ἢν δὲ μὴ, τουναντίον, ex Hippocr. sect. I. Aph. II. Si talia, qualia oportet, purgantur, bene est sin minus, contrarium evenit. Cum ventriculus impurus est, aut inibi fortè pestiferum virus residet, nonnunquam conducit vomitus juxta Aph. XX. s. I. Ἄ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα πέσῃ, ταύτῃ ἄγειν, ἂν πῶς συμφερόντων χωρίων. Ast, uti jam monui, magnâ circumspectione & firmo τοχασμῶ hic opus est, ne noceas illi, cui veneras auxilio.

OBSERV. XIV.

XXVIII.
Jun.

Medicus urbis nostræ primarius & Senior, Amicus meus honorandus, ab aliquot annis malè habet ob Cardialgiam, uti ajebat, sæpè sæpiùs ipsum affligentem, quam plerumque vomitu sedabat, aut saltem mitigabat. imò opinabatur maleficio se illaqueatum, quàm opinionem animo suo evelli vix patiebatur. Is iterum consueto morbo irretitur vesperi, vomit, plures clysteres domestici & paratu faciles injiciuntur, sed sine fructu. Itaque cum hâc via non procedit medela, aliam ingreditur, & vomitu vomitum curaturus Tart. Emetici gr. ij. assumit, pejus habet, horâ noctis prima me accersiri jubet, invenio ipsum periculosis quàm aliàs decumbentem cum maxima anxietate, Clysterem præscribo iterum, operatur, sed res ejus inde haut meliores evadunt. Mane circa horam quintam iterum vocor, adyolo, auctam video cordis anxietatem, propterea jubeo confici ipso annuente Aquam cordialem cum carminantibus & Anodyno Cordiali, quod opium ingreditur, verum nec sedatur angustia cordis, nec sistitur vomendi conatus, ideoque ipse assuetæ curæ insistens vomitum iterum digitis proritabat, ultimo tandem materia nigricans evomitur, circa octavam moritur. Metuo valde, ne pestilens virus se associaverit huic affectui, cùm postea omnes ejus superstites paucis hebdomadis interjectis co fuerint infecti, quidam etiam mortui, uti in sequentibus notabitur.

OBSERV. XV.

XXIX.
Jun.

Fæmina constantis ætatis, frigidi sicci temperamenti corporisque non impuri, conqueri incipit de nausea cum capitis dolore. Vocatus Enema statim injici jubeo, circa vesperam sudoriferum sumit. Manè melius habens de alvi stipticitate saltim sollicita est, illamque
ut

ut solvam, obnixè petit. Cùm nondum omninò constaret contagiosa lue illam teneri, petitioni illius satisfactorius præscribo pulverem laxativum ex crem. Tart. ꝯj. Fec. rad. Aron. ꝯss. diacryd. Sulphur. Camphor. ana gr. j. bis operatus est cum *ἐνφροσύνῃ*, bihorio à medicamento operatione in utroque inguine bubo erumpit nullo gravi symptomate stipatus, applico Empl. diachyl. f. & de Meliloto cum ol. scorpion. vel etiam Elix. pestilentiali Croll. malaxatum, sed neuter ad maturitatem pervenit, brevi integrè convaluit. Multoties usus sum hoc Empl. felicissimè, emollit, maturat, discutit: & licet Unguenta & Emplastra quodammodo obstruere cutis poros videantur, tamen quia emolliendi, digerendi & discutiendi vim obtinent, & quando calidè inunguntur, non obsunt. Per certò sæpe, immò ferè semper, *ὀφθαλμοζος* & recti consultissima natura magno hominis bono ad glandulas sive adenes, carnes puta humidissimas, inguinales & alias protrudit materiam pestilentem, unde bubo pestifer emergit, Ille ipse Bubo (uti & Carbunculus sive Anthrax) non semper in humidum ulcusculum degenerat, sed sæpe siccatur & per se evanescere consuevit, aut, quod & Hippocrati notatum III. Epidem. §. XXIV. ad quam putredinis diversitatem respexisse videtur Gal. in III. comment. ad eundem locum. abire in putredinem à pure diversam. Quando enim materia vel pauca est, vel persudores uberes aliò versa, fit, ut suo quasi nutrimento privatus tumor augeri primò desinat, mox calore partis nativo, adde & medicamento externi, discutiatur & in auras exolvatur. Interim nil vetat processu temporis pro materiis crassioribus educendis in usum flectere benigna cathartica.

OBSERV. XVI.

PRægnantes ocyùs frequentiusq; peste solere aliis corripì neminè put- XXX. Jun.
to ambigere, cùm corpora habeant pravis humoribus referta, eosq;
ad putrescendum valde dispositos. Interim tamen & hoc verum, mil-
le licet, tum sui, tum fætûs concepti ratione, sint obnoxia periculis &
mutationibus, quod gravissima quandoque etiam perpessæ fuerint illa so-
fatu. Ita quedam duodecies purgat a incolumi fætû, hydropica fuit. Ballon.
l. II. Epid. & Ephemerid. p. CCLXV. Cuidam sanguis multus fluxit ex u-
tero, credebamus aborturam, tamen ad justum pariendi tempus fætus utero ge-
status est. Puella gravida fætum abactura totis sexaginta diebus Euphorbii
ꝯj. quotidie assumsit, nullo tamen profectu. Henric. ab Heer Obs. XIV. p.
CLXXII. etiam cyclamini radices in sinum pudoris adexit p. CLXXIX.
Plura hîc compilare exempla nil attinet, id, quod sequitur satis declarat,
B 3 quid

quid prægnans sustinere possit, & certè meretur hic Casus observari diligenter. Cujusdam jura docti Uxor septem menses gravida malè habet, me & obstetricem curat accersiri. Convenimus ambo, deprehendimus carbunculum purpureum in inani parte lateris sinistri in musculo obliquè descendente. Præscripta sunt Alexipharmaca, Confortantia, Clysteres, sudare non poterat, nec id obstinatè fuit urgendum, id præternatè enim & menses movent, & urinam, quod hic propter fætum grandiusculum tentare fas haut erat. Analeptici, Alexipharmacis temperatis, fætumque respicientibus medicamentis res omnis peragi postulabat, donec Ἀνθραξ ad maturitatem pervenit, quod satis diu protractum est tempus, & ad tantam amplitudinem venit, ut volâ manûs obtegi ferè nequiret, tamq; profundus erat, ut pollicem abscondidisses in ipsius cavitate, dixissesque penetrâsse ad ipsum peritonæum. Accidentia multa aderant, & summa virium prostratio, nunc lipothymia, vigiliæ pertinaces, alvi obstructio frequens, nunc deglutitionis impotentia, & quando deglutire cupiebat, dolor à ventriculo per totum oesophagum quasi percipiebatur, à fuliginibus siccis acribusq; inductus. Non semel mehercules pro deplorata illam judicavimus, debito tamen tempore sanum enixa fætum est. Mirum quod non intrârit ipsum uterum venenum, ejeceritq; non reluctantem tenellum fætum, quod in aliis pluribus animadvertere contigit. Statuendum quod potentior veneni vis ad musculum illum à natura morborum medicatrice fuerit protrusa, nec enim bubonem ullum experta est, sed febrim intensam, quæ multum negotii nobis faceflebat. Clysteres purgantes & refrigerantes omnium optimam attulisse visi sunt opem. Atq; ita tandem Numinis benignitate feliciter periculosam hanc enavigavit Charybdim, quæ ab omnibus certo certius credebatur pessum itura.

OBSERV. XVII.

Circa diem Joann. Baptistæ quidam juris peritus periculum, quod omnibus imminebat, evitaturus hinc Hannoveram curru vehitur, in itinere nonnihil malè caput habere, dum Hannoveræ est, illico consultit CL. Busmannum Medicum ibidem, qui conspecto ægroto auditoque unde esset advectus peste ipsum laborare pronunciat, nec sibi ex mandato Serenissimi Principis integrum medicam ipsi adhibere manum, propterea statim ad nos redit, in inguine enascitur bubo, suppuratur, curatur tribus septimanis feliciter & pristinam valetudinem brevi recepit. Quod hic corpus suum semper purum à pravis humoribus servaverat, hujus nunc fructum tulit non mehercule pænitendum.

OBSERV. XVIII.

Quodam die, cum nondum invaluerat pestis, dabaturque spatium *III. Julii.*
 animi recreandi ergò tantisper expatiari, cum filio meo extra por-
 tam pedem pono etiam hoc fine, ut ab Aucupe aviculas quasdam
 emerem, in hypocausto meo ut circumvolitarent, alisque suis aë-
 rem verberando istum purificarent, utque ex ipsarum vel malè vel bene
 esse aëris dispositionem & puritatem æstimarem. Fores dum pulso ac-
 currens puella patrem domi esse negat, ille in tabulato decumbens mor-
 bum celat, auditoque quid vellem, dicebat, se nullas nunc habere aves,
 cras se velle eas inescare, & si quas caperet, mihi venditurum. Altero die
 iterum istuc eo sciscitatum de captura avium, & ecce bonum Aucupem
 vitâ functum in domûs arca arcæ suæ ferali inclusum offendo non sine ani-
 mi magnâ consternatione, mitto aves, nec ulterius ad ædes ejus me con-
 fero. Hic pridie caperat ægrotare ex accepto nuntio, quod medicus,
 quo cum familiariter vixerat, graviter decumberet, leviter horruit cum
 aliquali capitis dolore appetitusque imminutione, manè, quo ipsum hu-
 jus rei inscius adibam, pulverem pyrium, quantum ad bombardæ explo-
 sionem sufficit, cum aceto sumpserat, non sudavit inde, potius inflatus
 venter, nec *ἀνώθεν* nec *κατώθεν* sese exonerare potuit, donec tandem
 vomitus allevationem attulit, superato hoc accidente eodem die abit in
 rus munia sua expediturus, vesperi pejus habet, in corporis habitu nihil
 apparet, ipsâ nocte mortem cum vita commutat. Dum maritus in fere-
 tro est, incipit ægrotare & marita carbunculo in carpi flexore primo seu
 externo sinistri brachii exorto, & in collo, bubone autem magno adenosas
 inguinis partes occupante, qui ad maturitatem non pervenit, quod mi-
 reris, propter magnam protuberantiam, sequitur infecta mariti exequias.
 Sequenti die à re forinsecus accedente perterrefit, incipit varia sibi imagi-
 nari, delirare, fit maniaca deliriis adeo efferis, ut discurreret extra domum
 pernici cursu, sepesque hinc inde saltibus superaverit, postero die quie-
 tior est & paulatim ad se rediens integrè restituitur omnium adhuc bene
 memor.

OBSERV. XIX.

Filiolus meus lactens incipit segniùs ore apprehédere matris papillas *V. Jul.*
Hocce pios illi concessum munus in usus
 die Veneris, & nonnihil pallere, macula aut tumor in corpore nul-
 lus, die Solis convulsivis corripitur motibus adhuc nihil quicquam
 exteriùs apparente, circa tertiam pomeridianam

Ex-

Expirabat eas, modo quas acceperat, auras

mortuo lumbi & dorsum statim fœdantur multis amplis maculis instar fugillatorum. Num Pestis ipsi vitæ abruperit filum, incertum, quia & aliis Epilepsiâ aut Apoplexiâ extinctis cutem maculis deturpari scimus. Ex vehementi enim ipsorum luctu & motu concussivo faciliè aliquid tenuioris sanguinis in cutem potest protrudi, quod post mortem livescit aut nigret calore vitali & temperante evanido, relicto saltim ad tempus calore mixti, qui etiam post mortem in cadavere, usque dum putrere incipit, superstes est. Atque ita brevitate vitæ superavit incommoda, quæ allatura fortè erat insequens ætas,

OBSERV. XX.

V. Jul.

Bubones non semper suppurari, sed discuti sæpe, jam tum monitum. Hinc etiam difficulter quandoque admittunt attrahentia, *πεπλεγ.* & *ἐκπυητικ.* & demens sit, qui hoc obstinatè tenter, satius enim discutientibus uti & per *ἀδύλον διαπνοήν* evacuantibus, quam istis Chirurgicis inhiare auxiliis, & diutius urentibus inhærere remediis, affrictus blandus, Vesicatorium, & Empl. diachyl. f. & compos. cum parte quadam meliloti, cui nonnihil de Theriaca sit admixtum, & cum ol. Scorpion malaxatum tepidèque applicatum, apprimè valet & expertum est remedium, siue maturationem siue discussionem spectes, nec adeo extimescenda ab Emplastice pororum cutis occlusio, quod leniter fricando bubonem potest præcaveri uno alteroque foramine in panno emplastri materia oblito relicto. Fœmina Sola à peste in domo sua reliqua (mariti liberorumque animabus ad cœlestia gaudia avocatis) gravissimè peste corripitur, vomitus multus, bubo sub axilla sinistra mediocris, alvi obstipatio, oris notabilis siccitas. Octavo morbi die accedebat, aliàs non observatus, latus rubor flavescens in facie, pectore, brachio sinistro, dorso, dolorem nullum præter quendam pruritum inferens, sensim panni linei confricatione post aliquot dies evanuit. Hujus bubo ad maturitatem perducì minimè poterat, sed cum tempore tandem naturæ & medicamentorum prædictorum ope discussus est, alvus clysteribus multis servabatur aperta. Vomitus compescuit hic pulvis ℞. Lign. Aloes, santal. alb. Cort. Citr. Mastich. semin. portulac. Coriandr. ana ℥j. Oris siccitas tanta fuit fauciumque angustia, ut cum magno labore & difficillimè deglutiret anginamque minaretur.

Adhuc sana vivit.

O B-

OBSERV. XXI.

Alius, qui sacra tractat, uxor ad octavum jam mensem gravida non tam notabili peste affecta erat, uti prior, potius ob animi, quod liberi ancillaque graviter pestiferâ lue decumbebant, maiorem metumque pestis ægrotare videbatur domestica munia ad duos dies bene procurans. Illa lecto cum sese commisisset, valde opem meam implo-
rat, satis apertè sibi vaticinans se imminens haud evasurum periculum, non tam ob contractam pestem, quam, quod utero gerebat, onus. Cor-
reptæ medicamenta nihil omninò profuerunt, propterea ad fatum mor-
tuum saltim expellendum omnis adhibebatur opera & labor, non negle-
ctis interim Cordialibus, Alexipharmacis, sed frustra fiebant omnia, nec
enim poterat ejici octimestris fatus etiam validissimis *ἐκβολαίς* sive
φθορίαις, ultimo tandem vitæ articulo non tam naturæ quàm morbi vi
exanimis in lucem protrusus est. In toto corpore nihil pestilentis erat,
ita animi mollities & trepidatio concluderat omne venenum, traxeratque
calidior uterus internecinum ad se hospitem. Sic multa in peste fieri
contraria advertas.

VI. Julii.

OBSERV. XXII.

Speramus semper meliora, si carbunculus aut bubo citò erumpit ma-
turèque maturitatem adipiscitur: fallimur tamen hoc prognostico
non rarò egregiè, quando vel imperfecta est Crisis, vel symptomaticè
potius movetur materia, & non omne, quod corpus infecerat, exter-
minatur venenum, vel externa aliqua impediens adveniat causa, quæ vel
remeare cogat, quod certum cursum tenuerat, virus, vel intus latentis la-
bis motum ulteriorem tardet. Scholastico XX. prope annos nato bubo
in inguine sinistro oritur magnus, sat maturè coquitur tum vigore natu-
ræ tum arte, ferroque aperitur ex voto, multa spes hinc ægroto & Chirur-
go. Procedente tempore multum æstuat, lecto continere se nolebat,
hinc inde discurrebat, sudore frigido corpus madebat *ὀλέτριά* hæce-
rant, & tunc primùm vocor. Cubile ipsius ventis aërique, qui tum forte
frigidiusculus erat & pluviosus, nocturno pariter & diurno patebat, unde
exituro veneno via præcludebatur, & portio pestiferi contagii, quæ par-
tim in bubone jam confederat, partim eò cursum suum directura spera-
batur, mutato recto tramite ad cerebrum retrò ivit, spiritus ibi turbavit,
tumultuque concitato aliena loqui ipsam adegit, desperata videbantur
omnia, bubo in ipsum usque autumnum apertus mansit, nec poterat ci-
tius consolidari ullâ ope. Ita refractarii sæpè sunt pestilentes bubones

VII. Julii.

C

æger-

agerque toto eo tempore dubia valetudine fuit, tandem medicamentis Alexipharmacis alterantibus laxantibusque integrè convaluit.

VII. Jul.

OBSERV. XXIII.

Πολύμορφος est Pēstis modò hujus, illius modò affectus speciem mentiens, & nisi ceteri morbi eo tempore silerent, jures hoc aut illo affectu decessisse homines, qui tamen ipsisimā peste sunt extincti. Famulus cujusdam mercatoris acutissimis dentium doloribus tantum non exanimatur. Hera, ut satis provida est & sagax, me vocari curat, primo intuitu nihil præter tumidam malam dextram observo, verum accuratius exploranti mihi occurrit pulsus celerior, appetitus liquidi quàm solidi intensior, alvus obstructa. Quibus suspectis signis excitatus sequentem sudoriferam potiunculam ordinavi ℞. Aq. è s. Cardbened. Aq. Nuc. diaph. Acet. nuc. sudorif. ana ℥j. Syr. Scord. ℥ss. Bol. armen. Terr. sigill. Elix. pest. Croll. ana ℥ss. M. sit in duas doses. Postea bibit mixturam sequentem ℞. Decoct. C. C. crud. clauso vase fact. ℥ij. Spir. lign. sassafr. ℥ij. Succ. Citr. Rob. Berb. Rib. ana ℥ss. Julep. ros. ℥j. Spir. Sulphur. acid. ℥j. Exteriùs applicabat Empl. diachyl. s. de Melilot. ana ℥ij. Theriac. ℥ss. malax. cum Ol. scorpion. Hisce & nonnullis aliis domesticis remediis discussus est intolerabilis ille dolor, & tumor paulatim evanuit.

VII. Jul.

OBSERV. XXIV.

CAcochymici, & qui diætā non observant, corpusque pluribus excrementiis humoribus refertum habent, & in diem vivunt, majus aliis. quorum corpora pura sunt, & ad regulam vivunt, periculum incurrunt, est tamen, & hic, sicuti alibi, consuetudini quid tribuendum. Gravidæ præ aliis abundant superfluis, tum ex retentis, quæ aliàs stato naturæ cursu excernuntur, tum quod non temerè illas purgaveris, venam secueris, adque sudorem illas compuleris, ideòq; huic concipiendæ fomiti omnium optimè expositæ experiuntur virus pestilens citius aliis, & ad unam ferè omnes eo extinguuntur. Fæmina dimidio Gestationis tempore peste inficitur, bubone in inguine excitato, sumit pulverem Bezoart. cum aq. nuc. sudorif. & spir. lign. sassafr. parum sudat, confortatur Julapio, prospicitur buboni, altero vel tertio die abortit, lochia ad placitum procedunt, non ἀθρόως, ut in aliis ad eundem modum decumbentibus observatum, bubo non maturatur, nec discutitur, reliquimus illum naturæ elaborandum, atque ita illam dimisimus. Dum aliquan-

quando multò tempore pòst ædes ipsius prætereo, vocat me, adque se ut paululum divertam petit, tunc narrabat mihi Apostema suum sponte ruptum multum purulentæ ichorosæque materiæ profudisse, ipsa sanavit illud. Alteri primiparæ, quæ abortum fecerat copiosius lochia fluunt, à partu meliùs habebat, meque subridens tanquam periculo omni decollato dimisit. Cum circa vesperam iterum ipsam inviso, ἀφῶνον eam invenio, facies rubebat & inflata erat, lochia stabant, & vi morbi sursum raptà ipsa eadem hora ipsi vitæ finem adferebant. De utero gerentibus cumque morbo quopiam acuto conficiantibus egregius est Aphor. Hipp. XXXI, V. γυναῖκί ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπὸ πινος πᾶν ὀξέων νοσημάτων ληθῆναι, θανάσιμον.

OBSERV. XXV.

Virgo plenis nubilis annis nullo alio symptomate laborabat quàm vigiliis, & vomitu, cum facie tumidiuscula rubente. Venæ sectio huic haud dubiè profuisset, si maturè consuluisset medicum, vomitum compescere in nostra non erat potestate nec somnum conciliare, quarto aut quinto die cum vomitu ipsam animam evomit. Sequenti medicamento per horas aliquot stetit vomitus, sed postea vehementius repetiit, quod priore quiete neglexerat. ℞ Conserv. ros. rubr. Vitriol. Acetosell. è toto Citr. Meliss. ana ℥β. Diacyton. s. Specieb. ℥iij. pulv. rad. Torment. ℥β. Extr. Angelic. ℥j. Syr. Acetosit. Citr. q. s. F. Elect. Nolui validiora adhibere adstringentia, quia vires adhuc constabant, & in tali vomitu sæpius naturæ robur & conatus expectandus. Nulla evacuatio, etiamsi sit merè symptomatica hîc temerè cohibenda: Interdum enim Symptomaticæ istæ evacuationes per accidens naturam juvant, materiam peccantem minuendo, virtutemque vitalem suffocatam quodammodo liberando.

IX. Jul.

OBSERV. XXVI.

Quædam ulcusculum habebat in extremitate pollicis admodum dolens, chirurgus ex arte illud tractabat, domestica munia illa adhuc obibat, nec quicquam præsentis mali metuebat, præterquam quod valde erat timida & de grassianti peste anxia. Suspensos nos habebat animi, utrum vera pestis esset, præscribo tamen quæ contra pestem facerent, atque illam dimitto. Post decem quatuordecimve dies dum ipsius fortè præteriens, cum vocor ad filiam ejus lethaler de-

X. Jul.

cumbentem parotide pestilentiali, unâ invenio & ipsam Matrem agonizantem cum bubone sub axilla, de quo antea, cum pollicis ulcusculum curabatur, ne verbum audiebatur. Num hæc recidiva erat? Credo. Aut de novo peste infecta est, cum ædes ipsius jam multum contraxissent contagii? nec hoc inconueniens.

OBSERV. XXVII.

XII. Jul.

Fæmina pleni habitus πολύαιμος ætatisque ἀκμήν vix attingens, horrore corripitur, parum sudat, nec enim se tegi propter æstuationem patiebatur, post sudorem nihil melius habet, angustia erat circa cor & æstus maximus, rubor circa faciem multus, ut igne accensa videretur, alvus segnior suppositorio sollicitabatur ad opus suum peragendum. Quâ de causâ V.S. sit dilata & neglecta non possum recordari, nec enim queo omnium meminisse, quæ annotare me vetabat innumerus ægrotantium numerus. Non poterat sedari medicamenti calor iste uberrimus etiam frigidissimis, quæ mixtim aut alternatim cum Alexipharmacis exhibebantur. Quarto quintove primûm die bubo in inguine erupit & menstrua fluunt, æstu nihil imminuto, sequenti die aliena loquitur, deliriumque mensibus cursum suum continuantibus increscit, somnus omnis abest, septimo die abiit ad plures. Absque dubio huic profuisset apertio venæ maturè celebrata & laxans aliquod, plenitudine enim oneratæ vires seriùs expulerunt, quod sibi erat oncri, cuique postea ferendo erant impares.

OBSERV. XXVIII.

XV. Jul.

Vir sexagenario major, publicæ qui etiam præerat rei, vesperi sanus, uti credebat, cubitum se confert, obdormiscit, mediâ nocte horrore pestilentiali expergiscit. Illâ horripilatione è somno excitatus, quod ad manus erat, sumit medicamentum sudoriferum, sudat, declinante nocte advocor, deprehendo intensum calorem, pulsum vehementem & celerem. Ordinatum est refrigerans & confortans, iterumque sudor imperatur. Discedo. Circa nonam matutinam revertens ἀφρων ferè ipsum & vix perceptibilia loqui invenio, bubo in inguine parvus protuberabat indolens, neque manus neque pes suum faciebant officium, altè spirabat sed absque stertore. Altero die abiit è vita. Ipso adhuc vivente cœpit etiam malè habere & ipsius uxor annis haut minor, bubonem in inguine habebat, levius tamen pestilenti contagio tacta videbatur ob gravio-

viorum symptomatum absentiam, evasuraque credebatur, verum quod naturam abhorrebat à medicina, post paucos dies secuta prædecessorem maritum est.

OBSERV. XXIX.

XV. Jul.

Mater, & filia XVI. annos, unam ægrotant, illa gravius, mitius hæc, saltem quoad accidentia, decumbit, mater bubonem in inguine dextro habet, filia nec carbonem nec bubonem, hæc quietior est, nisi quod ultimo vitæ die stragula rejiciebat sibi imposita, mente non constabat, nec ad interrogata respondebat, tertio die moritur. Mater valde æstuat, hinc inde corpus volutat, somnum non videt per aliquot dies, plurimus calor adest, delirat. Ex bubone venenum vesicatorio satigimus evocare, nec malè cecidit, suppuratur tandem, meliusque in dies habet & reconvalescit, quæ propter inquietudinem ne guttulam sudoris profuderat.

OBSERV. XXX.

XVI. Jul.

Consulis cujusdam filia horrorem patitur cum aliquali capitis dolore, statim assumpto sudorifero sudorem prolicit, à sudore calor incrementum capitisque dolor, iterum sudat & corroborantem potiunculam bibit. Altero die parvus sub mammilla dextra apparet carbunculus ad costas spurias, fit ulcusculum non profundum, quod biduum ichore flavo stillabat, remittit febris, curatur Carbunculus absque ullius chirurgi ope & manu Empl. & unguentis cum Theriac. & ol. scorpion. mixtis. Brevi restituitur integræ sanitati, nec ullus alius ex liberis, quæ plures inibi erant, inficitur, uti quoque nullus ex omnibus domesticis. Singularis dei gratia erat, quæ huic familiæ ita salutariter prospexit & benignè, quod an alteri præterea contigerit nostro illo calamitoso tempore, ignoro.

OBSERV. XXXI.

XVII. Jul.

Mulier L. prope annorum queritur de angustia Cordis, (os ventriculi intellige) ructibus, obæsi erat corporis & obnoxia aliis affectibus uterinis. Ad quam cum visito, offendo eam sine stragulo operiente corpus jacentem, difficulterque anhelantem, aliis rectissimæ erat mentis & impedire loquebatur. Remedia pesti contrariantia & sudorifera præscribere dum laboro, illa obstinatè reclamat sibi nihil

C ;

cum

cum peste, nec ullo modo se peste decumbere, saltem antiquum & consuetum uteri affectum hanc sibi molestiam creare, nec velle nec posse se movendo sudori sese componere, petere se tantum uterina.

Quid facias illi? jubeas miseram esse libenter.

Annuo tamen, interim contagi dicata præscribo. Altero vel tertio die moritur. Tanti est in arduis jocari & optimis consiliis reluctari. Illius filia, quæ eodem tempore laborabat, plurimis parvis carbonibus in superioribus corporis partibus pectore & mammis defædata erat, vigilabat, delirabat, eodem, ni fallor, die cum matre morte defungitur.

OBSERV. XXXII.

XVII. Jul.

Puer sex aut septem annorum extra portam cum Matre ite vulsum linum, curru in urbem adferendum, petit se imponi fasciculis lini in curru positus, ut fieri consuevit, annuunt, non longè curru vehitur, & ecce repente obmutescit, insueto membrorum motu corripitur, membra hinc inde jactat, aperto ore jacet elinguis, post biduum, nî fallit me calculus, redit ad se immemor omnium, quæ contigerant. Forsan ex Lino virulenti, & nescio quid maligni, spirante hoc contraxit mali. Verum cum nihil nisi pestis esset, quo te cunque vertebas, & hic ut pestilentia correptus tractabatur, optato sanè eventu,

OBSERV. XXXIII.

XIX. Jul.

Adolescens Scholasticus corripitur carbunculo sub axilla sinistra satis magno, curatur primùm operâ Chirurgi, interdum è lecto surgens in musæum suum nullo graviore symptomate stipatus se confert, certo credens morbum omnem jam debellatum. Verum cum curatio ex voto minus succederet, Chirurgumque ulterius sive consilium sive juvandi studium deficeret, itum ad me est. Conspecto ægroto ulcus sub axilla admodum sordidum & amplum deprehendo, curationem ob arteriarum, venarum, nervorum, ligamentorumque concursus vix admissurum, æstuabat æger, præ dolore multo somnum non capiebat, motis sudoribus catharticoque blando dato melius habere visus est: verum cum ulcus *κακονθές* altius longiusque instar canceri alicujus serperet in dies, in pejus omnia ruerunt, tandemque decrepantibus viribus decrevit & ipsius vita unaque cum viribus ipsam amisit animam. Ab initio rectè tractatus potuisset servari.

OB.

OBSERV. XXXIV.

XX. Jul.

Viri optimi & Docti uxor corripitur peste & multum æstuante calore, illico accersor, pulverem expellentem Cordialem sumere ipsam jubeo ex Pulv. Bez. Senn. ʒss. Magist. C. C. ocul. 69, nitr. perlat. ana ʒss. (nitrum perlatum egregium medicamentum est in peste,) M. dividatur in part. æq. ij. sumatur cum aq. è s. Acetof. Cardbened. Aurant. Aq. Theriac. Fern. de qua mistura etiam bibit. Pejus habet, præscribitur altero die seq. pulvis ʒ. Magist. C. C. ʒj. Smaragd. præparat. gr. V. nitr. perlat. ʒss. item hæc aq. ʒ. Aq. è s. Acetof. Cardbened. ana ʒij. Cordial. frigid. ʒi ʒss. Cinam. diaborr. ʒj. man. Christ. perlat. ʒj. A cujus sumptione remisit in celeritate & magnitudine nonnihil pulsus, quem dum extremis digitorum apicibus exploro, datâ opera avertio faciem, & reclinato corpore carpum ipsius tango, nolebam enim crassum fætidumque & incongruum odorem pædoremque ex lecti commotione confertim exhalantem sciens naribus excipere. Verum, quod mireris, hoc corporis mei positu tantum efficio, ut me repudiato Collegam meum, qui tum primum advenerat, accersiri me inscio curaverit, culpam in me omnem rejiciens tanquam tergum ipsi obvertissem, vel, ut veriùs efferam, posteriora, (sit honos verbo) atque ita minus magnificè vel honorificè ipsam tractâssem. Egregia mehercules gratia pro tam fideli & periculi plena præstita opera, fortè nondum mens recta constitit ipsi, ut vacillat plerumque ex peste ægrotantibus recta ratio. Sed quod nolim præteriri, non opus erat, novo medico, cum fracta jam major vis morbi esset, revera que jam declinaret morbus atque ægra sanescere inciperet, prout etiam adhuc bene valet. Ita sæpe solent prima sordere, cum majora meliora que sperantur, (quâ sententia Q. Curtius affectuum lenit symptomata) sed argumentum recti est, Seneca judicio, displicuisse malis & contemptum ipsum contempsisse. Quid si hîc ut olim Mediolani, sicut testatur Septal. Animad. & caut. l. V. p. CXXX. lege cautum fuisset, ne tempore pestis primis quatuor diebus medici arteriarum pulsus pertangant? Etest Simon Pauli medicus Regius Danicus & Professor Hafniæ Præceptor olim meus co-lendisimus in πρεχβάσει sua in ea sententia, quod manus pedesque, magis quàm aliæ artuum partes excrementis tertie coctionis secundum naturæ aut circulationis motum scateant semperque, ferè madeant, imò corrumpi circa has partes faciliùs humores: Hinc non expedire medicis, ut malignâ febris laborantium manus diutius contrectent, nisi sponte suâ contagio velint infici. Donativo sive sostro me honorârunt, ut vel hoc nomine, quod ipsis ex probrem, non habeam. Nec medicus gratis, sed condigna mercede præstita

me-

mederi tenetur, *Joh. Harprecht, in Comment. ad Instit. Disp. XII. in supplement. Lit. h. Tum, quia nemo suis stipendiis militare cogitur, maxime divitibus. Gloss. in cap. I. verbo inferas, distinct. LXXXIII. Specul. in rubr. de Salar. §. postremo loco, IV. n. II. vers. quia sit infirmus. Tum, quia & Ictus justum consilium & patrocinium licite vendere potest, nec gratis consulere aut postulare compellitur. Can. Non licet. L XIX. caus. XI. q. III. Speckhan. Cent. I. q. XXXIII. Verum sciat hic quilibet, Medico, quæ medicus, non rei, quam communicat, sed operæ, quam locat, pretium solvi: salus enim hominis nullo beneficio pensatur, inquit. *Amm. Marcellin. lib. XIV. Et audi, quam eleganter loquatur in hanc rem Seneca l. VI. de beneficiis c. XV. Emis à medico rem inestimabilem, vitam ac valetudinem bonam, à bonarum artium præceptore studia liberalia & animi cultum. Itaque his non rei pretium, sed operæ solvitur, quod deserviunt, quod à rebus suis advocati nobis vacant, mercedem non meriti, sed occupationis suæ ferunt. Et doctrinam, de civili sapientia intelligebat, quod etiam merito referas operam medicam, pretio nummario æstimari non posse dicebat Ulpian. l. I. §. V. d. de extraord. cognit.**

OBSERV. XXXV.

XXI. Jul.

CUm jam per plures plateas malum disseminatum esset, vir quidam primarius & clarus ex paterna cura duos ex puellis suis extra portam æris liberioris & purioris captandi ergo monialium committit curæ, ut sint securiores ab infectione. Non diu ibi subsistunt sanæ, verum major natu de capitis dolore conquesta reportatur ad lares paternos, altero die sub utroque inguine in musculo, qui Triceps Anatomicis audit, sibi dolere dicit, contemplamur locum parvumque tumorem ibi palpamus, altè tamen adhuc latitantem, præscribuntur, quæ à tenello corpore bibi poterant, extusque ad evocandum quædam calide applicantur, dein itum ad vesicatoria est, quæ manifestum auxilium attulisse visa sunt. Ejusmodi etiam vesicatoria tumentis loco imposuisse in Peste *Philippum Ingrasiam* legimus in ejus opere de Peste part. IV. c. XXVIII. pro ut eum citat *M. A. Severin. de Effic. medic. p. m. CCLIII.* Post applicatum Empl. diachyl. cum aliqua portione de Meliloto mixtum cum. ol. Scorpion. vel Elix. pest. Croll. felicissime succedit brevique convaluit, sic uti & sororcula ejus, quæ brevi post simili modo decubuit, nec minus feliciter divinâ annuente gratiâ paucis restituitur integræ valetudini.

OB.

OBSERV. XXXVI.

XXI. Jul.

Virgo quædam statim ab invasione continuò vigilat, delirat per aliquot dies, nec quicquam vel Anthracum vel bubonum erumpit, illi sudorifera omnia in cassum offerebantur, nec tuto ὑπνωτικά ferebat, tertio vel quarto primum die vetula, quæ ipsi ministrabat, in inguine bubonem fortè conspicit, quietior fit. ἀγρυπνία tamen illi valde molesta adhuc erat, iterum delirium increscit, paulo post carbo oboritur in brachio, mente aliquot dies non constat, dein paulatim adhibitis medicamentis alterantibus expellentibusque ad se redit, quam omnes non semel morti certæ addixerant. Medicamenta somnum conciliantia sistere vel figere spiritus, & quasi torpidos reddere stuporemque inducere in confesso est, ideoque iis abstinere debet medicus, ubi expellere animus est. Cum vero sudorem interdum soleant movere, præsertim opium, quod ἰδρωτικὸν est, cujusque ratione potius fieri, si quid singulariter præstet in peste Theriaca, existimat Zvelser, in Animadv. p. CCXXXII. quàm ratione insignis virtutis alexipharmacæ, etiam initio turgente materiâ quandoq; cum fructu administrantur, tunc scilicet ubi rectâ medendi methodo progredi non licet, ut in deliriis & vigiliis efferis, verùm paucâ quantitate & admixtis alexipharmacis, uti Ego non semel in peste hac sum expertus. Ita meminit cujusdâ pomi somniferi Ioh. Ludovic. Gottfriedt in Histor. Antipodum p. m. CLI. cujus succi unica gutta sæpe triduanum somnum inducit, quo finito ad hypercatharsin ferè usq; purgat.

OBSERV. XXXVII.

XXIV. Jul.

Ancilla quædam leviter horruit cùm levi capitis dolore, carbunculi tres in crure oriuntur, hera anxiosa statim artis nostræ fidem implorat, consiliumque meum expetit, svadeo, ut post sudorem saphena incidatur, ex præscripto peracta res est: altero die pejus habet, sudat iterum ex voto, tunc plures in media corporis regione proveniunt carbunculi, confortatur medicamentis alteraturque, per aliquot dies malè admodum habet, evadit tandem. Eodem tempore & alia ancilla in prioris vicinia laborat acutè satis, carbunculos & bubones habet, mox eadem vena scinditur, succedit phrenitis, vigiliæ continuæ, ad plusculos dies lethaliter decumbit, & pro deplorata habetur, restituitur.

D

OB-

MArta cujusdam civis triginta septimanas gravida primipara dolore capitis affigitur, artusque omnes tremunt, præscribitur à Suppositorii operatione sudoriferum, quod ex voto cedebat, postea cordialia Alexipharmaca porriguntur, dolorem sentit in inguine, apponitur Empl. magneticum Salæ, de bubone nihil vel tangitur vel videtur, vires enim imbecillæ protrudere ipsum non valebant, tertio manè factum excusit vivum decem præterpropter hebdomadis præpoperum. Statim à fatus exclusione optimè habens latibunda & subridens me ad se visitantem porrectâ manu excipit, pulsus multum remisit, ita ut omnes omnia in vado esse læti crediderimus, à meridie omnibus spectantibus nihilque tale opinantibus inopinatò aeternum obdormiscit, absque ullo aliquo dato sui abcessûs signo. Heic *παρελθόντων* paululum libet, & inquirere, utrum ipsum venenum causans abortum penetraverit ad uterum ipsumque fatum? Et videtur omninò affirmandum, cum Agens & Patiens mutuò se tangere debeant, aut certâ saltem distantia affici mutuò. Sed per quas vias eò devenit? & per vasa umbilicalia, & per lacteos ramos à *Pecqueti Receptaculo*, vel, quod idem, à *Glandulis lacteis Bartholini*, vel *Sacco Chylifero oriundos*: præprimis verò per innumerabiles ramos lacteos ab *Excellentissimo Antonio Demssingio Gröningensi* per ligamenta uteri latos, ad ipsa cornua totumque uteri corpus decurrentes in catella feta primum observatos. Dum verò receptum intra corpus venenum sentit uterus, insurgit ad id expellendum, fatus lacescit, imò nonnihil fortè veneni grandior jam factus simul cum alimento ore, vel per umbilicalia vasa accipiens adjuvat istum motum, atque ita symptomaticè expellitur. Neque hoc, Fætum scilicet in utero etiam ore ali, *ἐν τῷ ἀδυνάτῳ* est, uti patebit ex subsequentiū Autorum testimoniis, quæ in hujus aut illius gratiam adducere fortè me non pœnitebit operæ. Et pluribus hoc argumenti genus prosecutus est *Cl. Bartholinus cap. X. de Lact. Thoracis*, & prolixa Epistolâ ad *Joh. Daniele Horstium Archiatrum Darmstadinum*. Imò notatum Harveio est, uterum propterea gravidationis tempore plurimis scatere vasis, quod per sola umbilicalia vasa haud nutretur fætus, statuitque expressis verbis posse succum illum nutritiû per arterias uterinas delatum non minus commode in uterum destillare, atque serum per arterias emulgentes in renes delabitur Nec abludit ab hac sententia *Hippocr.*, cujus sententiam ab interpretibus hætenus neglectam scribit *Bartholinus*, is enim lib. de nat. Pueri dicit, *Lac in uterum consuere ad Embryonis nutritionem idque attrahi in utero per os Embryonis.* Et lib. de Carn. sive Prin-

Principiis compressis labris ex utero matris tum alimentum sugere, tum etiam spiritum, quia pueri cum in lucem prodeunt, stercus in intestinis habere conspiciuntur, & simulac in lucem editi sunt, tum homines, tum pecora, id iis per ventrem secedit. Atqui neque stercus haberet, nisi in utero sugeret, neque ut primum puer natus est, ubera sugere nosset, nisi in utero suxisset: Quanquam, an hæc genuina Hippocr. scripta sint, maximè dubitetur, imo planè negetur. Quo argumento etiam usi videntur Democritus & Epicurus, ut Plutarchus lib. V. de Placitis Phil. c. XVI. testatur, dum utero ubera quadam affinxerunt. Non tamen credam Democritum, qui sui seculi maximus fuit Philosophus, quemque Hippocr. in Epist. ad eundem ἀριστον φίλους καὶ ἰατροὺς ἐμμενεντιν, & subtilissimus Seneca nat. quest. l. VII. c. III. Subtilissimum antiquorum omnium nominant, vera ubera utero, famâ & quantitate nostris in pectore positis respondentia, affinxisse, sed potius per ubera intelligenda esse Acetabula, Cotyledones vel papillas, quæ sunt vasorum uterinorum oscula in uterum hiascentia. Modum suctionis in nuper natis omnium optimè exprimit Harveius Anglicanum illud sidus Exerc. XXIX. his verbis: Non enim recens natus infans papillam labiis comprimens sugit, ut nos, sed quasi deglutire vellet, totam in fauces usq; attrahit, linguæque ac palati auxilio, tanquam manducando lac emulget. Ulterius pro nutritione per os militat quoque, quod omnium primum os apertum conspiciatur cæteris meatibus clausis, uti non semel in Peste in abortibus notavi, & nuper in immaturo fætu excluso, cujus os satis amplè diduci poterat, exactè mihi observatum, imò narravit mihi obstetrix se apertum os vidisse in Embryone vix dimidium digitum longo. Et quod apertæ ad fætum dentur viæ docere nos potest fætus is, ad quem expellendum mater Crocum quadrante dimidio ante partum assumpserat, quiq; totus croceus in hanc vitam descendit, uti exemplum huius rei narrat Henr. ab Heer in Spadacrene c. XIV. Non dissimile quid videre est in Heurnii l. II. meth. ad Praxin cap. XIV. Hisce addendus vitulus nondum in lucem editus gramen digiti longitudine in ore habens à Carthesio visus. Non immeritò annumeraveris his Vagitus uterinum, licet portentosis istum fortè adjudices, qualem hîc Brunsvigæ non diu ante Pestem hanc, quam describo, se distinctè audisse in proprio utero narravit Sutoris cujusdam uxor, quæ etiam nû in vivis est, sed fætus iste in lucem debito tempore editus non diu fuit superstes. Bina huius Vagitus exempla habuit etiam Bartholinus haud diu ante bellum Dano-Suecicum, quanquam nec Ego cum illo hunc naturæ ostentis tribuam, sed naturalibus causis, ut Centuria I. Observ. I. multis probat. Infantis verò, cujus meminit Lud. Vives, in comment. ad Augustin. de Civ. Dei l. III. c. ult.

p.m.CCIV. Vocem in utero articulatam edentis clamantisq; IO. triumphe, Cosf. Roman. Q. Fabio Max. & M. Metello, exemplum merito referas ad prodigia. Sed diutius his immorari fortè sit hominis frustra studiosi, plura de hac materia legere qui amat, adeat Anatomicos. Καὶ μὲν τὰυτὰ ἐν παρόδῳ.

OBSERV. XXXIX.

XXVI. Jul.

UT in muliebrem sexum maximè tyrannus fuit pestis, ita vix reperis ejus vafritiem indolemque tam multifariam in viris ac in mulieribus. Fæminis quandoque antevertit menses, naturæ tempus non expectando, aliis fluentes tardat. Virgo XVII. annorum doloribus capitis infestatur, menstrua secundum consuetum naturæ cursum & legem currentia sistuntur, comatosæ instar jacet, nec vel acri supposito-rio vel Clystere aut aliis ad discutiendum somnum excogitatis remediis expergefit, facies fit cadaverosa, altero die vomit, tertio profundiore adhuc somno oppressa ad beatorum sedes delata est. Potius ex mensium repentino regressu sive statione rubere, & quasi ex calore tumidæ debuissent apparere genæ, ut multoties tum tempore notatum. Credo & mensibus repentè objectum repagulum, & vim veneni narcoticam comatosam attulisse affectionem, calor verò natus à veneno suppressus sui præsentiam in exterioribus membris non potuit præbere.

OBSERV. XL.

XXVI. Jul.

Nonnemo pharmaceuticen edoctus peste corripitur absque majoris momenti symptomatibus, ideoque levem illam judicans sibi ipsi medicinam faciebat, ignorans protheum pestem esse, scireque clanculum calorem nostrum atterere, exque insidiis cor nostrum, arcem vitæ sanguinisque fontem & officinam invadere, & pulso exinde calore simul animam exire jubere. Idem hic expertus est, falsus enim symptomatum lenitate ita viribus exhaustus fuit, ut præ totius imbecillitate nec bubonem in inguine dextro latentem protrudere potis fuerit, nec fugere lethalia mortis spicula, altero enim à quo ipsum invisi die, fatis cesit.

OBSERV. XLI.

XXVII. Jul.

FErè iisdem, levi scil. capitis dolore, horrore & extremorum lasitudine, corripitur accidentibus, quæ tamen vires non ita conterebant, Aurifaber. Percussa uxor veneni latere aliquid haut frustra suspicans citò ad me accurrit, sibi opem ut feram, summopere petens.

Post

Post operationem ordinati suppositorii præscriptum sudoriferum sumit, à quo sudat per integrum diem & ultra, absque jactura virium. Circa vespèram iterum ipsum invisiso, adhuc sudore tantum non diffluit, dico, non decere ita strenuè sudare, ne simul cum sudore & animam profunderet. Patiens bono animo me esse jubebat, sibi nihil virium inde decedere, nolleque se naturam à laudabili opere avocare, saltem sitim multum negotii sibi facessere, ad quam restinguendam petebat remedium. Do Julapium, cui semper de sudorifero aliquo nonnihil erat immixtum, cum Spir. Vitriol. aut mixt. s. And. Altero die cutis adhuc madebat, sanumque se esse prædicabat. Sudor hunc sanabat, & inculpata corporis constitutio, quâ etiamnum bene vivit.

OBSERV. XLII.

XXVII.

Jul.

Secretarius urbis nostræ eximius, & emeritus ferè, profundiore obruitur somno, à quo non poterat excitari, vel acri clystere, vel capillorum vellicatione, vel alio quovis ingenio, non stertebat. nec Apoplexia erat, nonnunquam enim ad tactum clamoremve sonum, haut intelligibilem tamen, dabat. cætera Apoplectico simillimus, excrementis alvi lectum commaculabat, nec oculos aperiebat, nisi ad vehementem acclamationem, in tertium diem ita jacebat, tandem nullo mortis dato signo in senio jam constitutus naturæ debitum persolvit. Notes hîc obiter, quod *August. lib. XII. de Civit. Dei cap. XV.* videatur phrasin hanc sive hujusmodi loquendi morem impugnare; statuit enim ipsam nobis corporis mortem non lege naturæ, quâ nullam homini mortem Deus fecit, sed merito inflictam esse peccati, argumenti rationem putat esse hanc, quod homo, si non peccasset, non fuisset moriturus. Huic sententiæ consentit *B. Thom. Aquinas*, & cum eo plurimi alii, aliis aliter sentientibus. *Lud. Vives in Comment. ad cap. I. hujus libri sententiam suam suspendit, dum inquit; Equidem quid factum sit, magno nostro malo nemo ignorat: quid fuisset, nescio an vel ipsi Adam ostensum fuit, quanto minus nobis misellis.*

OBSERV. XLIII.

XXVII.

Jul.

Vidua quinquagenariâ major multos experitur ructus, abdominisque distensionem cum aliquali corporis lassitudine, oscitatione frequenti & debilitate, non credens à pestilenti contagio se tactam uterinos saltem flatu, quibus aliàs obnoxia erat, incusabat, quam opinionem animo suo tenaciter in hærentem vix sibi eripi patiebatur, hinc

aversabatur pestilentialia medicamenta, & saltem, quæ uteri flatulentiam corrigerent, sibi præscribi petebat, ipsa quoque domestica in hunc usum docta adhibebat remedia. Altero, aut, ni me fallit calculus, tertio demum die pustulam in sura accipit purpuream, dico pestilentem carbunculum esse, credit, ἀγρυπνία succedit & appetitiæ prostratio, tuncque verè ægrota- re se primum animadvertens admittebat sudorifica Alexipharmaca, ve- rum ulterius nihil è corpore præter carbonem istum exhibat, ideoq; accer- sito chirurgus internis quoque & externis debitè administratis curatur integrè, sed cum magno labore & periculo vitæ, ultra XIV. dies lecto affixa tene- batur.

XXVII.
Jul.

OBSERV. XLIV.

Quidam Cerevisiarum coctor, homo pauper & egenus, ἀνὴρ ἄβιος Luciano, Herodoto verò in *Vita Homeri* ἀπορος dictus, quā primum sensit sibi malè esse, cum aceto sumit pulverem pyriū, quantum ad explosionem mediocris bombardæ sufficit, (hunc pulverem plurimi non sine fructu usurparunt) sudat egregiè, absterfo sudore percipit in inguine & sub axilla bubonem, porrecto pulvere cordiali data quoque, cum admo- dum sitiret, refrigerante potione brevi pristinam recuperavit vitæ incolumitatem. Apposita emplastra abscessus maturare inque pus vertere mi- nimè potuerunt, sed sensim per ἀδύλον διαπνοήν evanuerunt isti,

XXVIII.
Julii.

OBSERV. XLV.

Arithmeticus, nec rei architectonicæ imperitus, in urbis aggere operariis prospiciens aurâ blanda repente nesciens quam mephy- tim advehente perflatur, statim domum properat meumque curat implorari auxilium. Invenio ipsum primo morbi accursu extre- mè languidum, sudore symptomatico è partib. superioribus erumpente viribusque continuò dilabentibus. Bubo jam erupturus propter suc- cumbentem oneri naturam impossibile nobis erat protrahere, vixque in tertium diem emigraturam animam morari poteramus.

XXX. Jul.

OBSERV. XLVI.

Juvenis XXVI. annorum εὐσπαρκος & εὐεκτικός, &, si ex externis iudices lineamentis, optimâ sanitate præditus (latet tamen sæpius sub tali pinguculo corporis habitu viscerum κακοπραγία &

& labes) horrore corripitur & levi capitis dolore insequente plurimo &
 continuo vomitu eorum omnium, quæ afflamebat, inquietudo, ἀγρυπία,
 altero, aut ni fallor, ipso invasionis die urina nigricans excernebatur,
 quam mater ipsi adstans in vitro urinario eminus monstrabat, cominus
 enim tempore pestis urinam inspicere periculo non caret, & tales urine
 tum viris, tum mulieribus pessime sunt, lib. II. Progn. §. XXIX. Huic
 omnia medicamenta tum externa tum interna in cassum adhibebantur,
 tanta enim & tam cita erat humorum corruptio, ut omnem etiam opti-
 mē excogitatorum remediorum vim eluderet, atque succedente fluxu
 colliquativo tertio die corporis sui sarcinā depositā etiam hujus vitæ usu-
 ram deposuerit. Mirum, si hujus viscera tam bene constituta fuissent,
 prout externus præ se ferebat habitus, unde tam subita humorum ista
 corruptio & fluxus colliquativus, pessimusque urinæ color nativi ignis
 extinctionem indicans, certè impurum corpus erat & κακοχυμικόν.
 Verùm dices: si viscera malè vel in substantia vel in intemperie, cum, vel
 sine materia, affecta fuissent, unde pinguis color corporis habitus, εὐσπαρχία
 floridusque color, quæ omnia à puriore sunt sanguine, talis enim in ex-
 ternis solet apparere color, quales intus humores sunt. Constat ex ha-
 ctenus rei medicæ Scriptoribus triplicem sive tres solemnes in corpori-
 bus nostris celebrari coctiones: prima fit in ventriculo, cui in ore præ-
 paratur cibus: altera in Epate, tertia in partibus extimis, venis, arteriis
 habituque corporis. Hinc celebre illud axioma medicum: Erratum
 primæ coctionis non corrigi in secunda, nec hujus in tertia, hoc axioma
 notum est etiam non medicis, creditumque hætenus firmiter. Verùm
 cum hodie longè alia sit facies rei medicæ, præsertim Anatomica, seu po-
 tius Physiologica, quæ eò sedulâ, accuratâ, & frequenti dissectione cor-
 porum procescit, ut vix amplior ad ipsam accessus sperandus, liquet sanè
 dogma illud non usque quaque verum, cum nec omnis, nec semper, imò
 minima Chyli portio ad Epar meet, ut dilucidè apparet ex Anatomia,
 præsertim ab iis instituta, qui ex accurata & toties repetita sectione hodie
 clarent. Corruit igitur omnis illa hypothesis, & omne illud, quod super
 ipsa struitur, nimirum hærente vitio in visceribus naturalibus, impossibile
 esse bonum & laudabilem corporis habitum ex suppeditato vitioso ra-
 tione originis, sive in ventriculo sive Epate, contractæ alimento pronasci:
 Et bene constitutis visceribus non posse non semper adeste εὐσπαρχίας cor-
 pusque εὐχρεόν.

Nonnunquam & sæpissimè ita licet argumentari, at non semper, &
 concedamus ita diversimode coqui & præparari in corporis alimoniam
 assum-

assumptum alimentum, non tamen vel sequitur hinc omnes subcutaneas
 affectiones, ut scabiem, ulcera, &c. semper (licet interdum & sæpe hoc
 fiat) à prava viscerum διαθήσει aut vasorum obstructionibus oriri, tolli-
 que non posse his non prospectis, uti multi practicum magnum errant
 errorem, sæpèque in ejusmodi malis corrigendis hallucinantur, dum sca-
 biosos suos multis vexant modis, purgando toties scilicet, obstructiones
 solvendo, temperiem viscerum corrigendo, sudando & quicquid non mo-
 liendo in innocuis visceribus corrigendis, cum potius omnis ad cutem
 vertenda sit opera, etiam vel ex ipsorum mente. Si enim coctio quædam
 fit in cute subtilisque eam, ut revera fit, & omnis coctio perficiatur benefi-
 cio ignis nativi, partisque, in qua fit, bona constitutione & temperatura,
 sequitur omnino, si cutis & subjecti muscoli laborent intemperie quadam,
 calor cutis sit justo debilior, aut excedat naturalem constitutionem, ana-
 stomoses arteriarum venarumque; capillarium obstruantur, cutisque facul-
 tas alteratrix depravetur, adeo ut, qui bonus sanguis in partem influit, is
 statim in eum humorem convertatur, quo pars est vitata, secundum
 Heurn. in Comment. Aphor. Hipp. sect. III. Aph. XX. quod tunc sanguis
 subcutaneus ventilatione prohibita reddatur impurus, quodque cutis
 alimentum proprium in naturam suam non possit convertere, sive hoc
 fiat per nudam sanguinis alterationem, sive per excrementorum sequestra-
 tionem. Hinc malam fieri in cute coctionem, vitiosam partium ipsarum
 extimarum nutritionem, excrementa in & sub cute collecta non de-
 bitè expurgari, ferescere, & corrumpi, quæ retenta non possunt non variis
 modis cutem deturpare omnisque generis in ea affectus procreare salvis
 penitus visceribus naturalibus & sanguine eò appulso laudabili. Interim
 omninò fatendum cum Hoffmanno Comment. in Gal. de Us. part. XIV. VII.
 no M. IV. quod Cutis luat peccata viscerum omnis generis excrementa
 (quandiu pollent facultate expultrice) ad illum deponentium. Quæ fit,
 quæso, quod oves sæpe præpingues sint & εὐσάπραι, quarum tamen E-
 par siccum visitur, hydatibus & calculis refertum? Et quæ fit, quod mul-
 tis detrahatur sanguis laudabilis colorque corporis bonus sit, quibus ta-
 men viscera fere sunt putria? Contra illa laudabilis & sanguis &
 corporis color est, quibus viscera sanissima? Elegan-
 ter in hanc rem commentatus est Thevart. in

Annot. suis ad Ballon. Epid.
 & Ephem.

OBSERV. XLVII.

I. Aug.

Operarius quidam laborat peste, bubonem habet, aliquot dies decumbit, melius postea habet, surgit, obambulat, ex improvise phrenitide corripitur, vigiliis diuturnis, parietes perfodit, & ne violenter homines invadat, vimque ipsis inferat, a quibusdam militibus custoditur. Tunc primum meum petitur consilium, præscribo internè & externè soporifera, placidior fit, altero die moritur. Non vidi hominem, forsan non discussum satis venenum fuit, & versum ad caput phrenitidem excitavit lethalem,

OBSERV. XLIIX.

II. Aug.

Fæmina gravida. quæ VII. Julii periculose decumbebat, abortumque patiebatur, post absolutam curationem retinuit bubonem in inguine in hunc usque diem. Dum fortè ædes ipsius prætereo, vocor, monstrabat mihi bubonem sponte maturatum profundentemque magnam affatim puris copiam, præscriptis, quæ apertum servarent abstergerentque illum, brevi integrè convaluit, etiamnum optimè vivens. Dissipatis partibus tenuioribus, sive per sudorifera sive per topica discutientia, multis longo tempore ejusmodi tumores remanserunt absque omni malignitate, quæ postmodum de novo coctionem sive naturâ sive arte facile admiserunt,

OBSERV. XLIX.

II. Aug.

Vir sanguineus, in ipsa ætatis ἀκμή constitutus, corripitur doloribus capitis, lassitudine & torpore quasi omnium membrorum, adhuc obambulat, nec lecto fixus tenetur, in tertium usque diem, in inguine bubo conspicitur, ab alio curatur, post tertium diem secatur vena increscit morbus, ita ut lecto se committere necessum habuerit, tunc & Ego in consilium adhibeor, culpant venæ sectionem, quæ in has angustias ipsum coniecisset, sequentibus diebus anthraces erumpunt in diversis partibus, etiam ipso pene, tres hebdomadas periculose laborat, mens semper constabat, elapso illo spatio ambiguum hoc tandem feliciter enavigat æquor, quo submersa miserè jam viderat

sui pignora chara thori,

unico saltim filio charybdim hanc ad tempus evitato, qui cum in aliud domicilium, a peste adhuc purum, ne & hæc unici gaudii scintilla extingu-

gueretur, ire consultum videretur, ibi in ipsam scyllam postea incidit, uti patebit observatione CXIIX.

OBSERV. L.

III. Aug.

Quinque plus minus annorum puella multum dormit, in Vertice carbunculus erumpit multam saniem profundens, nunquam laudabile pus conspicitur. Pone aurem sinistram rubra oritur macula oblonga parum elevata, Parotis erat. (Parotides admodum paucae fuerunt & rarae.) Protrusa paululum parotide discutitur somnus, levius videtur aegrotare, inopinato tamen leges subit fatales. Quod Parotis glandularum retrò aures inflammatio sit, notius est, quam ut multis id inculcare sit necessum. Hippocr. VI. Epid. Comment. V. t. I. vocat ἐπάρματα. Celsus, latinus ille Hippocrates, dicit eam Abscessus esse genus I. VI. c. XVI. Holler. de compos. medicamentor. sec. loc. p. m. LXXI. statuit esse Abscessus glandularum, sed auribus saepe numero pestilentes. Pareus I. V. c. X. sua Chirurgia dicit, Parotides esse à natura eo loco conditas, ut materiam virulentam & malignam cerebri robore depulsam excipiant, venis & nervis eò loci diffusis: & lib. VII. c. III. cerebri Emunctoria nominat. Quod in capitis dolore cum sopore nonnunquam parotis protrudatur dudum nos docuit Hippocr. I. Prorrh. fine: Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις παρ' οὗς τι ἐξεργάζεται, in capitis dolore sopor & surditas secundum aurem quiderunt. Prasagia Parotidum multa habet Hippocr. variis in locis, in Prorrh. Coac. Progn. libris Epidemior. In Prorrh. ita loquitur: Tumores circa aures maxime ex acutis in febribus ardentibus fiunt, si morbum non solvant neque maturent, aut ex naribus sanguis fluat, vel urine deponant sedimentum crassum, moriuntur. In Coac. Quibus tumores circa aures facti non suppurantur in ardente febre, hi non valde servantur. Plura de Parotidibus qui avert legere adeat M. Aur. Severinum incomparabilem Medico-Chirurgum Neapolitanum in verè aureo suo libro de recondita Abscess. natura, & de Effic. medicina.

OBSERV. LI.

III Aug.

Postridie eodem affectu afficitur ipsius puellae Mater, tibia carbunculo notatur, & inguen alterum bubone. Primo die ad medicamenta bene habet, ut spes esset convalescentiae. Postridie labuntur vires, λείποθυμιαί succedunt, stragula non poterat ferre, delira loquitur, vomit, carbunculus ad nigredinem vergit, moritur.

OB.

OBSERV. LII.

IV. Aug.

Altero morbi uxoris die incipit etiam malè habere & maritus, de-
que brachii dolorosa & difficili motione multum conqueritur, ni-
hil tamen tactu deprehenditur vel visu. Subesse bubonem brevi
sui præsentiam manifestaturum non poterat sibi imaginari. Alte-
ro die bubo apparet multum negotii facessens in brachio, nec enim ma-
turationem nec discussionem admittebat, hinc multus dolor ad brachii
motum, continuo lecto non inhærebat, nec volebat, etiam jussus, ut re-
ctius medicamentis uti potuisset, verum ob animi partim ex repentino
uxoris filiaque obitu, domesticorumque adhuc decumbentium calami-
tate mærorem, partim ob dolores acerbos certo se loco continere non
poterat, brachium erat inflammatum, & si pestis non sæviisset, verum ery-
sipelas esse judicasset. Sensim tandem evanuit bubo, pristinaque resti-
tutus est incolumitati.

OBSERV. LIII.

V. Aug.

Puella XIV. annorū, ἐρώτων adhuc ἀμύητος, quam *Hesiod.* ἐρ-
γων β. describit, οὐπὼ ἐργ' εἰδυῖα πολυχρυσὸν Ἀφροδίτης,
lethargo obruitur, vix poterat excitari, saltem ut unam alteramve
præscripti medicamenti portionem sumeret, momento relabebatur in
somnia profundissima, lectum commaculabat, bubonem in inguine
gerebat, omnis medela frustra adhibebatur & cura, nulloque ingenio so-
mnus dispelli poterat, ideoque Deo & naturæ committebatur. Adjace-
bat ipsi ancilla, quæ non ita periculosè decumbere visa est, illa priori or-
dinata medicamenta libenter sumebat, verum brevi mortem oppetiit,
quam ipsa puella præstò stantem operientemque clausis oculis neglexit,
ipsiusque spicula Dei beneficio elusit quidem hæc vice, verum integram
non recepit sanitatem, sed languida & in statu neutro annum vixit, postea
pectoralis morbo oppressa ex hac malorum Iliade erepta est.

OBSERV. LIV.

V. Aug.

Juvenis robustus pistor malè habet, primum domestica experitur re-
media, altero die vocor in auxilium, præ calore anhelantem offendo
ipsum cum insigni faciei rubore somniique vacuitate, secatur vena, al-
vus obstructa est, suppositorium, Clysteris usu propter continuum &
inordinatum motum prohibito, applicatur, nihilo melius habet, sed hinc
inde in lecto se versat, calor increfcebat, corpus ad genua procidebat.

cubitus figura erat, quam semper in malis ducit *Hippocr.* Hic robori suo
 filius initio monitis se non accommodabat; Et mirum, quod largiter per
 sectam venam effuso sanguine nec calor, nec color remiserint, forte te-
 nuior sanguis accensus per phlogosin quandam exteriora petiit continui-
 tatem fovente καύματι in alta putredine latente, quam tum nec eva-
 cuare, nec quovis modo removeere poteramus.

OBSERV. LV.

VI. Aug.

Primarii cujusdam civis, cujus Obs. XLIX. memini, servus, quan-
 do sensit se tactum contagio, citissimo pede & indefinente cursu ex
 urbe se proripit, & ad proximum pagum civicae ditionis ab urbe no-
 stra octo stadiis, sive passibus, aut ad minimum uno lapide distantem
 tendit, à cujus incolis, ex delirante inconstantiq; sermone, ipsum pe-
 ste laborare, suspicantibus, cum repelleretur, haud segnius tardiusve re-
 greditur vel potius recurrit, quàm eò iverat. Appropinquantem portæ
 milites nostri præfidiarii ingressu prohibent dicentes, se, exiisse ipsum,
 ignorare; verùm instanter ingressum sollicitans intromittitur, & curren-
 do lassus morboq; lecto se committit. Mox plurimi Carbunculi erump-
 unt in brachiis, femoribus, dorso & aliis particulis, majorem tamen par-
 tem dextri lateris, ut plures non viderim in uno subjecto toto hoc tempore,
 appetitus ferè integer persistebat. Hic ægrotus aliquoties horrorem
 mihi incusfit non levem, cum enim indies herum ipsius, dominam & libe-
 ros inviserem ægrotantes, sæpe inopinatò ipsum in domus area nudè se-
 dentem levi lineo panno ab altero saltem latere tactum offendi, altero
 latere planè nudus erat, ibidemq; ulcera sordida & profunda ex carbun-
 culis nata mundabat obligabatq; Chirurgus, quo posito, & qua corpo-
 ris figura spectrum præsentabat ipsumq; Lazarum fædis ulceribus sca-
 tentem. Satagens cursu isto abigere conceptum virus excusfit id omne
 in exteriores partes, quod inde facilè colligere est, quod edendi deside-
 rium vix imminutum fuit, nec de alio aliquo symptomate conquestus est
 sanusq; brevi evasit. Illud tamen currendi studium & conatus, aliis nil
 profuit, sed attulit exitium potius, ut patebit in sequentibus.

OBSERV. LVI.

VII. Aug.

Vir Juvenis uxoratus optimæ constitutionis & robustæ corripitur
 carbunculo ad mammam sinistram magno, ægrè maturatur & vix
 longo tempore mortificata caro abscedit, dolor multus aderat, &
 virium defectus, evadit tandem. Contra ipsius uxor duos menses
 gra-

grávida non ita viribus dejiciebatur, cum tamen tres carbunculos in abdomine & quartum ad mammam dextram habuerit, qui aperti postea sponte sanati sunt, quatuor bubones in inguine & sub axillis latebant, qui naturæ ope discussi omnes sunt, nec incommodum ullum uterus inde sensit, cum tamen ex *Galení simililíb. IV. Aph. Hippocr. I.* nondum firmatus Embryo levi occasione ejiciatur.

OBSERV. LVII.

CIvis, cujus conjux & aliquot liberi peste extincti erant, cum in alterum diem jam decubisset, me curat accersiri, cum ingredior ædes hujus, eas satis spatiosas ventisque perflabiles invenio, unde mihi multum gratulor. Verum dum ægrotantem mihi ostendi postulo, ducor ab ejus agnata (quæ & ipsa peste laboraverat, carbunculumque adhuc in crure, unde claudicabat, sordidis linteis obligatum habebat, quæq; calce suâ nares meas, dum scalas ascendendo præibat, ferè feriebat) in cubile tenebrosum, in quo vix erectus, cum tamen procera statura non sim, stare poteram: offendo illum valde anhelantem & anxiosum, quærebatur multum sibi dolere inguen alterum, non potui inspicere locum affectum ob denegatam luminis externi usuram. Fortè retrospeciens duos alios in opaco illo & incongruo cubili decumbentes video, de quibus nullum, cum vocabar, fiebat verbum, maturo abitum, cumque altero die ipsum invisum descendit in aream suspicans, quod res erat, me aversari ipsius lectum, contrecto inguen dolens, bubonemque parvum admodum altèque latentem observo, apponitur emplastrum attractivum, nil proficitur, vires sensibilibiter decrescunt, propter cordis anxietatem sudor nullus poterat evocari, circa vesperam moritur, atque ita universa domus inhabitatoribus suis privatur, & ad unum omnes Charontis cymbæ inferuntur. Cum quærerem cur non in alio magis luminoso tabulato ipsi lectum stravissent, respondent hoc ideo factum, ne tota domus, & præcipuè inferior ejus pars veneno inficeretur, existimantes venenum non deorsum sed potius sursum tendere. Quod utique verum est, si sibi relinquitur venenum, quia tenue & leve est, facileque ad aëris motum sursum fertur: verum cum admiscetur corpori cuidam, nil obstat, quin deorsum vergat.

OBSERV. LIIIX.

VII. Aug.

Quidam Organista corpori suo ægrè esse sentiens extra portam, nova quæ vocatur, exspatiatur, sive discussurus, quod clam, sive inscius, conceperat virus, vel animi mæstitiam aëris mutatione temperaturus. Ibi cubans ægrius habet, paulatimque altius se in-
finuando contagium vires ejus sensibilibiter incipit atterere, ita ut pedibus suis diffidens ab aliis domum reduci opus habuerit. Quod miserum spectaculum cum videt fortè quidam Senior ex Coss. nostris, *ῥῦν ἐν ἀγίοις*, ita terrore percellitur miserabili noti sibi viri incessu, misericordiâque tanta afficitur, ut continuò tremere membra ejus, linguâ tremula loqueretur, & præ lacrymis vix verbum proferre quiret, omnes hunc eadem labe etiam inquinatum putabant. Dum adsto huic medicamentaq; salutaria præscribo, citò vocor ad dictum Organistam, quò cum venio, offendo illius artus omnes tremulo motu agitari, linguâ balbutiente vix animi sensa efferri, carbunculum in pectore & bubonem sub axilla, neutro tamen salutare de sese signum præbente, vigilæ aderant, & vires sensibilibiter collabebantur, tertio die moritur. Inconsultò sanè hic & intempestivè otium suum in exspatiandi studium vertebat bonam partem veneno jam oppressus, nec novi quenquam, qui vel citissimo cursu, vel alio modo in liberiore aëre se exercendo conceptum virus dispulerit inhærentiaque pestis spicula ejecerit manente animâ, excepto unico illo, cujus Obs. LV. meminimus, qui tamen ægerrimè & quasi miraculo periculosum hoc syrtium æquor enavigavit feliciter.

OBSERV. LIX.

VII. Aug.

Filia octo aut novem annorum peste laborat, curatur sedulò, ita ut pestem superâsse non dubitaretur, languida tamen manet cum *ἀσπτική* & tussi indefatigabili, *ἀτρῶφία* succedit insuperabilis cum multo sputo, febris lenta, ut veram phthisin dixisses, abstergentibus humectantibusque secundum Hippoc. Aph. XVI. f. I. intus & extus res agitur, nil proficitur, fluxu alvi tentatur, tertiâ aut quartâ hebdomada moritur. Hujus interiora procul dubio ita corrupta veneno fuerunt & à naturali temperie dejecta, ut in integrum ea restituere extra artem putes.

OB-

OBSERV. LX.

VIII. Aug.

VIdua anus duri & compacti habitus, & cujus *de meliore luto finxerat præcordia Titan*, decumbit bubone sub axilla sinistra parvo, non multum angitur eo, saltem de dolore brachii conqueritur & aliquali cordis compressione, solis alterantibus venenumque pestiferum peculiariter respicientibus sanatur, cum ne gutta sudoris præ corii densitate posset elici. Contra Filius in prima juventute constitutus tam citò viribus exsolvitur, faciesque omnem nitorem amittit, ut nec tertium diem supervixerit. Ita idem diversimodè agit venenum pro corporis constitutione & suâ ipsius naturâ.

OBSERV. LXI.

IX. Aug.

JUvenis inculpata sanitate corporisque robore eximius, cum messis hoc tempore fruges demeterentur in horreaque deveherentur, de dorso sive vertebrarum ejus, nescio quâ dislocatione, ex nimis alta fasciculorum in sublime sive altiore contignationem porrectione orta, conquerens omnem ad dorso repositionem curam dirigit, & ni fallor, pedibus dorsum suum calcari, ut nonnullis in more positum scimus, permittit. Cum nec sic malum mitesceret, multò minus concepta labes infringeretur, actutum vocor, invenio ipsum in magna cordis anxietate, seque in lecto hinc inde indefinenter motitantem. Examinatis examinandis peste ipsum laborare pronuncio intrepidè, quo pronunciato omnes adstantes consternebantur, rati actum esse de ipsius salute, quod nimis diu protraxissent veram veri morbi medelam, se miserè falsos esse ipsius confessione. In corpore nihil vel Abscessuum vel macularum notabatur, suppressa erant omnia. Huic absque dubio venæsectio & sudatio initio maximè ex usu fuissent, ut natura oneris parte levata faciliùs reliquas noxas potuisset expellere, nunc autem eam secare nefas duxi, tum propter virium exolutionem subitam anxietudinemque, tum propter perpetuam inquietudinem & motum irrequietum, tertio die fati cecidit.

OBSERV. LXII.

IX. Aug.

Non semel observavi, Pueros peste correptos simul Epilepsiâ tentari, quorum quosdam evasisse periculum, quosdam autem ipso insultu extinctos novi. Hoc discrimen notes, medice; Cum initio statim comitem nanciscitur concepta labes Epilepsiam, non tam

funestum signum est, ac quæ protracto morbo insurgit: hæc quantum Ego recordor, semper lethalis est, illa ut plurimum terminatur ad salutem. Num, qui primum statim invadit epilepticus insultus motu suo concussivo determinat conceptum virus disjicitque? Contra qui procedente tempore succedit interitum affert venenoso halitu sive vapore cerebrum feriente altiusque jam corpori insinuat, qui que ob longiorem in corpore moram viribus ægri fractis ægrè se hospitio suo ejici patitur. Puer I V. annorum non ita periculose ægrotare putatur, carbunculum habet & bubonem, propinquant, quæ teneræ ætati præscribi poterant, suppositorium adhibetur, altero die epilepticus fit, tertio manè exspirat.

OBSERV. LXIII.

X. Aug.

Rerum esculentarum, & quæ his subserviunt, mercator cum multo vitæ discrimine decumbit, somnus profundus per multos dies, carbunculi plurimi in corpore hinc inde sparsi, bubones, quasi *ἀναιδης* est, nihil loquitur, rerumque omnium immemor. Pro deplorato habitus est ab omnibus, verum longiore decubitu (per aliquot enim septimanas ægrotavit, & vix verbum protulit) tandem evasit intentatum periculum. Eodem tempore & ejus ancilla laborat graviter, tumultuatur dies noctesque, canit, vociferatur, delira & facit, & loquitur, bibit multum, moritur. Marito nondum planè restituto de ingenti capitis dolore & nausea conqueritur ejus uxor, parvum sub axilla tumorem nanciscitur, multum & continuo sudat, non arte, sed naturâ & vi morbi, & tantum non diffuit sudore, verum eo nihil juvatur, angustia cordis indies increfcit, tertio die ad exitum vitæ vocatur.

OBSERV. LXIV.

X. Aug.

Maritus Juvenis bubonem in inguine dextro habet, carbunculum in pectore, altero die & penis eodem notatur. Anthrax in cole ipsi nobisque multum facescit negotii, majorque ipsi inde dolor succrevit, in pectore, qui erat, sponte evanescibat, bubo vero tardè maturitatem adeptus est & sanationem. Hoc singulare erat, eruptis carbunculo & bubone in pectore non cessavit vehementer instare morbi vis & sævitia, conspecto verò in glande virili parvulo tuberculo, cujus eschara tanquam pyrotico inusta videbatur, illico urgentiora remissere symptomata, lecto que relicto reliquam curam obambulando peragi facile sustinebat. Ita tantillum vel humoris vel vaporis corrupti tam sæva potest

potest inducere symptomata, imo mortem ipsam. Ita sæpe parva pustula in labio integrè solvit intermittentem febrem, quæ alias remediis etiam artificosè exhibitis cedere recusat.

OBSERV. LXV.

XI. Aug.

Mulier, ex stoicorum familia, familiarem ipsi nimis auri sacram famem si excipis, oriunda, omnibus liberis peste extinctis unicum adhuc filium superstitem, juvenem robustum, domo suâ infectâ, ut servetur, jubet exire, fratrisque ædes veneno adhuc intactas petere. Dicto audiens filius, elapsis paucis diebus (sive quod attulerit venenum ex propriis ædibus, sive quod primum infectus fuerit, prius tamen probabilius) in istis puris ædibus somno opprimitur tam profundo, ut XIII. hujus primum excitatus sit. Est ejusmodi somnus funestus sæpe secundum *Hippocr. f. II. Aph. I.* Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιεῖ, θανάσιμον. Expergefactus de inguinis dolore queritur, ibique bubo conspicitur tangiturque, iterum obdormiscit, alvus planè obstipata est, propterea Clysterem injicere erat animus, verum cum id sentiret etiam somno occupatus, continuo corpus datâ operâ volvebat, ideoque ab incæpto desistere cogebar, multum agitabatur ventriculus singultu, quæ in talibus morbis malum pronunciat *Hippocr. f. V. Aph. III.* de aliis gravioribus symptomatibus planè liber. Sequenti die narium succedit hæmorrhagia tam larga, ut nullo ingenio potuerit vel sisti vel coerceri effrænatis sanguis: à veneno enim intus quasi concluso ex insolenti somno, sanguis erat corruptus fibrisque suis, quibus quasi stamine robur & consistentiam suam habet, orbatus crescebat, & quâ data porta ruebat effundebaturque. Potuit & acrimoniam sanguis ex biliosa evaporatione, quâ ora venarum arteriarumque aperuit, acquisivisse. Facilitabat hunc fluxum etiam sanguinis abundantia, quæ pravitati juncta potissima hujus funestæ hæmorrhagiæ erat causa. Num hîc ναυσίωσις φλεβῶν *Hippocr.* dicta locum habet? Fortè huic venæ apertio, cum plenitudine ad vasa sanguis peccaret, initio multum profuisset, verum videtur ἀλόγως καὶ ἀμεθόδως hæc celebrari, corpus ubi alto somno sopitum jacet, ob sanguinem impetuosius fluentem secabatur tamen, ast nullo modo, cum sanguine enim & ipsam effudit animam hæres aliàs magnarum opum uniculus futurus.

OBSERV. LXVI.

XI. Aug.

Somnus & Vigilia utraque modum excedentia malum portendunt, inquit Hippocr. *f. II. Aph. III.* qui Aphorismus toties hoc tempore veritatem nobis exhibuit. Juvenis viginti præter propter annorum prioris cognatus itidem longo somno detinetur, sed non gravi, (Gal. hic distinguit inter somnum gravem & longum, ille, qui difficilem habet expergefactionem, hic, qui solum tempore excedit modum naturæ convenientem, & nondum habet difficilem expergefactionem.) ut prior, nonnunquam aperit oculorum valvas adque interrogata respondet, jactatur valde, delira loquitur, in inguine bubo est, statim initio vena tunditur, nil proficimus, mens non redit integrè, nec bubo ad maturitatem tendit. Cur huic nares non stillant sanguine sicuti suo cognato? Num tanta non fuit humorum & sanguinis corruptio? Num venæsectio temporius adhibita sanguinem stitit? nihil tamen remissere symptomata sectâ venâ, delirium somnus non sedavit, & id malum ex Hippocr. sententia *sect. II. Aph. XII. XV.* hujus moritur magno parentibus suis post se relicto desiderio.

OBSERV. LXVII.

XI. Aug.

Ad mulierem constantis ætatis vocor tertio vel quarto ab invasione die, invenio ipsam anhelantem, facies rubebat, mens minimè vacillabat, de summo calore & cordis anxietate conquerebatur, erecta adhuc in lecto sedebat, nec ullum aliud grave accidens passa erat, ipsa eadem nocte moritur. Ita sui cuique mores fingunt fortunam, medicamentorumque vel neglectu, vel tardiore usurpatione multi admiserunt in præcordia hostem. quem postea ejiciendi potestas vel nulla vel certè ambigua fuit. Huic venæsectio sine dubio maximè profuisset, quanquam enim primario non indicetur sanguinis missio, ubi tamen plethora est, & sanguinis abundantia, impetuosiusque sursum rapitur, sæpe cum fructu in principio eam adhibitam observatum: Verùm prudenti *εὐσουλία* hic opus est, aliàs præstat *ἀπέχειν*.

OBSERV. LXIIX.

XI. Aug.

Puella quatuordecim annos nata leviter tangitur hoc malo, manus pedesque instar veræ scabiei parum humidæ infestantur. Generosiora medicamenta, cum omnia pacata essent, nolui præscribere, ne irritarem crabrones, temperatiora sudorifera laudabilem effectum for-

fortiebantur, & alterantia frigidiora, quia multum sitiebat, non sine fructu assumebat. Tertio die veros carbunculos in pectore accipit & brachiis nulla graviora secum adferentes accidentia, quam inextinguibilem sitim, aliud nil patitur, quod memorare multum attineret, post XIV. dies primum convalescit.

OBSERV. LXIX.

CHirurgi cujusdam famulus robustus notatur bubone in inguine magno, dormit aliquot dies, plurimus calor adest, quod mirum, citius enim vigilias inducit, mittitur sanguis, a longo somno delirat, maturatur abscessus, rumpiturque, post quartam septimanam ad consolidationem pervenit, ægerque liberatur. *XI. Aug.* In eisdem ædibus eodem tempore tres liberi masculi laborant, omnes corpora sua plurimis livescentibus maculis instar petechiarum funestarum defædata habebant, major natu etiam carbunculum in fronte gerebat, ante mortem mutato livore maculæ rubræ evasere pulicum moribus haud absimiles. Contrarium tamen fieri oportuisset, siquidem lividus color caloris naturalis ferè victi indicium, rubor vero vincentis est. An evanido colore livido rubræ maculæ de novo per fermentationem denuò excitatam productæ sunt? credo.

OBSERV. LXX.

Matronæ constantem ætatem egressæ Filia natu major carbonem accipit in dextro brachio, quo admodum torquetur doloremque urentem sentit in parte obsessa. multæ adsunt profundæ putredinis notæ, æstuat, supprimitur alvus, quæ tamen supposito in dito facile solvebatur, ægræ mentis argumenta nulla, maximum, & quod brachii dolorem obscurabat, erat cordis anxietas & compressio, exprimebat quidem coangustatum Cor largè sudorem ex partibus superioribus, sed is, ut sudor particularis, pro malo semper habetur, in morbis præsertim malignis & contagiosis. Moritur. *XII. Aug.*

OBSERV. LXXI.

PUella VI. vel VII. annorum supra humerum dextrum, ubi clavícula est, parvum tumorem rubentem & ad tactum dolentem habebat, non admodum acutè ægrotabat, convulsivis moribus agitabatur, ad pauculos dies superstes est. *XII. Aug.* Uno autem atque altero ante obitum

die relicto humero juxta aurem se contrahens tumor veram parotidem
οἰδημα παρὰ τὰ ὠτα Hippoc. vocatam efficiebat. Ambigas hic, utrum
 bubo fuerit hic tumor & *ἀπόστοις*, an vero carbo: escharam, quæ ab
 adusto humore est, non habebat, quæ tamen distinguuntur ab aliis pe-
 stilentibus tumoribus carbunculi, nec bubo videbatur esse, quia isti in lo-
 cis adenositis erumpunt & emunctoriis, neutrum in humero reperire est.
 Verum quidem est, ut plurimum imò ferè semper istis in locis bubones
 conspici, quandoque tamen & aliis partibus erumpere non semel pesti-
 lenti hoc tempore observavi, uti postea monstrabitur.

XII. Aug.

OBSERV. LXXII.

Vir sexagenario major obesus corripitur eodem hoc malo, statim
ἀφρονος fit & *ἀκίνητος*, trunci instar jacet & fulmine tacti, non
 stertebat, sudabat, sed non criticè, exprimebatur sudor ex oppres-
 sione spirituum vitalium denegatoque liberiore aëris inspiratu &
 expiratu. Ita Apoplectici sæpe sudant propter altam respirationem
 commeatuque sanguinis spirituumque in arteriis carotidibus obstru-
 cto. Hic hujus Carii causa fuit narcotica veneni vis spiritus animales
 torpidos & ad actiones sensuum ac motuum ineptos reddens: Quid si
 huic in ætatis declinatione secta fuisset vena? ut in senibus apoplecticis
 non sine ratione facitamus: *ἐς τὰ γὰρ ἑσχατα νοσήματα αἱ ἑσχαταί γε-
 γνηται ἐς ἀελβεῖν κερύπται. Hippocr. f. I. Aph. VI.* Præcipitâs
 ægrum in præsentissimum periculum, quod etiam ex neglecta venæse-
 ctione non effugit, insequente enim nocte nil nobis proficientibus diro
 morbo succumbere coactus est. Vires huic Seni non constabant, nec ad
 dispellendum superandumque venenum sufficiebant, nihilque fecisset me-
 dicus aliud, nisi, ut, nobile aliàs remedium, apud vulgus diffamâsset, licet,
 qui ex artis præcepto & methodo curat, hoc non debeat curare, sed op-
 ponere potius illud Capivacchi, (si recte memini) qui, cum venam ægro-
 to secari jussisset, & adstantes dicerent, domine Doctor, æger morietur, re-
 spondit, *moriatur ergo secundum artem.*

XII. Aug.

OBSERV. LXXIII.

Juveni robusto viginti trium annorum erupit cum horrore sub axilla
 sinistra bubo, satis protuberat, mox & ad colli dextram partem similis
 tumor parum dolens exsurgit, qui subjectas partes, musculos, tendi-
 nes & adjacentia vasa tam arcte radicibus suis complectitur, ut ad latus
 ca-

caput movere aut inclinare ipsi fuerit ἀδυνατῶν : constans tamen Juvenis & intrepido animo mæstos solabatur parentes morbumque fortiter tolerabat, paucis medicamentis laqueum fauces sibi præclusurum disci- dit, collumque constrictum ex eo extraxit. Contra ipsius sorori ex par- vo carbunculo in pectore enato maximum vitæ periculum oboriebatur, lethaliter decumbit ad aliquot dies, multo tamen tandem labore evadit.

OBSERV. LXXIV.

XIII. Aug.

Civis cujusdam domus contagio inficitur, ex domesticisque non ne- mo tumulo infertur, quo perculsus maritus uxorem juvenulam, quam nuper duxerat, à se dimittit, ad paternasque ædes ut se reci- piat ad tempus, quò effugeret latè cæteroquin se diffundens conta- gium, ex utriusque consensu consultum visum est. Illa paululum subsi- stens apud parentes incipit ægrotare ex peste, vel in propriis, quibus a- bierat, ædibus, vel in paterno domicilio concepta, bubonemque in in- guine sentit. Maritus, ad cujus aures cùm pervenisset de ægrotante ux- ore rumor, ita visitatum eam quæsitumque quomodo valeat : Socer pro- priorem ad ægram ipsi denegat accessum, quem & ipse tum præsens disua- deo. Ille ad uxorem haud admissus hinc inde habito sermone mæstu- domum se confert, ac postridie eodem corripitur serpente malo : Sta- tim vocor à Socero ipsi continuo adstante, valde æstuanti secatur vena brachii, suppositorium intruditur, sudat, clyster injicitur, nihilo melius habet, nec bubo nec anthrax in corpore erat tertio die moritur. Uxor harum rerum omnisque domesticæ ignara miseriæ, non rescivit maritum vel decumbere, vel periclitari, multò minus ipsum sibi longum valedixisse. Postea verò, cum extra periculum esse videretur, mariti obitus ipsi patefactus est, laboravitque & ista inguinali bubone ad aliquot septima- nas, antequam solidaretur. Ita divulsi sunt altero alterius sortis nescio, quos non ita pridem solemnī actū conjunctos conspexeramus.

OBSERV. LXXV.

XIV. Aug.

Honestā matrona duabus à sumpto prandio horis vomitu tentatur citra manifestam causam, inde magno terrore territa insueto isto motu, quod sciebat plerosque, qui peste corriperentur, vomere, omnes suas ancillas mittit in plateas me quæsitum, atque ut con- festim ad se veniam sollicitatum. Illæ in tam ampla civitate me non of- fendunt, sed cùm fortè transeo ædes cujusdam civis adhuc viventis in ve-

teri pago five vico (ut vocamus) ante fores sedentis, is nunciat me anxie
 quæsitum ab hujus illiusve ancillis, efflagitasseque illas multum, ut illi-
 cò ad domum suam inviserem, heram enim suam ægrotare. Statim pe-
 dem à proposito curriculo retrahens decumbentem ipsam invenio & vo-
 mentem, deportatur in aliud conclave à mariti lectisternio sejunctum,
 præscribuntur quæ ex usu fore judicabantur, etiam optimè sudat, altero
 die melius habet, dicit tamen se palpare in inguine bubonem, contrecto
 locum, nil tango, discussio terrore sedatoque vomitu & falso concepta
 imaginatione nihil sinistri aut pestilentis quid passa est. Ille vomitus
 non à peste, sed quod utero conceperat, proveniebat, illa autem, se ute-
 ro gerere, ignorabat, sequente hyeme pulchram enixa est puellam.

XIV. Aug.

OBSERV. LXXVI.

HEræ cujusdam primariæ pedissequa incipit ægrotare, porrigitur ab
 hera, quod præstò erat, medicamentum ad proliciendum sudorem,
 sudat, bubonem accipit in inguine cum virium magna prostratio-
 ne, tempus menstruorum instare credebatur, imò nonnihil isto-
 rum se patefecerat consuetâ via, verum natura naturalis evacuandorum
 mensium viæ oblita excitat tam pertinacem narium hæmorrhagiam, ut
 nulla arte potuerit sisti, ita omnis sanguis eò laxatis habenis retractoque
 repagulo iturus videbatur. Erat aliàs valde obnoxia fluxui narium san-
 guinco, mensibus nihilominus statò tempore, sed parcius, prodeunti-
 bus, hinc natura facilius suctum istunc cursum vi morbi adaucta repetiit.
 Tertio die naturæ concedit.

XV. Aug.

OBSERV. LXXVII.

CUjusdam Tabellarii uxor in hortum suburbanum expaticbatur, five
 animi recreandi ergò, five carpendi fructus causâ: reversa domum
 malè sibi esse sentit, caputque sibi valde dolere. Ad eam accedens
 carbunculum in fronte conspicio supra oculum sinistram, pronun-
 cio peste ipsam laborare, ista contraibat dicens se vespâ five à pis spiculo
 ibi punctam. Verum non dimovebat me à concepta prolataque sen-
 tentia, quam postea ipsa ipsiusque ægritudo satis confirmarunt. multum
 enim laboris & curâ difficilem causatus est parvus iste carbo, vixque trium
 vel quatuor septimanarum spatio sanationem recepit, nec agræ toto illo
 tempore è lecto surgere unquam concessit. Iisdem diebus Filia ejus minor
 quatuordecim aëos nata decubuit bubone in inguine oborto, qui ope me-
 di-

dicamentorum & naturæ viribus discutiebatur absumebaturque, nares sanguinem fundebant cum *εὐφορία* & non *ἀσπώω*, ut in aliis vidimus, ideoque gravioribus symptomatibus liberâ facili superavit morbum. Hisce duabus paulatim vires recolligentibus obruitur eodem malo altera natu major filia, quæ ipsis fideliter ministraverat, bubonem in collo accipit, quo brevi suffocata miserè perit.

OBSERV. LXXIIX.

XV. Aug.

ANcilla virago corripitur bubone in inguine & anthrace in femore, mediocriter ægrotabat sine ulla mentis alienatione, sine vomitu, sine ullo graviore symptomate, interim nec anthrax nec bubo maturitatem recipere apti videbantur, die, qui præcedebat mortem, alter in altero erumpit inguine bubo, cum maximo dolore & ejulatu miserando, quem sequebatur mensum præter ordinem & naturalem fluenti modum eruptio, hanc brevi excipiebat mors ipsa.

OBSERV. LXXIX.

XV. Aug.

Viri, cujus Obs. LVII memini, unicus adhuc superstes filius à Tutoribus bono consilio, & intentione laudabili ablegatur extra portam, ibique non longè ab urbe habitantibus committitur, ut in aëre viveret & liberiore & puriore, securiorque à præsentī esset veneno. Verùm haud diu ibi moratur sanus sed virus in ædibus paternis fortè conceptum sese mox ibi exserit, excitatque bubonem in collo, & parotidem pone aurem sinistram, καὶ μὴ circa ventriculum magnum est, alvus dura, vigiliæ, brevi moritur. Ita tota hæreditas obvenit patris defuncti fratri, egeno viro. Citius debuisset fugere hostem juxta illud, citò, longè, tardè. Nec iis, qui diutius in aliquo loco infecto sine noxa sunt commorati, consultum est, ut deinde subito locum mutant, & se in salubriorem aërem conferant. Notandum insuper præter contagium dari quoque dispositionem internam ad pestem citius contrahendam, quodque, qui ejusdem cum infectis sunt naturæ ac temperamenti, ab iis facili inficiantur.

OBSERV. LXXX.

XVI. Aug.

Vir juvenis magno aqualiculo onustus extra urbem cum obequitat, siue animi laxandi ergò, siue negotiorum suorum expediundorum gratiâ, vesperi domum rediens de abdominis molestiis queritur, & cibum præter morem averfatur, omnem mali causam in equum

susc.

succussorium, & motum illum ventri suo valde molestum rejiciens. Vereor autem valde, ut veram sui decubitus causam allegaverit, quod familiare multis fuit, nescio, quam causam morbi sui prætere, ne fortè statim contagio correpti dicerentur, verum irreparabili sæpe vitæ suæ damno. Sumit primum domestica remedia, quibus plurimi erant instructi, altero die medicus accersitus quædam præscribit, tertio die secatur vena, omnia ruunt in deterius, nec quicquam de anthracibus vel bubonibus conspicitur. XVI. Aug. qui Solis erat dies, summo manè ego vocor, invenio ipsum præ anxietate Cordis mirè se gerentem, scrotum ipsius pueri caput magnitudine æquare conspiciebatur cum purpurascēte rubedine gangrænam minitante, quo colore colorata etiam erant femora, altè spirabat, variè corpus jactabat, nec ullum vel locum, vel figuram, vel formam ullam decubitus sui nanciscebatur, ubi vel tantillum potuerit quiescere. Talis incertus decubitus dicitur Hippocr. ῥιπτασμός, βλητρισμός in Sileno, ἀλυσμός in Prognostico, alibi aliter. Ἀλυσμόν autem duplicem facit ex Hippocr. Ballon, lib. defin. medic. Ναυτίωδην alteram, alteram ἀνέμετον. Hic erat ἀνέμετος, unde Hippocr. ἀνέμετος ἀσώδεις dicuntur, cum vi morbi malignâ ita affectus est æger, ut ignoret, quo situ corpus collocare debeat: Ἀλύκη etiam Gorrao dicitur, verum causam tantum in humorem orificio ventriculi certo modo infestum tunnicis que ventriculi impactum rejicit. Voce Ἀλύκη utitur etiam Hipp. Aph. LVI. sect. VII. Galeno dicitur sui displicentia, sui que tædium. Paucis à visitatione mea horis moritur.

XVI. Aug.

OBSERV. LXXXI.

SORORES duæ ambæ viris aptæ eodem tempore laborant, bubones habent & carbunculos; multum dormiebant, expergefactæ non loquebantur, nec de doloribus aut molestia ulla conquerebantur, altera ferè immota aliquot dies jacebat, utriusque res deploratæ videbantur, multo tamen labore & diutina medela ambæ pristinam recuperant sanitatem, quâ etiamnum per Dei gratiam fruuntur.

*Sic sæpe ex animis complorati que resurgunt,
Quosq; neque unquam vivere posse, valent.*

Hæ ad sudorem non poterant adigi, imò initio vix sumebant medicamenta etiam multis verbis obtrusa. Ἡ φύσις τῶν νόσων ἐστὶν ἰατρὸς: Sive naturæ non male Hippocr. VI. Epid. dicebantur νόσων ἰατροί. Tertia

ria autem soror in colle bubonem habet, quem facile ferebat, verum nascabatur in lienis regione, ubi tamen nihil vel visu vel tactu se prouebat, dolor tam immanis, ut dies noctesque ejulare & clamorem miserabilem edere fuerit coacta, cujus ejulatus viribus collapsis finem tandem moris fecit. Subfuit sine dubio anthrax in liene aut musculis intercostalibus, licet hic tactu forte potuisset deprehendi. Etiam in internis visceribus carbunculos erumpere, ibidemque latitare se anno M. DC. XXVI. Hildesiae observasse scripsit ad me Cl. Dominus D. Behrens Archiater Cellensis meritisissimus, adducitque Reuchlinum Physicum Lubecensem, cui anno M. D. LXXVII. simile quid observatum. Certè cum ejusmodi laborantibus actum est. Nec memini quenquam evasisse, qui ita miserandum in modum clamasset.

OBSERV. LXXXII.

Vir non mollis corporis, cujus vita jam processerat ultra quinquagesimum annum, non ita periculose decumbere visus est, loquebatur bene, ridebat interdum in lecto jacens, nullam corporis anxietudinem inculabat, carbunculum nullum habebat, sed tantum bubonem inguinalem, optimè ad medicamenta habebat multumque sudabat, de superiore cubili descendit in hypocaustum, atque ibi lectum in scamno ruditer sibi fieri curat. Tertio vel quarto die, cum ipsum visito, manè mediocriter habet, cum ipsi nunciatur me adesse subito surgit caligis indutus mihi que apertis hypocausti foribus obviam ire, imò progredi in aream animus est. Eo viso hortor, ut referat pedem, neque hypocausto exeat, ita leviter agrotabat. Post meridiem, cum fortè ipsius ades prætereo, intro ipsas sciscitaturus quid rerum ibi ageretur, tunc lectum cui incubuerat, offendo in area & mulierem plorantem ægrumque animam effluisse narrantem. Subita hæc erat metamorphosis tristisque catastrophe, qui ante paucas horas subridens mihi occurrebat vestibus indutus, nunc insperato concidit exanimis. Mille mutationibus obnoxii sunt peste affecti.

OBSERV. LXXXIII.

Mater, & filia sedecim annorum unà ægrotant, mater bubonem habet in inguine, vomit sæpe, circaque cor multum anxia est, in somnes noctes transigit. Contra filia omnia mitiora patitur symptomata, carbunculum habet in altera mamilla & brachio, de nihilo queritur, nec nisi compellata loquitur, febris magna est, quicquid potulenti accipiebat ventriculus, retinebat, paucis diebus moritur. Mater diutius periculosiusque decumbens longo tempore evadit.

XVII. Aug.

OBSERV. LXXXIV.

Ancilla cujusdam consulis. *ἐνερτικῇ* graviter laborat, vomit, æstuat, facies præ calore insufflata rubebat, sudor sponte fluebat, sanguis mittebatur, à cuius detractione carbunculus erumpit meliusque habet, serum lactis & lac ebutyratum, quo natura gaudebat, retinet, cætera omnia, uti assumpta erant, rejiciebat: Ita & in acutissimis videas naturam oblectari assuetis, licet minus ea morbo proficua fore iudices. Hic error notandus multis adeò familiaris, qui obstinatè jubent ægros abstinere *δυσπέπτοις καὶ κακοχύμοις*, quibus tamen valde delectantur avideque inhiant laborantes, contra substituunt ipsis. *ἔυχυμα καὶ ἔυπεπτα* quæ tamen natura respuit & adversatur. Maximè huc facit *Aphor. Hippoc. l. II. Aphor. XXXIX. Cibus & potus paulo deterior, suavior tamen, melioribus, sed insuavioribus est anteponendus.*

OBSERV. LXXXV.

XIIX.
Aug.

Uxor cujusdam Camerarii bubonem in inguine, & carbunculum in lumbo habet, intensissimo cruciatur bibendi desiderio, nihilum mente turbatur, cordis & præcordiorum compressionem patitur maximam, jactatur multum in lecto, bubo per interna externaque medicamenta non producit, nec carbo ad maturitatem tendit, propter inquietudinem sudorem prolicere erat impossibile, ita animo præ mortis metu & corpore ex ægitudine valde turbato in tertium saltem diem lecto affixa tenetur, post placidè obdormiscit.

OBSERV. LXXXVI.

XIIX.
Aug.

Vidua quinquagenariâ major in crure sive ipsa sura carbonem accipit non multum molestiæ ipsi creantem, ideoque illum nauci habens nullam ipsius curam gerit, languidior tamen est, quàm aliàs corporis conditio fert, propterea me in consilium adhibet, petitque ut sibi quædam ad præservandum, ne communi grassante malo corripatur, præscribam. Examinatis examinandis pulsuque explorato actu jam ipsam laborare pronuncio, maculamque illam nihil esse aliud, quàm verum carbunculum. Contra illa ex matrice se laborare potius, quod infiniti ructus monstrent, quo malo se aliàs sæpe torqueri. Verum cum indies pejus haberet, vires conciderent, *ἀγροπνία* succederet, omnisque cibi appetitus periret, passa est se ut peste infectam tractari, accersitoque chirurgo ulcusculum obligari, quod à perita manu curationem demum recepit. Atque ita refectis viribus paulatim ad se redit integrèque curatur, quæ se verè ægrotare non putabat.

OB-

OBSERV LXXXVII.

SOrores duæ, una statim post alteram, peste periculosè decumbunt, alteri altero ab invasione die sexta vena saphena fuit, nihil in corporis habitu pestilentis notabatur, tertio die hæmorrhagia narium succedit magna, & maculæ tres ex rubro livescentes oriuntur in manu dextra, sudavit statim in initio optimè, mensium fluxus debitum statutumque naturæ tempus antevertit, evasit tamen feliciter. Altera, dum sororis morbus adhuc in declinatione est, etiam incipit ægrotare ex capitis dolore & vigiliis, pulsus celer est, in corpore nihil erumpit, quod pestem potuerit monstrare, fluxus alvi moderatus, magnum de vita peritura incutiebat metum bubonis carbunculiq; absentia, superavit tamen & hæc ex sententia periculum.

XIIII.
Aug.

OBSERV. LXXXIIX.

Mulier bene valens adhuc, & marito suo fataliter decumbenti anxie prospiciens, carbunculos parvos in cruribus sortitur. Nescia pestis hos esse *ἐξανθήματα*, vel potius *φύματα*, dumque dolorem nullum inferebant aut molestiam aliquam, nauci eos facit, ostendit tamen eas Chirurgo, qui tum fortè curam Mariti in se suscepserat, cum & ipsi ignotæ essent hæ papulæ, utpote hæcenus non visæ, dicit, illas nihil esse unde se angat, aut periculum de peste metuat, atque ita bono animo eam dimittit. Marito defuncto & ipsa vi morbi adacta lectum cogitur petere altero à viri morte, si rectè recordor, die; Me in consilium vocat, tunc denudatis cruribus ea ipsissimis carbunculis parum elevatis livescentibusq; notata video, eorum aliqui jam evanuerant, languor corporis aderat, vomitus cordisque compressio, mens constans manebat, & animo forti ferebat, quicquid mutare non poterat, finemque vitæ suæ sibi ipsi ex livescentibus carbunculis & macula in manu oborta præsagebat, quibus se indefinens inquietudo associabat & *ἀεχιμσία*. Sæpissimè fit, ut sub pusillo tuberculo & vitis cicerculo latitaverit & conclusa fuerit vis veneni magna, ut alicubi loquitur Severinus, Neapolitanus ille Chiron. Hic locus postulare videtur ut explicem, quid sit Carbunculus, quibus signis noscatur, quo in loco oriatur, quiq; sit salutaris & qui mortem portendat, ultimo quomodo curetur. Carbunculus nomine pustularum venire comprehendique generaliter sub vocibus *ἐξανθήματων*, *ἐκθύματων* καὶ *ἐκφυμάτων* extra controversiam esse puto, variari autem multum ex causa materiali (vide Heurnium in Comm. Aph. Hippocr.

XIX, Aug.

Aph. XVI. l. II. colore & aliis accidentibus, nec incommodè eos referas ad pustulas Celsi, quas dicit à Græcis vocari ἀγπλάς : Verè enim instar feræ alicujus sub & adjacentem carnem depascunt & corrumpunt. Videndus *Goræus in definit. medic.* Sunt igitur Carbunculi nihil aliud quàm pustulæ sive potius tubercula parva parùm elevata cutemque ut plurimum exulcerantia ex fervido adusto, & à pestilenti veneno fermentato inque ichorem verso sanguine in cute erumpentia, nunc rubra, nunc purpurea, nunc livida. C. Celsus ita eos describit lib. V. c. XXXIX. *Rubor est, superque eum non nimium pustula eminent, maximè nigra: interdum sublivida aut pallida. In his sanies esse videtur, infra color niger est: ipsum corpus aridum & durius, quàm naturaliter oportet, circa quem quasi crusta est eaque inflammatione cingitur, neque in eo loco cutis levare potest, sed inferiori carni quasi affixa est.* Ita Celsus. Quibus Ego addo, si rubor iste in acutum tendit, fitque ὑπὸ σκληρὸς & cunifformis, & instar varorum in facie, (die Finnen.) pus nondum habentium, se habeat, nec altero die liveat aut ruboris obscurus fiat, bonum esse signum, itidem si ἀπτίως καὶ ἀπαρτί, quod rarò tamen fit, erumpat. Contra si non attollatur, brevi tempore livescat aut nigrescat, ad ἐκπύωσιν maturè non deveniat, sed potius saniem & ichorem serosum reddat, mortem præ foribus esse indicat. Commodum hinc adducitur prognosticum Hipp. lib. I. Prognost. §. XV. *Ulcera in morbis inspicere debemus, ante mortem livida sunt.* Oriuntur autem in universo corpore, capite, pede, manuum digitis partibusque obscuris, in locis tamen glandulosis, excepto capite, non memini me quemquam observasse. Curatur attractivo medicamento, & circa ruborem appposito defensivo, denique maturante & consolidante, ut cætera ulcera semper admixtis pesti peculiariter adversantibus. Num ad Carbunculos pestilentes referendus *Carbunculus*, cujus meminit Plin. *Secundus* l. XXVI. cap. I. ? non puto.

OBSERV. LXXXIX.

XX. Aug.

Mulier juvencula post obitum parentum paulo ante memoratorum & ipsa peste corripitur, bubonè in inguine habet, qui ad supurationem non pervenit, sed beneficio caloris naturalis discutitur sensim & applicatione emplastrorum. Carbunculos duos patitur, quorum alter in ventriculi superiori orificio ad cartilaginem ensiformem conspicitur, alter paulò superius supra diaphragma, tres dies admodum debilis est, sine tamen gravibus accidentibus, quod mirum, sùm in locis hæserint illi sanguinis calorisque fonti vicinis, ipsi Cordi.

Ve-

Verum ægræ corpus bene præparatum erat, ab omnique cacochymia liberatum, ideoque putredo tam altè pedem figere nequibat, sed natura oneris parte levata facilius, quicquid noxium erat ad cutem protrudere potis erat. Et quamvis ipsius malignitatis *πρῶτον δεικτικόν* non sit *κακοχυμία*, affectum tamen valde reddit deteriore. Dicit enim vix potest, quàm bellè se habuerint omnes, qui moderatè præservatoriis, iisque temperatis, usi sunt remediis, atque ad mensuram sive libellam mediocriter vixerunt, maximam enim partem contagii correpti liberati sunt, nec ita gravibus symptomatis laborarunt: Contra qui immodicè ea usurparunt nimiumque calida in usum traxerunt, pessimè cum iis ætum, uti in progressu dicitur

OBSERV. LXXX.

Vir quinquagenarius durorum haud impatiens laborum, *ευσταρκος*, bubonem sub axilla sinistra, carbunculos, unum in sterno, alterum in humero habet, bubo dissipatur, carbunculus in sterno suppuratur, & cum subjectam carnem non altè exedisset, faciliè sanationem suscipit, ut & qui humerum obsidebat, sudabat multum, & ferè continuè cutis ex halituosis vaporibus madebat, urina turbata & lutosa erat cum multo crasso sedimento, facies rubeat, somni vacuitas, post octo dies restituitur. Quem optatum eventum etiam nanciscitur ipsius Filia major juxta patrem in eodem cubili cubans, bubonem in inguine magnum exulceratum habebat, multum etiam calebat & sudabat.

XX. Aug.

OBSERV. XCI.

Mulier boni salubrisque habitus, cujus maritus ante paucas septimanas jam è vita decesserat, continua corripitur febre, rubet, æstuat, deficitur appetitus, nauseat, nullus in cute erumpit vel carbunculus vel bubo, à doloribus omnibus libera, mens firma, mador cutis multus. Hanc peste infectam asserere non dubitabam, quod tum ex superius adductis symptomatis erat colligere, tum ex quorundam in propriis ædibus mortuorum sepultura. Abscessuum autem nulla eruptio erat facta, partim quod conceptum virus in corpore puro fermentationem multam & putredinem creare non potuit, potiùsque naturæ robore & bonitate discussum paulatimque superatum fuit. Illa post plures dies integrè convalescit. Confirmat meam opinionem magnum Hippocr. argumentum; *δηλοῖ καὶ ἡ ἵσσις*, quæ pesti contraria adhibebatur.

XXI. Aug.

OBSERV. XCII.

XXI. Aug. **S**imile, sed dissimili eventu, exemplum affert nobis virgo robusta, illa per aliquot dies malè habet, nunc lecto tenetur, nunc obambulat, & quia medicamenta averfabatur pertinaciter, resque ejus periculosiores nec agræ nec domesticis videbantur, negligitur medicus, quo tamen tandem in consilium vocato nec melius ad Alexipharmaca habet, nec pejus, ultimum refugium fit ad sectionem venæ, quâ celebrata omnia in pejus ruunt, altero à secta vena die ab hac luce subtrahitur. Nulli in corpore abscessus vel maculæ apparuerunt. Fortè, quia nondum in corpore bubo vel carbunculus fuit visus, audacter vena secta est, verùm *αλόγως καὶ ἀμεθόδως* & non sperato effectu. An non apparentibus vel bubonibus vel carbunculis tutò vena aperienda, uti cuidam ex nostris medicis placebat? Non certè videtur.

OBSERV. XCIII.

XXII.
Aug.

Quid terror subitus & insperatus possit in corpore humano, multi multis docent, & res est clara. *Schenk. lib. I. Obs. I.* recitat exemplum de juvene in aula Cæsaris, qui ob expugnatam virginis, quam deperiit, pudicitiam in carcerem conjectus ad mortemque damnatus est. Mortis horâ denunciata nocte illâ, quam ultimam fore sciebat, canus factus est, ita ut sequenti die pro tribunali consistens à nemine eorum, quibus cum familiariter vixerat, ne à Cæsare ipso potuerit agnoscì: adeò illi mortis horror vitæque desperatio paucarum horarum spatium colorem vigoremque corporis ademerat, ut omnis species formæque decor ac venustas defluxisse videretur. Quâ repentina, & insolita pilorum mutatione aspectuque viri attonitus & obstupescens Imperator, ex vindicta in commiserationem deflexit animum, satisque panarum dedisse ratus culpam illi remisit, ac violatæ ereptæque pudicitiae crimen condonavit. *Quandoque ex terrore & timore Epilepsia orta est, Joh. Bapt. mont. de morb. part. Conf. XXVI.* Quid valeat in gravidas, clarius est, quàm egeat narratione. *Nonnunquam sanat morbos terror repentinus: Sic Epileptica tempore paroxysmi frigidâ largiter affusâ præter expectationem perterritâ convaluit, Barthol. Hist. Anat. Cent. III. p. LXXXIII.* Terrore pestem induci plurimis exemplis hîc sumus edocti, verùm eo curatum novimus neminem. *Idem Bartholm. Centur. IV. Obs. LXXVI.* censet, corripi multos tempore pestilenti pestilentia, quàm fortè constanti animo & sereno evaderent, ob timorem *vel eo nomine, quod torpidus*

metu

metu sanguis ingruentia mala facilius admittat. Ego Vocor ad Viduam
ægotantem, ancilla adventum meum sollicitans neminem in domo sua
ægotare præter heram dicebat, verebatur, si verum dixisset, ut venirem.
Domum cum intro in ipsa area ex improvise arcam sepulchralem albo
lintheo tectam offendo,

steterunt

Statim arrepta horrore come, vox faucibus hæsit.

Sisto illicò pedem incertus num introeundum, num pes referendus sit.
Ast resumpto animo pergo ad heram, quam in cubili suo offendo admo-
dum ægram, sanguinea erat. obesa, circa diaphragma & faciem æstus mul-
tus, valde febriebat, vomebat, secatur vena, evadit. Primo accessu pau-
cis verbis cum ipsa commutatis fortè retrospiciens à tergo duos lectulos
video, in quibus singulis liberi contage infecti decumbebant, quos etiam
brevis post omnes mors abstulit atra, sola matre relicta superstite; Iterum
non levi horrore concutior, & tamen mali nihil inde per Numinis cle-
mentiam, quæ semper mihi mirè adfuit, mihi accrevit:

Sic subii toties manifestæ pericula vitæ.

OBSERV.

XCIV.

PRæcedens historia in memoriam mihi revocat, quæ non multo ante
tempore contigerant heræ hujus servo, quæ etiam merentur hec
inferi. Servus iste dominicâ quadam die extra urbem in cauponam
cum sociis suis se confert, ultra mediocritatem poti portam, ne ex-
cludantur noctu, repetunt, in via altercantur, à jurgiis ac conviciis ad
verbera deventum est, etiam vapulat hic servus. Vesper domum rediens
incænatus cubitum it, manè diutius solito dormit, unde mittit domina
sciscitatum quid hoc fiat: respondet, heri se plagis quibusdā exceptum
exiisquæ ægotare. Hera fidem adhibens servi verbis & excusationi de-
in longius consueto tempus protracta dormitione negligentius ipsum
tractat, quàm aliàs morbus postulasset, altero vel tertio die moritur, in
corpore nec bubo nec carbunculus oculis usurpari poterat. Ab ejus
obitu jussu Amplissimi Senatus oblegamur eò Ego, Senatores, & Præfecti
judicii inferioris exploratum visumque, num ex plagis mors ipsi obvenis-
set. Corpore undique inspecto reperimus nec vulneratum illum, nec ve-
stigia ulla alicujus sugillatûs & contusionis, sed in sinistro femore ad in-
guen usque & Epigastrium maculas purpurascens & flavos, cum nulla
cutis elevatione, quales conspici aliàs solent in moribundorum aut mor-
tuorum dorso musculosisque partibus; quæ cum non indicarent vio-
lentâ

lentâ morte illum obiisse, judicatum fuit peste illum ab hominibus ereptum, & heram finxisse hæc studio, simulasseque veram veri morbi causam, uti plurimi falsam hoc tempore sui decubitus causam prætenderunt irreparabili sanè suo damno. Ita sæpeprehendit mortales Pests

Inter spem, curasq., timores, inter & iras.

An vero liceat morbos simulare, & qui facilius, qui difficilius possint simulari, quaque pœna morbum simulantes afficiendi, optimè edisserit nobile illud romanum decus Zachias Quæst. med. legal. lib. III. Tit. II,

XXII.

Aug.

OBSERV. XCV.

Scriniarii uxor debilis admodum & lipothymiis defatigata anxie me desiderat, ut servetur cum suo marito, qui duo soli ex omnibus domesticis adhuc supererant. Illa bubonem unicum habet in inguine, præ quo ægrè incedebat claudicabatque valde, tandem omnino lecto detinetur, sudat optimè, refrigerantibus maximus calor temperatur sanaturque ex voto. Cum morbus declinat, corripitur & maritus, ille ob usuram sive lucrum, quod ex manuum opera tum ubertim ipsis suppetebat, lecto se committere volebat, sed stando nunc, nunc sedendo arcas funebres conficiebat, verum morbi vi ita dejectus viribus est, ut mortem in proquinquo esse omnes arbitraremur. Lecto itaque illatus refocillatusque paululum ad se rediit, sudorifera propter virium debilitatem non poterat ferre, & jam in opere suo faciundo sudaverat sic satis, Convaluit,

XXIII.

Aug.

OBSERV. XCVI.

Virgo florentis ætatis lethaliter jam per aliquot dies decubuerat, antequam Ego accersor, ad primum intuitum aperte dico illam non evasuram mortis vim, quanquam morborum acutorum incertæ sint prænunciationes. Hipp. f. II. Aph. XIX. jacebat supina artubus omnibus extentis & projectis, qualis decubitus Hippocr. suspectus est, dum inquit in coac.: ὕπτιον δὲ καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένον οὐκ ἀγαθόν, supinum jacere, cruribus extentis, bonum non est. Idem lib. I. progn. §. IX. Habebat in inguine bubonē, non memini me alios heic notasse abscessus, faciei color perierat vividus, non loquebatur, sed ut comatosa altero die hominem exuebat. Mirum quæ juvencula boni habitus sanguineque laudabili aliàs abundans nativum floridumque faciei colorem diu ante obitum amiserit, & alii non ita sanguinei servarint eundem immutatum ad ultimum usque mortis articulum, ut vel centies observatum. Num cor, vitæ

vitræ arx, ex quo mediantibus arteriis sanguis omnis externis partibus communicatur, statim initio ita obsessum & occupatum fuit, ut nequiverit vel elaborare puros splendidosque spiritus sanguinemque floridum, imò eo usque non potuit ablegare præ imbecillitate id, quod illustrare faciem debuisset, inde decolor facies, non aliter ut ex absentia luminis tenebræ oriuntur?

OBSERV. XCVII.

Vir sexagenarius, ut conficio, obesus, & cacochymicus, contagio ta- XXIII.
ctus ad se ut veniam petit, æstuabat, spiritum altè trahebat, ut aliàs Aug.
is præ corporis mole difficulter ducitur, inordinatè vivebat, nunc
hoc, nunc illud potius genus potans, potius naturâ, quàm arte se-
quitur sudor, carbunculum exulceratum habet, qui ægrè sanationem re-
cipiebat, absque hoc si fuisset, saltè continua putrida laborare illum eti-
am excercitasimus in artis nostræ operibus judicasset. Eodem tempo-
re in eodem hypocausto unâ ægrotabat & uxor ejus viro pinguior suo,
nec purioris corporis, ex inordinato vitæ genere contracti, illa nec bubo-
nem habet, nec carbonem, sudorem prolicere non poteramus, ob cor-
poris enim crassitiem integumenta multa sibi imponi non ferebat, negli-
genter tractati sunt, & tamen ambo Dei beneficio eluctati sunt multo
tempore. Observatum aliàs, periculosius peste ægrotare carnosiora
corpora, sive potius pinguiora, quàm gracilia, cæteris tamen paribus.
Et omninò distinguendum inter carnosos & pingues, illi sanguine abun-
dant calidiorisque temperamenti sunt, hi frigidioris minusque habent
sanguinis: pinguedo enim potius à frigore est, eoque concrevit, utpote
quæ calore funditur, ut optimè *Arist.* docet. Et de pinguibus videtur
accipiendum, quod falsè in illos dicit *M. Cato major apud Plutarchum*
de Vit. Ill. Vir. ubi tale corpus, inquit, utile sit Reipublicæ, in quo, quod inter
gulam & inguina interest spatii, omne venter occupat? Et *Gal. lib. ad Thra-*
syb. dicit, venter præpinguis acutiem menti non adfert: & ex *Celsi* l. II. c. I.
Obesum corpus hebes est. Et *impinguat, si modum excedat, noxia est,* in-
quit, *Philos. II. part. animal c. V.* unde quæ valde pingua sunt, celerius se-
nescunt, ratio est, quia parum sanguinis habent, at quibus non suppetit
uberius sanguis, ad interitum sunt oportuniora: interitus quippe ino-
pia quædam sanguinis est. Sunt præterea nimis obesa inquit *Cl. Sebizius*
lib. V. de Alim Fac. sterilia ob sanguinis penuriam. *Gal. comment. in*
Aph. Hipp. Aph. XLIV. lib. II. distinguit inter illos, qui à pueris crassi
sunt, & illos, qui postea ex aliqua occasione crassescunt, hos firma valetu-
dine judicat, illos minus, quia vasa parva habent & sanguinis consequen-
ter

ter minimum. Et corpus crassum ταχυθάνατον est, ut Hippocr. aperte innuit prænominato Aph. qui ita habet: οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίνονται τῶν ἰσχυρῶν. Qui naturâ valde crassi sunt, celerius moriuntur, quàm graciles. Præterea pleniora corpora morbosiora quoque sunt plurimos pravos & ad putredinem aptos humores in aqualculis suis continentia, unde Celsus l. II. c. II. Si plenior aliquis & speciosior & coloratior factus est, suspecta bona sua habere debet. Illud tamen observandum ex Mercuriali l. de morb. puerorum c. III. Obesitatem, quæ equaliter perseverat, esse multo eligibilem, quàm sit immodica macies, eo quod vita nostra posita est in humido, & ubi humiditas hac abundat, fugiuntur plurima noxæ, illæ scilicet, quæ ex coitu, laboribus, & aliis immensis evacuationibus contrahuntur. Nec tamen laudaverim nimiam maciem, gracile enim corpus infirmum est inquit Celsus l. II. c. I. & à causis externis facillè læditur. De macie distinctè & eruditè loquitur paulò ante citatus Mercur. cap. III. Macies, inquit, & gracilitas modò à principiis nature oritur, & naturalis est, modò adventitia, ubi à principiis nature est, semper melior est quàm obesitas nimia, quia ubi graciles à natura sunt, capaciora vasa habent: Macies autem adventitia, si modum excedat, mala est, præsertim in pueris, ratio est, tum quia hujuscemodi macies causam aliquam semper sequitur morbosicam: tum quia ut dicit Arist. III. de Histor. animal. XVI. in his venæ atque nervi extenuantur & contabescunt. Quomodo verò corrigenda sit obesitas excedens & macies immodica alibi docetur, & huc non pertinet.

XXIII.
Aug.

OBSERV. XCIIX.

Puella duodecim annorum, spes unica Parentum, graviter caput laborare ex unico in inguine parvo bubone, quantum nauseabundus ventriculus admittebat, sumere jubebatur, verùm quâ assumpserat viâ, eâdem reddebat accepta. Procedente morbo difficulter caput deglutire, ita ut brevi totum ferè interciderit deglutiendi munus, nec tamen vel extra vel intra collum tumor ullus aut visu aut tactu deprehendere erat, hinc suspicio oriebatur de musculorum faucium resolutione aut potius Angina, de qua Hipp. in coac. prænot. Angina, quæ neque in collo, neque in faucibus quicquid conspicuum faciunt, verùm suffocationem vehementem ac spirandi difficultatem inducunt, eâdem die & tertiâ occidunt, accuratè tamen hoc non poteramus indagare ob distractissimam praxin, & quia mors altero die obrepebat.

OB-

OBSERV. XCIX.

Juvenis XXII. circiter annorum robustus, sentiens se infectum sategit *XXIV.* currendo conceptum contagium dissipare, ideoque confestim extra *Aug.* portam se confert, & citissimo cursu unum alterumque stadium conficit multo sudore ex nimio motu profuso. Altero die, cum pejus haberet lectumque petere cogeretur, Parentes me accersunt, ingressus ad agrum de immaturo & noxio cursu quæro, dicit se tantum sudorem profudisse, ut etiam per caligas & tibialia profluxerit. Verum tantum abfuit, ut juverit, ut maxime etiam nocuerit intempestivus iste & vehementior motus. Si à motu isto statim lecti tepore esset exceptus, refectusque cordialibus & Alexipharmacis medicamentis, procul dubio conducibilis fuisset, sed poris cutis pernici isto cursu apertis illorumque ostiolis in libe-
riore aëre cessante motu oclusis oclusum quoque fuit id, quod maxime exire sanitas futura requirebat. Succesit profundus somnus, delirium mite & non continuum, narium hæmorrhagia interrupta, & quæ vires non minuebat. laudabili crisi hanc provenire existimabam, hinc omnes læti de certa salute bene sperabamus: verum crescente delirio & febre inopinatio è vita discessit.

OBSERV. C.

Civis cujusdam domus adeo infecta erat contagio, ut omnis familia *XXIV.* brevi pessum ierit præter unicam, quæ ex peste adhuc claudicans *Aug.* parentibus liberisque decumbentibus erat à ministerio. Ad virum vocatus offendo illum febre ardentissimâ laborare, sæpe altèque spirare, carbunculis bubonibusque corpus ejus insignitum, vomitus multus & putredo insignis aderat. A Conjugis, quæ in alio lecto cubabat, vomendi conatu vomituque subsequente respiciendi ansam capio, illa non minus lethaliter ægrotabat, ipso marito, cumque omne assumptum revomerent, brevi ambos feretro in camiterium portari vidi. Bis saltim eos visitavi, nec lubuit pluries immundam ipsorum domum, ne Dominum meum temeritate meâ temerarem, ingredi, quoniam, inquit, *Augustin. l. XVI. de C. Dei c. XIX. si quis periculum, quantum cavere poterat, non cavet, magis tentat Deum, quam sperat in Deo:* Sordida erant omnia, cubiculi fenestræ apertæ omnes, per quas involabant gallinæ galliche pavimentum sædè conspurcantes, nec erat, qui vel suffitu quodam aërem corrigere potuisset. Sequentibus diebus in hujus fratris ædes è regione positas me conferebam, inde de illorum statu me erudiri facile sustinui. Verum aucta putredine & contagio pro deploratis habebantur,

bantur, nec erat quisquam, qui ulteriorem meam sollicitâset opem, consiliumque petiisset, brevi omnes diem suum obierunt.

OBSERV. CI.

XXV. Aug.

Mulier juvenis primis gravis mensibus nausêa tentatur & vomitu cum modico calore præternaturali. Cum nihil in corpore pestilentis, quod oculis usurpari potuisset, animadverteretur, gravibusque symptomatis careret, à generosioribus mediis consultò abstinuimus, saltem iulapiis confortantibus rem omnem expedivimus, alvoque per suppositorium sollicitatâ in melius versa ejus res est. Num pestis subfuerit, non possum definire, præ metu animique consternatione multis ægrè viventibus; Et nausêa vomitusve primis mensibus utero gerentibus non solet esse infrequens.

OBSERV. CII.

XXV. Aug.

Virgo septemdecim annorum clari Viri filia sentit lassitudinem omnium membrorum, in somnum propensa est, qui somni amor ita increvit, ut per vitam & morbi totius decursum eum vitare nequiverit, tumorum in corpore nihil conspicitur, jacet immota artubus omnibus disjectis, qualis decubitus superiùs descriptus est, *à quâ* vos est, facies omnem naturalem colorem amiserat, ita ut ex pallore ferè liveret, vitio scilicet præcordiis incumbente, præsertim verò à pulmone, qui de proxima vicinia, qualis ipse est, tales & genis refundit colores. Curatur primum ab alio, nescio quo, qui eam ut hystericam & ex uteri strangulatu laborantem tractat, aquam potentiâ calidam præscribit, quam adstantes actu frigidam in ægræ faciem projicere jussi sunt ad eam excitandam, prout interdum fieri suevit in uteri suffocatione. Cautè tamen hîc te geras, oportet, Hystericis enim asperisiones in faciem cum vino aromatico non conferunt, Forest. XXIX. Obs. XXV. quia uterum ascendere faciunt ibid. Obs. XXIII. Schol. Res in deterius labitur, vocor & Ego, dico peste eam laborare, quod & ægra ipsa ad sororem suâ, quæ adhuc superstes est, lingua vix perceptibili confitetur, inquiens: Soror dilecta pestis est, proinde viciniùs te mihi ne sistas. Altero die oborto fluxu colliquativo fetido & nigricante ad vitæ exitum vocatur,

OB-

OBSERV. CIII.

ANcilla virago, cuius pudicitia suspecta admodum erat, nihil pestem metuens corripitur eâ satis acutè & periculose, primis diebus mediocria sunt symptomata, verùm multiplicantibus se diebus multiplicantur & ipsa, in delirium agitur continuum, quod excepit clamor & ejulatus magnus per duos dies, qui terrorem incutiebat audientibus & misericordiam plurimis movebat, *alienis enim delectari malis, voluptas in humana est*, inquit Senec. de Tranquill. anim. c. XV. Pauca admodum medicamenta ipsi porrecta sunt, & non nisi ultimis vitæ diebus,

XXVI.

Aug.

OBSERV. CIV.

MOrbos alios omnes filere pestis tempore unanimi consensu à medicis adstruitur experientiaque confirmatur, nec Ego contrarium asserere conabor, unum, tamen alterumque affectum levio-rem à peste diversum pestis tempore me observasse profiteor. Viri militaris præfecturæ uxor laborat febre tertiana purâ sive exquisita, curatur à D. Collega meo Jordano, qui ante sex septimanas primum huc venerat. Verùm cum pridie ipse malè cæperit habere, mittit ad me petitum ut vires suas expleam mulierisque illius curam in me reciperem. Obstupescit hoc nuncio eo ad ægotam, quàm minus periculose ægrotare offendo, mittitur sanguis, purgatur, & administrantur alia, quæ ad talem morbum ex arte requiruntur, non multis diebus convalescit. Hinc recto pede pergo ad Collegam meum, atque ibi minus prospera omnia invenio, prout sequens docebit observatio.

XXVII.

Aug.

OBSERV. CV.

Accedens ad Dominum Collegam meum τὸν μακαρίτην caussumque decubitus accuratius inquirens tango parvum bubonem sub axilla sinistra, erat patiens sine ulla lipothymia alioque graviore symptomate. Quæro num sudoriferum aut expellens aliquod summisset medicamentum, negativè respondet: quæ autem ductus ratione abstinuerit ab ipsis non possum accuratè divinare, certè in ἰδρωτί. καὶ in initio morbi adhibitis potior sanationis spes sita est; venenum enim in corpus transumptum non diu extra vasa subsistere posse, sed citò rapi per venas ad cor, ex hoc mediantibus arteriis in universum corpus didi, credo apud omnes in confessio esse. Sed non tangam hoc argumenti genus, ne quis me ipsius manibus insultare velle contendat, aut mor-

XXVII.

Aug.

quo licet movere : saltem tamen omnino merentur legi, quæ in hanc rem scripsit excellentissimus Philosophus juxta ac Medicus *Fracastorius Veronensis* (qui *Patrum Concilii Tridenti* medicus fuit, & à Pontifice *Leone X.* mercedem habebat aureos sexaginta, teste *Sleidano lib. XIX.* Splendidum mehercules salariū. Verū splendidius multo fuit, si verum, quod de *Coffario Ludovici XI.* Gallia Regis *Archiatro* narratur, teste *Comineo lib. IX. Histor.* qui pro mercedis stipendio decem aureorum millia accepisse scribitur. Nimirum hoc est, & fidem forsitan superat. At

*Quam malè nunc Artes miseras hæc secula tractant :
Spes nulla ulterior. Didicit nunc dives avarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos ;
Ut Pueri Junonis avem.)*

lib. de Contagionib. c. VII. Quòd in animal penetrent (scil. contagii seminaria,) & nonnulla citissime nemo mirari debet, si modum quo ingrediuntur, consideret: ingrediuntur autem è parvis poris, venis, & arteriis in majores, & ab his in alios, sæpe etiam usque ad cor. Unus penetrationis modus est per propagationem & quasi sobolem; prima enim seminaria, quæ adhaerunt è vicinis humoribus, ad quos habent analogiam, consimilia sibi alia generant, & propagant, & hæc alia, donec tota humorum massa & moles afficiatur. Alius modus est per attractionem, quæ intro fit tum inspiratione per anhelitum, tum venarum dilatatione: simul enim cum aëre, qui attrahitur, ingrediuntur commista contagionum seminaria, quæ, ubi introducta sunt, non eadem facilitate regrediuntur per expirationem, quæ ingressa per inspirationem fuere, quoniam agglutinantur humoribus & membris, & nonnulla etiam spiritibus, qui contrarii speciem refugientes, secum & inimicum ad cor ferunt: non enim dicendum est (ut quidam ajunt) venena & contagiones præcipuè cor petere, atque aggredi, uti inimicum, quasi cognitio & voluntas eis insint. Tardius autem penetrant, quæ per se minus acria sunt, aut in lentore multo sepulta, & analogiam habentia ad crassiores humores, & quæ per venas trahuntur: celerius autem, quæ per anhelitum, & quæ subtiliora sunt, & acrimonia majoris, ad spiritus autem analogæ. Fortasse autem & alius est penetrationis modus: omnis enim evaporatio de angusto in amplum facillimè diffunditur: quare, quum minores & angustiores sint venæ, quæ circa summa sunt, majores verò continuè, quæ versus cor itur, inde fit, ut contagio quàm facillimè ex angustis venis in amplas diffundatur, ubi etiam major est calor, atque ad cor etiam feratur, nisi quid obstat. Suadeo ut non nihil pulveris alicujus bezoartici, Elix. pestilent. Bol. armen. vel terr. sigillat. cum aq. Theriac. & aceto Bezort. sumeret, terras enim ejusmodi pingues plurimum in peste valere jam dudum nos ab utriusque nostrum quondam Præceptore Magno & Incomporabili Conringio

ringio esse edoctos. (cujus sententiæ quoque esse video D. D. Simonem Pauli Archiatrum regium) Danicum itidem Præceptorem quondam meum plurimum honorandum in *παρεχάσει* sua de Febrib. malign. nimirum *venenorum vim frenari, aut potius $\xi\epsilon\iota\upsilon$ illorum sisti per pinguias ne corrumpere corpus nostrum possint.*) Præbet assensum, sudat, buboni apponitur Emp. magnet. Salæ, nihil tamen eundem promovimus, circa vesperam melius habet, præscribo pauca alia, quia valde aversabatur medicinas. Manè sequentis diei iterum ipsum invisito, adhuc bellè habet & meliores securioresque ejus res erant, quàm præcedens dies eas nobis dederat, non diu ibi moror ob diffusam praxin, & quod tunc ferè solus eam in amplissima hac civitate exercebam. Post meridiem omnia in pejus labuntur, cumque circa horam quartam ædes ipsius fortè prætereo, obaudio in ipsius cubiculo strepitum murmurationemque legentium, orantium, altèque suspirantium: mutato cursu ad ægrotum festino, ibi primo intuitu omnia conclamata invenio,

Et vis & virtus membris decesserat omnis,

facies cadaverosa erat, pulsus in manus carpo ob virium cordis oppressionem nullus sentiebatur, fluxus colliquativus lecto illum surgere compellebat, mens nihil vacillabat toto morbi decursu ad extremam usque halitum. Consolans illum fortique animo esse jubens dico posse Deum & morti proximos vitæ integræ reddere, fierique sæpe in arte nostra miracula: verum ipse sentiens, quem hostem in pectore gerat, respondet: moriundum, moriundum mihi est, tange pulsum meum & non senties ipsum. Tunc ad hunc modum ipsum locuturum divinabam:

Nil artes, herbaeque valent succique potentes.

Astra fefellerunt primoque in flore virili

Aufferor, heu fallax, & breve, vita, bonum.

Non mihi jam patriæ superest spes ulla in vanda,

Manibus hæc tellus est habitanda meis.

Non Ego, quod rapior primis inglorius annis,

Fata moror, quamvis vincere dulce foret.

Tu facis, ah miserranda proles, tua serior ætas,

Tempus in exiguum cur superesse velim. P. Lot.

Cum jam jam instare mortem animadvertēbam, multis Deo ipsum commendabam lacrymis, ille vicissim omnia fausta mihi apprecabatur, atque ut opera mea miserrimo & calamitoso hoc rerum nostrarum statu (quo

Quocunque adspiceres, luctus gemitusque sonabant.

Et — lugent juvenesque senesque

Et vulgus procuresque gemunt.

Sil. Ital.)

plu-

piurimis proficua sit, optabat, etiam, cum ab eo discefferam, mille vale
mihi nunciari iussit. Atque ita

— ipsa in patria florentibus annis
Funere cum saevo merfit acerba dies,

& ab hoste, quem ante sex septimanas oppugnatum venerat, extinctus est
multo post se desiderio relicto. Ergo nunc

Ossa jacent tumulo: victuri gloria restat
Nominis: ad superos mens pia fecit iter.

Salve pars animae nuper dulcissima nostra,
Gaude & perpetuum rursum ave, atq; vale. Lotich.

Ego ipsius obitu non parum consternatus non semel ingeminabam illud:
Hodie Tibi, cras Mihi, omniq; horâ truculenti hostis irruptionem Arx
vitæ meæ metuebat, cum nec hora, qua cum infectis conversari non coa-
ctus fuero, vacua mihi relicta sit, atque

Tristibus assidue Lachesis me cura fatiget
Casibus, & letos non sinat ire dies:

& tamen ex mediis flammis Deus meus misericors verusque Ἀλεξίκακος,
ut Herculem appellat Homerus, benignissimè me eripuit, atque in hunc
usque diem optimè valere ex mera sua gratia dignatus est.

Ergo reus voti, quid agam? quæ dona rependam!
Quo Tibi, summe Pater, munere gratus ero?
Non dabimus costum succumvè liquentis amomi,
Nec te Panchæi thuris honore colam.
Grata tibi mens labe carens, & honesta voluntas,
Inq; tui flagrans agnitione fides.
Summe Parens, Sobolesq; Patris, Consortsq; duorum
Spiritus, in trino numine numen idem.
Omnipotens, cujus divina potentia finem
Non habet, eternum laus sit honorq; Tibi.
Non medicaminibus, non sum servatus ab herbis,
Nulla meis radix usibus apta fuit.
Idcirco, Deus alme, tuo dum munere vivam,
Ingenium soli serviet omne Tibi,

OBSERV. CVI.

Matrona honesta quinquagenaria major admodum periculosè laborat, carbunculos habet & bubonem, quorum tamen nullus ad *XXVII.*
ἐκπύσιν & maturitatem pervenit, febris putrida magna, ætus, *Aug.*
 vigiliæ, lipothymia, alvus sicca. His accedebat & aliud accidens,
 molestissima nempe & indefinens sputi sive pituitæ viscidæ ex ore rejecta-
 tio instar *πυελισμοῦ*, (qui tamen magis de aqueo crudo humore intelli-
 gitur) in gutture & faucibus quanta aderat siccitas à fuliginibus siccis per
 putredinem elevatis, tenaci illa pituita os semper erat oppletum, ut vix
 fari potuerit, & ubi diutius paulò vel per somnum levem brevissimum-
 que vel alià de causâ ibi detineretur, tam tenax ab exurente calore red-
 debatur, ut digitis ore eam eximere necessum habuerit, multum negoti-
 creabatur tonsori, ut fauces servaretundas, defenderetque ab alta pu-
 tredine. Tandem longiore curâ evadit. Decumbebat juxta matrem
 & filia quatuordecim annorum, sed minus periculosè, partim quod na-
 tura robustior, partim quod venenum benignius, itidem caruit carbun-
 culis & bubonibus, eorum loco obsita erat maculis multis flavis absque
 ullo graviore symptomate, brevi sanitati est restituta.

OBSERV. CVII.

Juvenis corripitur bubone sub axilla sinistra carbunculisque multis, *XXVII.*
 tribus in brachio, duobus in crure, tantum sinistrum latus affectum *Aug.*
 erat, acutè laborat, vigilat, delirat aliquot dies, in phrenesin ipsam
 ipsum lapsurum valde metuebamus, putredo magna, sitis intensa, ali-
 quoties morti proximus videbatur, ægrè tandem convalescit. Cum de-
 lirio aliquid rationis adhuc ipsi superfuisse manifestò erat deprehendere,
 marsupium enim suum bonâ argenti quantitate impletum juxta se vel in
 lecto vel scamno positum ipse servabat custodiebatque, inde deprome-
 bat, quod mihi persoluturus erat, sostrum, & quod mireris, nec plus, nec
 minus, & quidem iteratò, quàm quo aliàs plurimi suos honorare solent
 medicos, certò non secus ac si sanissimâ mente præditus fuisset. Post mul-
 ta adhibita remedia ense tandem secandus erat bubo, carbunculi quoque
 in tam grandes abscessus & sava abierunt ulcera, ut duodeviginti hebdo-
 madas in istorum curatione insumserit Chirurgus, reliquereque tam tur-
 pes magnas cicatrices, ac si prægrandi aliquo tormento bellico fuisset
 ictus: superato morbo capillorum defluvium oritur, adhuc bene valet,
Sicq; novæ & firmæ rediêre in pristina vires.

OBSERV. CIIX.

XXIIX.
Aug.

UNica filia, à peste, fratribus, sororibusq; omnibus mortuis, reliqua aliquot septimanas à suorum morte in infectis ædibus sana moratur, tandem etiam corripitur pestilenti hoc malo, vomebat sæpius, intruditur suppositorium, infunditur Clyster, epithema prægressis sudorificis aliisque alexipharmacis ventriculo opponebatur, verum frustra omnia, modicè æstuabat, vigilabat, de nullo dolore conquerebatur, carbunculum parvum in pectore habebat, qui nec ad maturitatem tendebat, nec discuti poterat aut ficcari, lividus erat, qui color funestus plerumque est, multum operæ impendimus, ut servaremus unicam hanc Matris spem.

Sed nihil invito medicamina numine profunt,

Imò ne hilum proficiebant medicamenta, ita oppressus natus calor erat, ut in actum deducere medicamentorum vim nullo modo potuerit sed quasi torpida obliviscebatur omnis sui muneris.

OBSERV. CIX.

XXIIX.
Aug.

PRimarius quidam familiam suam in pagum ablegat, ut ibi liberiore fruere aëre, minusque à contagio tangerentur, Non diu ibi subsistunt, & ecce ancilla ibi ex bubone in inguine incipit ægrotare. Illico mittit dominus rerum suarum satagens eò medicamenta, quibus utatur ægra, reliqui verò in magnis angustiis positi petunt consilium, num ibi morandum, an civici lares repetendi iterum sint. Posterius placet. Reversum iterum in civitatem nullum unquam incommodum senserunt. Ancilla etiam in urbem delata paucis diebus convaluit. Hanc venenū vel in corpore vel vestimentis secum urbe exportasse verosimilius est, quàm quod in pago ab omni contagio libero id contraxerit. Cito debet fugere, qui fugā sibi salutem quæsiturus est, post occasio calva.

OBSERV. CX.

XXIIX.
Aug.

VIdua, cujus maritus, Scholæ collega, paucas ante septimanas peste diem suum clauferat, eodem malo graviter affligitur, superato morbo succedit ophthalmia sicca utrumque oculum multum fatigans, rubebant intensè oculi, ardor aderat & pruritus, nec lumen poterat ferre, quapropter velamine oppanso illud arcere cogebatur. De secutura omnimoda cæcitate valde angebatur, nihil ferè videbat. Vocatus lene exolvens ipsi impero, refrigerantia, humectantiaque ipsi præscribo non omisissis ophthalmicis, tandem recepta luminis usura recepit quoque integram, quam pene amiserat, sanitatem.

OB.

OBSERV. CXI.

Virgo parvæ staturæ macriq̃ue corporis, viro tamen matura, corri- XXIIX.
 pitur horrore, dolore capitis, vomitu, in affinis sui ædibus, cum Aug.
 hæc accidentia ipsam invadunt, tum commoratur: verum cum
 ipsæ ædes minus essent spatiosæ propriisq̃ue domesticis sic satis re-
 fertæ, eodem vespere post crepusculum currui imposita pluvioso cœlo
 ad paternos lares vehitur, ibi lecti tepore excepta hausto sudorifero sudat,
 manè iterum egregiè, erumpit bubo in inguine satis magnus, maturatur
 processu temporis, sed aliquot septimanas periculosè decumbit, sanatur,
 verum tantam incurrit maciem, ut à plurimis pro phthifica judicata sit,
 quâ macie quoque elapso sesquianno periit.

OBSERV. CXII.

In Stoicorum paradoxis est, ei, in quo virtus sit, nihil deesse ad beatè vi- XXIIX.
 vendum, & solum sapientem divitem esse. Ita mihi videtur fuisse dives Aug.
 ille, qui aurum & argentum, cum ipsi offerebatur, non accepit à Sa-
 mnitibus acerrimis Romanorum hostibus *M. Curius, contentus vasis*
suis fictilibus & rapis. Ita *Aristides Atheniensis, qui casis Parthis totâ-*
que Grecia subacta victor quidem, sed pauperior, quàm profectus est, domum
redivit, cum tamen facile opes accumulare ex censu Græciæ potuisset. Ita *Pho-*
cion, qui Alexandri M. ingentia oblata munera repudiavit. Et quid ita
 inhians divitiis? Sunt enim juxta *Isocratem orat. ad Demon. magis vi-*
tiorum quàm virtutis ministre, cum quod ignaviæ facultatem offerunt, cum
quod adolescentes invitant ad voluptatem. Et ut longe vestes corpora, ita
 immodica divitiæ animum impediunt, est in *com. ad cap. VIII. Senec. de*
Tranquill. animi quod caput meretur legi. Et
Dives divitias non congregat absq̃ labore,
Non tenet absq̃ metu, non deserit absq̃ dolore.

Vir mediæ ætatis dives & avarus egenus corripitur lassitudine & tussi,
 aliis symptomatibus caret, cumq̃ue in corporis habitu nihil appareret
 pestilentis, contagium se accepisse, ut crederet, induci non poterat, ob
 membra hanc movendi ignaviæ operibus suis domesticis, quibus aliàs
 noctes dies præter necessitatem tenaciter inhærebat, interesse minimè po-
 tuit. Vocor, curatur modo, quem alias observavimus, nec melius mul-
 tō, nec tamen pejor habet. Die quodam, cum manè ipsum in visito, res
 ejus adhuc mediocres erant, circa horam septimam vespertinam quan-
 dam me accersitum mittit, renuncio, me jam cænaturum, cursitationibus
 me ita defatigatum, ut vix pedem pedi præponere potis essem. Ille contra
 instat

instat acriter, ut veniam, esse de quibus necessario consilium exquirendum esset meum. Eo, propter Cordis anxietatem nihil illum mutatum offendo: tum quærit, num eo vespere sacram Eucharistiam sibi porrigi suadeam, annuo, eâ nocte moritur æger, qui se verè ægrotare non putabat, quemque nemo hoc malo moriturum unquam credidisset; ita tacitam improvidæ naturæ struit perniciem pestilens virus. Nunquam itaque securus debet esse vel curans vel curandus. Ipsi aliàs in more fuit, etiam hisce ipsis pestis diebus, foliis tabaci convolutis & crassè concisis pituitam è crebro, pituitæ metropoli, elicere, sed cessabat jam illorum operatio, unde pejus sibi divinabat, & biduum ante mortem urina omnis stetit, quod funestum symptoma, quoniam nihil molestiæ ipsi creabat, me celavit.

XXIX.

Aug.

OBSERV. CXIII.

Sutoris cujusdam domus multum contagii susceperat, & erat valde angusta, omnes, qui in ea sunt, extinguuntur, præter unicam filiam majorem natu, quæ superat morbum. Dominus sive Paterfamilias magnitudinem periculi animadvertens proripit se in aliam domum extra portam suis domi relictis. Ultimo tandem etiam uxor corripitur, curatur à Collega meo, ut & reliqui omnes, quo extincto itur ad me. Termino acutissimorum morborum absoluto, purgo eam clementer, melius habet, valde impurum corpus erat, in vado nos esse credebamus, in eo statu permanebat aliquot dies, mens integra erat, urina, quam è longinquo monstrabant, turbida erat, & talis mingebatur permanebatque, nec mutabatur ad quæcunque etiam medicamenta, loquitur ad ultimum vitæ articulum, insperatò decedit. Fortè ita corrupti fuerunt humores sanguisque, & universum corpus, ut resistere ne tentare quidem potuerint corporis vires, quando enim vegetæ adhuc istæ sunt, lucta major cum morbo est, quàm cum omnia se dederunt.

XXIX.

Aug.

OBSERV. CXIV.

VIR procerus & robustus, in ipsoque ætatis vigore constitutus vespere cum uxore lectum petens alget præter solitum, sequitur nocte calor multus, manè statim clysterem injici curo, nil operatur, supponitur suppositorium, respondet alvus voto. Primo die multum dormit, à sudorifero in somno sudat optimè, cum haberet corpus in sudorem proum, dolor capitis nullus, nullum *ἔξάνθημα*, non vomitus, non delirium, præter lassitudinem totius nihil inculabat. Altero die lectum

lectum permingit involuntariò, lotium erat nigrum, quod in hunc usque diem ut mihi nuper retulit vidua, ex linteis elui omnino non potuerit. Tertiò die manè iterum ipsum inviso, subridens me accipiebat, & alterâ manu panem butyro illitum tenebat esturus illum. Lætabamur omnes, ad vesperam inopinatò moritur.

OBSERV. CXV.

VIR ætatis statum vix affecutus bubone sub axilla sinistra corripitur, XXX. Illico accurrens uxor viri amantissima magno ejulatu subitum auxilium poscit, dicens, si sub dextra lateret bubo axilla non tam prope cordi noxam inferre posset. Deprehendo tumorem valde protuberantem, quod bonum signum est, pulsus magnus, verum non ita celer, mador totius corporis sentiebatur. Motum naturæ juvo propinato sudorifero ex Acet. Bezoart. Aq. Nuc. sudorif. cum bolo armen. & Terr. sigillat. momento, me non jubente sudat per integrum diem, minor fit tumor altero die, pulsusque remittit, julepum refrigerantem cum Alexipharmacis mixtum sumit, caput dolet, vigilat, iterum sumit priorem potiunculam sudoriferam, belle procedit sudor, & cum *εὐφορία*, pigrior alvus balano sollicitatur, sensim evanescit tumor capitisque dolor, imò omnis morbus. Num verum, sinistro latere propter cordis viciniam affecto periculosius agrotare homines, quàm dextro? Ita videtur, Hippocr, enim *ἐν δεξιῇ* plus caloris & roboris esse quàm sinistris docet. Verum Cor in medio situm est, saltem mucrone ejus ad sinistram declinante. Vide sis quæ accuratè in hanc rem scribit *ὁ Πάρις* Conringius in verè aureo suo de Igne animali libro cap. XX.

OBSERV. CXVI.

Ancilla non juvenis carbunculo corripitur in mamma sinistra cum aliis gravioribus symptomatis, quæ toties repetere supersedeo, ex XXXI. superioribus illa patent. Mortem minabatur ille carbo totam ferè mammam ambitu suo complectens. Cum maturatur abscessus absceditque caro corrupta, ulcus tam amplum tamque profundum relinquit, ut costas subjectas conspicias. Multâ Chirurgi opera medicamentorumque internorum usu sanatur. Aliis, quorum cuticula tantum obsideri carbonibus videbatur parvi que erant, iidem fuerunt funesti.

XXXI.
Aug.

OBSERV. CXVII.

Adolescens scholasticus statim cum ipsa peste invasione delirat, carbunculos habet, calor intensissimus, sitis ingens, ea ipsa nocte fit phreneticus insomnis est. Statim, ac quis peste correptus est, quenquam delirare non memini me observare, præter puellam in obs. CXXIII. Conjicio ipsum vel pridie esse infectum, non sensisse autem præ incuriositate animive stupiditate, & morbo ex insidiis ipsum adorientem, quæ juncta isti ætati plerumque esse solent. Tercio die ad se non rediens vita decedit.

XXXI.
Aug.

OBSERV. CXIIX.

Puer duodecim annorum, unica parentum spes, solatiumque in hoc miserrimo rerum statu unicum, (cæteri omnes fratres sororesque Charontis cymbæ erant illati, superâverat saltem uterque parens, graviter tamen etiam correpti, vix superabile malum) quem parentes, ut tutior à contagio esset, à se dimiserant, inque Affinis domum ad aviam ablegaverant, vespere sub crepusculo præferente ipsi ancillâ lucernam ad me venit sciscitatum, quale esset, quod in gutture, sive ipso Adami pomo, uti vulgò vocatur, (persuasum enim illi est pomi fatalis partem remansisse in Adami faucibus ex pœna divina, & ad posteros propagatam, est autem nihil aliud quàm cartilago Laryngis prima, græcè *θυροειδής* dicta, virisque magis quàm mulieribus (ob pulchritudinem) familiaris) haberet tuberculum. Considerans Ego tangensque illud spectante filio meo XI, tunc annorum statim deprehendo bubonis esse rudimentum, atque illicò, ut domum repetat lectumque jubeo, præscribo sudoriferum, à sudore alterans sumere jubebatur. Primo manè iterum mittunt me accersitum anxii parentes valdeque intumuisse hæc nocte collum indicantes. Observo non tantum Adami pomum multum increvisse, sed & sub mento bubonem radices suas sparsisse & video & manu palpo. De præscripto illum assumere jubeo, quantum sorbendo deglutire poterat, alteratur corpus egregiè, febrisque remittit, tunc in Analepticiis cura multa fuit. Vocato Chirurgo discutientia initio adhibentur intus & extus, ut caveamus ulcus, quod ex maturantibus necessariò successurum videbamus, sed sine fructu. Mutato itaque consilio ad maturantia omnis dirigebatur opera, quibus per plures dies usi eò perduximus refractarium tumorem, ut cum bonis ægri rebus tandem ruptus sit, atque ab utroque asperæ arteriæ latere versus gulam in ulcera defierit non absque præsentis ægroti peri-

periculo, quibus rectè curatis collum faucesque ex orei faucibus Deo benedicente feliciter extraxit cumq; parentibus suis adhuc bene valet.

OBSERV. CXIX.

CHirurgus, quem præfecerat Magistratus noster huic operi, ut quos-*I. Septem.*
cunque ægrotantes visitaret, eosque quantum posset, juvaret, ex
liene, ut putabat, caput ægrotare. Vocatus ex pulsu, virium pro-
stratione, calore, vomitu, contagio ipsum affectum dico, quod, ut
crederet, ægrè ab ipso potui impetrare; quia enim nec carbunculus, nec
bubo in corpore apparebat, atque aliàs lienis affectui fuerat obnoxius,
vetus malum hæc sibi creare accidentia firmiter credebat. Verùm succe-
dente lipothymiâ, & fluxu colliquativo nimis serò sapuit morsq; ipsa fidè
tandem ipsi extorsit. Audio ipsum valde affectâsse stygiû istum liquorem,
quæ Aquam vitæ (mortis penè dixeris, quamvis suâ non careat laude) no-
minant, cumq; in magna quantitate ingurgitâsse, ad ebrietatè etiam usq;,
partim ne vacuo ventre in publicum prodiret partim ut animosior eo fa-
ctus imperterritus obviâ iret hosti etiam præsentissimo, quo cum omni
horâ congregi officium suum ipsum compellebat. Quantò rectius, si *Soc-*
ratem fuisset secutus, qui in ferocissima Attica peste solâ sobrietate se immunem
præstitit, ut testatur *Alianus lib. V. variar. c. XV.* Multos sæpe potare vidi
ejusmodi tabernas præteriens adustum illud vinum, haud dubiè magno
corporis nocumento vitæque dispendio. Hoc tamen certum, quibus
consuetudo est quotidie tales ardentis fumere spiritus, nihil aut parum
nocuisse.

OBSERV. CXX.

INter signa infectionis non immerito refertur & somni libido, nec ta-*I. Septem.*
men *fato concedunt omnes, uti Jul. Palmarius credidit, qui sopore torpe-*
scunt. Adolescens XV. annorum initio morbi miro dormiendî te-
netur desiderio, non horruit nec doluit capite, bubo aut carbunculus
nullus, ideoque parvam sui curam habet. Mater tamen altero die sudori-
ferum ex Rob. Sambuc. & semina nasturt. hortens. cum aq. Cardbened. &
aceto ipsi porrigit, adhuc tenetur somni dulcedine, incipit delirare, vo-
cor, deprehendo in utroque inguine bubonem & in genu flexura carbun-
culum, aliquot dies mens vacillat non omnino discussâ somni gravitate,
affiguntur bubonibus cucurbitulæ sine scarificatione ad eos protrahen-
dos, res bene succedit, interim diarrhæa supervenit aliquot dies durans,
calor multus, sitis, quam & aliàs in alvi fluxibus ferè semper experimur,
val-

valde urget. Bubones & carbunculos ad suppurationem veniunt, magnâ cura & labore sanationem recipientes, primûmque circa Bacchanalia anni sequentis cura absolvitur omnis, cruris affecti ingressu recto nonnihil vitiato.

1. Septem.

OBSERV. CXXI.

Collega Scholæ Catharinianæ laborat peste, carbunculis & bubone affligitur, non usque adeo periculose decumbere visus est tum sibi tum aliis, ideoque absque medico curatur. Post aliquot dies in subsidium venio sollicitatus, deprehendo omnia in mediocri statu, verum latebat anguis in herba, ultimum enim quod mihi aperiebat, omnium primò sui curam poscebat, eratque *ισχυρία* lethalis, querebatur se jam per duos tresve dies ne guttam lotii emisisset, deque omnimoda urinæ suppressione multum anxius istius unicum promotionem sollicitabat; Verum irrita omnia, sexto vel septimo ab urinæ cessatione cessavit & æger ulterius esse inter homines. Consideratione certe dignum, quâ factum, ut non urserit urina, diutius & ad aliquot dies retenta. nec abdomen aut saltem pubis regio in tumorem abierit, nec increverit calor totius, de nulla molestia alia conquerebatur. Causam hujus in peste suppressionis innuere videntur *Holler. & Desider. Jacotius in Comment. in Hippoc. Coac. §. V. l. I.* *Hollerius* ita inquit: *Contingunt urina retentiones in acutis emortuo calore vesicæ & perfrigerato nervo, qui in vesicam distribuitur. Jacotius pluribus ejusmodi ischurie causam explicat, recidit tamen res ad idem merentur illa legil. c. huc transcribere illa nil attinet. Urinæ suppressæ causa varia recitatur ab Hurnio in Comm. Aph. Hipp. Aph. LXXXII. §. IV. Addit ibidem in fine: In omni suppressione urinæ, sudoris, vel diarrhææ fit palindrome ad venas, symptomaticaque translatione cerebrum afficitur, si tres quatuorve dies supprimantur. Quorum tamen nullum hîc evenit, neque in aliis, quos hoc accidente correptos novi.*

OBSERV. CXXII.

7. Septem.

Ad pastorem quendam vocor, quò cum venio, mitius adhuc cum ipso agi deprehendo, nec enim dum gravia symptomata animadvertuntur, pulsus celerior erat, capitis dolor paucus, valde tamen languēbat, appetitus sicci omnis defectus, sitis contra auctior, somni vacuitas, bubo in inguine parvus. Satis diligens erat aliàs suæ sanitatis observator, mollioris tamen animi corporisque. Et quia incolumitati suæ optimè consultum voluit, istius debitæ curæ fructum uberrimum tulit,

lit, reconvalescentiam scilicet à morbo aliàs fatali : cumque corpus suum à pravis humoribus purgaverit præservantibusque nonnihil se munierit, medicamenta etiam finem suum eò optatiùs assecuta sunt. Ipso vespere eliciebatur sudor, die sequenti manè secabatur vena, iterum sudat, bubo ad maturitatem non poterat disponi, alterantia cordialia integram tandem absolverunt curam, atque ita sanitati suæ redditus eadem adhuc fruitur. Hic primus est ex omnibus nostris verbi divini ministris, qui pestilentis aliquid passus est, cum tamen & illi multum sæpe sæpius periculi in porrigenda moribundis sacra *εὐχαριστία* subierint.

OBSERV. CXXIII.

VIdua juvenis honesta proborumque morum duas filias habebat. *I. Septemb.* alteram octo, Sex alteram annos natam : natu major in domus areæ cum matre sedens absona & ridicula loqui incipit de nihilo aliàs quæstæ. Mater sagax aliquid subesse suspicans mali statim me accersit, præscribuntur sudorifera, alexipharmaca, alia : sudat, post sudorem bubo in gutture, duo carbunculi, alter in maxilla, in fronte alter erumpunt, increfcit multum ille in gutture bubo & calor, parum, & cum tolerantia vomit, quarto die tentatam prius aliquot epilepticiis insultibus ipsam in ipso vite apparatu vita destituit, ut loquitur *Seneca l. de Brev. vita cap. 1.* Dum in agone hæc est & altera natu minor corripitur, calor multus est, & nihil in corpore, quod oculis usurpari potuisset, apparuit, saltem de dolore sub axilla conqueritur, plus evomuit alterâ, & hæc ultimis morbi diebus epilepsiâ agitatur, injicitur clyster, educitur copiosa nigra materia, sub mortis hora pauca livida emergebant maculae. Iterum dieo : Epilepsia, quæ protracto morbo supervenit, periculosior est, & *ἐπὶ τὸ πλὺ* lethalis, secus illa, quæ cum incipiente morbo incipit, hæc sæpissimè terminatur ad salutem.

OBSERV. CXXIV.

DIxi non semel, multos, cum sategerunt nimis curiosè, declinare pestem foribusque suis arcere omni arte, in ipsa viscera traxere eam, viribusque ex immoderato prophylacticorum calidorum usu fractis admissio hosti amplius resistere non potuerunt, sed arcem vitæ, Cor. ipsi dedere coacti sunt. Civis juvenis procerus & macer, calidæ & siccæ constitutionis, valde anxius de peste vitanda aliquoties consilium à me petiit, verbis scriptisque id ipsum ipsi dedi, additâ maximè necessariâ

cautione, ne nimium calidis, quibus illum delectari sciebam, uteretur. Verum is nauci, quod dederam, consilium habens aliud conficit remedium, quod sibi communicatum agebat cum gloriosa commendatione & infallibili sperato successu. Concinnatum id erat ex multis calidissimis pipere, calang. Zed. Angel. Bol. armen. terra sigill. &c. hæc in spir. vini infusa iterum destillat, & non tantum suæ domui, verum etiam aliis destillato isto prospiciebat, quotidie de hoc sumebant & sudabant. Verum enim verò tantum absuit, ut præservare se eo modo potuerint, ut etiam omnes ejus domestici pestilens virus affatim hauserint, eoque omnes sint mortui minima saltem puellâ paucorum annorum ægrè ex morbo convalescente. Vir iste, cum inficitur contagio, jubet me accersiri, invenio ipsum in area ambulantiem & plorantiem atque in maximis angustiis constitutum, non tam ob morbum, quem jam contraxerat, quam deplorandum domesticum statum, quidam enim suorum jam obierant morte, uxor in agone erat, liberi superstites omnes decumbebant: detracto indusio in humero anthracem mihi monstrabat boni coloris, nullum aliud ἐξάνθημα in corpore ejus memini me vidisse, vires omnes attritæ ex sæpius iterato sudamine, brevi moritur. Monitis meis quod non paruisset serio, sed serò, dolebat.

OBSERV. CXXV.

II. Septem.

ADituus triginta annos paululum superans gravissimè affigitur peste, carbunculi & bubones erumpunt absque alleviatione, somnolentus erat, taciturnus, calor multus, delirium, absque omni cibo, ut plerique omnes, vivebat.

Accensamq; levant pocula nulla sitim,

febris putrida magna erat, superat tandem morbum ruptique bubones & carbunculi longo tempore consolidantur. Cum cepit hic melius habere, uxorem ejus apprehendit contagium, etiam non absque periculo, carbo in mamma, bubo sub axilla, ingens ex ingenti calore sitis,

Hausta nec alliciunt dulces medicamina somnos,

ad exhibita optimè sudat, facies rubebat ex magno æstu, vi morbi insueto naturæ ordine menses exprimuntur, evadit & hæc tandem ferè ineluctabile malum.

O B.

OBSERV. CXXVI.

Senatoris cujusdam uxor multâ oscitatione & pandiculatione insuetâ corripitur, sequitur capitis dolor artuumque gravitas, nihil erumpit à sudorificis expellentibusque aliis in corpore, quàm parvus in inguine bubo magnitudine nucem regiam vix æquans, plurimis præternaturalis calor ægram fatigat, insomnis ferè est, alterantibus frigidis remittit calor. Quodam die me inconsulto ad expellendum magnificiendumque bubonem vinum bibit enulatum, quod multis in more positum erat: increscit ita calor, ut de vita ejus ferè actum fuisset, non sit major bubo multò minus suppuratur, sed pedetentim resolvitur in auras, pristinamque recuperat ægrota sanitatem. *II. Septem.*

OBSERV. CXXVII.

Quartanam Scandalum vulgò dici opprobriumque medicorum, *III. Septembris,* vel quilibet mediastinus novit. Verùm non tam sæpè sui ratione ita dicitur, quàm ipsorum medentium culpa, aut ægroti aliquo errore, dum enim obstinatè nimis & severè ipsam tractant, voluntque in semine jugulare pullulascentem sobolem τῆς ὑμείας Consulti, sæpe ipsum quartanarium jugulant, quæ tamen febris ex se *neminem jugulare* dicitur *Celsi* effato, & testimonio *Hippoc. I. I. Epid. sit ἀσφαλές τος πάντων καὶ ῥήϊος*, securissimus omnium & facillimus. Mitiùs secum agi postulat illa, solumque raparum decoctum ex Cratonis sententia, aut balneum aquæ dulcis (non neglectis tamen aliis per ἐπίχρησιν adhiberi solitis) sæpe numerò plus efficit, quàm vel ingeniosissimè excogitata & vi ignis sæpe sæpius subtilior reddita mixtura, Elixir, Tinctura, aut quid aliud, licet magnificè talia commendentur plurimis. Puer Vietoris X. annorum laborat quartanâ integrum penè biennium, quæ tamen ætas isti humori producendo inconveniens existimatur, etiam tum eâ affligitur, cum pestis sementem suam hic amplissimè projecerat. Quando corripitur puer peste, tunc cessat quartana per tres septimanas, quibus integris cum peste ipsi res erat, elapsis tribus istis pestilentialibus hebdomadis repetit quartana suum typum continuatque in quadragesimale usque tempus, quo tandem miserâ morte diem suum claudit. Post superatam pestem à Cachexia per febrem inducta venter sensim intumescit non advertentibus parentibus, cum multum distenderetur abdomen rogatu cujusdam Consulis eo ipsum contemplatum, instar Ascitici jacebat, penis & scrotum intumuerat, medicamentis applicitis detumescit aliquo modo *puden.*

puendum, ut & abdomen, spes certa recuperandæ valetudinis erat, & ecce tumidus umbilicus aperitur sponte, magnamque puris & sanici copiam profundit, succedit gangræna cruris, altero die insperata mors. A latente musculorum abdominis abscessu pus profluxit.

OBSERV. CXXIIX.

III, Sept.

Contrectare pulsum aut corpus, cum sudant ægri, aut malitia morbi madescit cutis, summè periculosum est, tum enim patent pori, exituro contagio panduntur fores, facilèque illud in contrectantis cute, cum viscidum quid insit madori, hæret, & brevi mediantibus venis & arteriis universo communicatur corpori. Tale quid sibi accidisse etiam in mitiori febre maligna narrat Cl. Simon Paulli in *παρεμβάσει* sua. Simile exemplum in Peste observatum recitat Helmontius. Ex eadem causâ & eodem planè modo pestem lethalem se contraxisse aiebat Collega meus Jordanus cujus observ. CV. meminimus, in exploratione enim cujusdâ infecti pulsûs sensum quasi formicantem se percepisse in digito narrabat, cui succedit corporis languor & virium prostratio, ut fusiùs dicto loco docuimus. Pastor in primo senio constitutus & cacochy-mus, quales omnes Senes prædicat Fallop. l. de Ulceri, c. VII. dum cuidam morte præ foribus ejus operiente sacram *ἐνχαριστίαν* porrigit, ægerque abiturientis manum manu suâ sudore fatali madidâ arctiùs comprimit, metus incutitur Pastori verèque se infectum planè opinatur. Domum itaque properans illico curat me accersiri, quò cum venio, pulsum nonnihil celeriore deprehendo, in cute nihil observo, unicum manûs digitum aiebat, molestè & impeditè moveri. Appono vesicatorium carpo, ligatur digitus, emplastro defensivo brachium defenditur, materia pestilens per venas ascensura intercipitur, sudat, manè melius habet, ut etiam postridie in æde sacra sacris præesse potuerit. Diebus paucis interjectis alio afficitur malo, podagra nempe & doloribus ventris scorbuticis,

Mortem orat, sedes calis convexa tueri.

Tertiâ vel quartâ septimana onerosi corporis vinculis exclusus ad cœlum suum & speratas beatorum sedes migrat.

OBSERV. CXXIX.

III, Sept.

Virgo robusti & compacti corporis durorumque lacertorum magno bubone laborat in inguine, æstuat,

Nec cibus ora juvat, nec mulcet lumina somnos,

Bene sudat, sicciore alvi est, menses prodeunt morbi vehementiâ, quo-

quorum tamen fluxum ante quartum supra decimum diem perpeſſa erat, divina ope & medicamentorum diligenti uſu ægrè tandem evadit rupto abſceſſu conſolidatoque.

OBSERV. CXXX.

Viginti annorum virgo mediocriter laborat, naſceat, vomit interdum, carbunculos & bubonem habet, mente bene conſtat, parum dormit, medicamentis, quæ ægrè ſumebat, parum proficitur, ſecatur vena mox initio, nec bubo, nec carbunculi ad maturitatem tendere videbantur, imò potiùs livebant, ſubſidebantque, ex aſtantium numero nemo ipſam hoc morbo morituram opinabatur, quæ tamen præter exſpectationem inter loquendum exſpirat placidè. *IV. Sept.*

OBSERV. CXXXI.

VIR conſtantis ætatis magno aqualiculo onuſtus horrorem patitur, (*rigorem non me obſervare memini*) ſubſequitur levis capitis dolor, ſtatim de ſua præſervante portione ex vino, vel etiam ſpiritu vini multis aromatibus calidiſſimis imprægnato, quam plurimi irreparabili ſuo damno, ut ſupra notavi, biberunt, doſin ſumit, & lecto ſe committit ſudorem exſpectaturus. Verùm ſtragula lectique operimenta ob corporis molem non erat ferendo, multo minus ſudorem, quo tamen in ſtatu ſanitatis tantum non diſſiſcebat, prolicere potius erat, hinc altero die cum vocor in magnis anguſtiis ipſum offendo, altè ſpirabat, circa caput ſaltem ſudabat, qui ſudor fallax admodum eſt, & hîc, & in aliis morbis acutis juxta Hipp. Aph. IV. ſ. VIII. ſitiebat valde. Præſcribo potionem refrigerantem alexipharmacam, & ſuppoſitorium ano indendum: Sequenti die res ejus in melius vergere videbantur, aſt quia medicamenta negligebat, ſubſequebatur mentis emotio, ſomno profundo tenebatur, ulterius nil potuimus efficere, ideoque brevi mortuus eſt nullo vel bubone vel anthrace in corpore apparente. *IV. Sept.*

OBSERV. CXXXII.

Cujusdam Uxor corripitur contagio, æſtuat valde, bubonem in inguine habet & carbunculum in humero, ſtatim loqui deſinit, in ſomnum perpetua proclivitas, jacet diſſectis membris, qualis decubitus in malis ducitur Hippocr. Apoplecticâ non erat, quia poterat ſe movere, difficulter tamen ſpiritum ducebat. Secabatur vena, glans ſuppone- *IV. Sept.*

supponebatur alvo, cordialibus alexipharmacis res omnis agebatur, sed incaſſum omnia, corpus nihil movebatur ad medicamenta, ſed tanquam evictum victori ceſſit longumque vale dixit, viro, qui vehementer etiam atque etiam ipſam deperibat, triſtiſſimo relicto.

OBSERV. CXXXIII.

14. Sept.

Cujusdam clari Conſulis vidua, craſſi corporis & valetudinarii, doloribus imi ventris affigitur cum ruſtibus multis, credit conſuetum ſibi affectum hoc accidens creare, cum multoties ex utero flatibusque uterinis laboraret; Et cum ne horrorem paſſa eſſet, nec quid præter naturam in corpore appareret, nota & ſueta hætenus remedia tentat. Altero die caput gravatur, crus alterum dolere, dum extendere illud conatur, incipit, me, ad ſe ut veniam, ancillam petitem mittit, Quamprimùm poſſum ex amore in laborantis deſunctum maritum, qui dum vivebat, erat mihi magnus Amicus, eo ad illam viſendam, ſtatim apparebat peſtilenti contagio ipſam decumbere, pulſus languidus, vires oppreſſæ, conquieverant ventris dolores, parvus in inguine bubo tangebatur, ad ſudandum vires non ſufficiebant, tertio die morbo abſumitur. Ita clanculum obruerat vires virus peſtilens & ſub ſpecie noti morbi, quod pluribus obtigit, ipſam invadit,

OBSERV. CXXXIV.

14. Sept.

Decem viri cujusdam ſervus robuſtus carbunculis carbonibusque inficitur, ſecundo die vehementer incipit delirare, fores eſſringere, diſcindere induſium, lectum omnem hinc inde in cubiculo projicere: nonnunquam quaſi ſe ſurripiens ſub ſponda nudus ſe abſcondit, & multa alia abſona agit, ut Ego ipſi appropinquare nunquam fuerim auſus, porriguntur ipſi medicamenta, quæ nonnunquam aſſumebat, quandoque rejiciebat; nihil proficiebamus, ideoque ſibi reliſtus, & ne vim corpori inferret, bene cuſtoditus tandem carbonibus bubonibusque ſponte ruptis feliciter ſanatur.

OBSERV. CXXXV.

15. Septem.

Honeſti cujusdam civis domus ſalubri ſita loco & ſatis ſpatioſa multum veneni contraxerat, ita ut omnes ſex liberi & duæ ancillæ peſte correpti eâ extincti ſint. Omnibus his mens manebat integra & expeditè loquebantur, nec de doloribus ullis ulla querela erat, non vomebant, carbunculi nulli, bubones quibusdam in inguine altè latebant.

bant. Cuidam ex illis parva pone aurem parotis erat, parum dolebat, tertio morbi die inter preces non advertente patre placide æternum obdormit. Alius paucis ante obitum horis Epilepsia correptus discedit ex vita. In filiarum una hoc erat notabile, quod cum biduum decubisset, quasi superato morbo poscit cydonia mala, quibus aliàs fortè delectabatur, non tamen porriguntur ipsi, altero die de nova cordis anxietate queritur, vomit merum sanguinem concretum longitudinem digiti excedentem, parva intercapedine interjecta ad eundem modum vomit, instantem prædicebat vomitum, & ejusmodi sanguinis vomitio quiquies vel sexies ægram exercuit, postea inadvertenter blandam exhalavit animulam. Unde hîc sanguis? In ventriculo concrevisse illum & in talem figuram coivisse extra dubium est, ex qua autem corporis parte primùm provenerit, non certò possum *τοχάλασται.*

OBSERV. CXXXVI.

Scholasticus quidam juvenis parotide laboravit, tertio die mortuus est. Ita & discipulo ejus novem annorum dextra colli pars sub aure intumuit valde, itidem tertio die extinguitur. Soror XV. annos nata continuo vomitu laborat, mente mota erat, in inguine bubonem magnum habebat, qui suppurabatur, aliquot mensibus non fuit consolidatus. Alter filius laborat per multos dies & vigiliâ & delirio, inguen alterum bubone obsidebatur, maturatur, æstuat æger multum, conservatur. *V. Septem*

OBSERV. CXXXVII.

UXoris cujusdam ingenui Civis legitimus partus terminus instat. pridie ante partum carbunculum accipit absque ullo alio graviore symptomate, altero die feliciter parturit, bene procedunt lochia, pejus habet, sudationibus nullus locus, cordis anxietas magna, somni carentia, paucis diebus moritur, relicto infante, qui adhuc, dum hæc scribo, bene valet. Cùm quodam die eam inviso, maritus ostensâ macula in pectore querit, quid id sit? respondeo carbunculum pestilentem esse, moneoque ut sibi caveat ab externo aëre, lectoque se committat ad sudandum. Ille perterritus reponit, se jam biduo ipsum habuisse, monito tamen parens lectum petit, medicamenta idonea sumit, omnia ad pejus declinant, ex conjugali amore ad Conjugem suam pergit juxta eam in lecto eodem cubans, ægrè ab latere ejus avelli poterat, delirium cum risu ipsum continuo agitat, insomnis est, bubo in inguine erumpit, nec

nec bubo, nec carbunculus ad maturitatem tendunt, tandem fatis cessit, cui omnes dies longiores precabamur, parente Consule Sene maestissimo relicto, qui orphanos istos pusillos adhuc sustentat educatque liberaliter & paternè.

VI. Sep.

OBSERV. CXXXVIII.

Aditui filia annos XIIX. nata horrore corripitur leviq̃ue capitis dolore. statim succurritur ei medicamentis, secatur vena, largiter sudat, nihil in corpore, quod vel tactu vel visu deprehendi poterat, exit, crus sinistrum universum intolerabiliter dolet, adinstar Arthritidis scorbuticæ, præter dolorem nihil in eo conspicitur, cutis reliquæ cuti incolor, apponebamus cruri Empl. vesicatorium, sed nihil præter serum subcutaneum extraximus. Non lethaliter visa est decumbere, verùm indies decrescientibus viribus, fractis partim continuis doloribus, partim veneni vi, omnia ad interitum spectabant, qui etiam septimo ab invasione morbi die obigit puellæ, parentibus suis charissimæ.

OBSERV. CXXXIX.

VII. Sep.

Virgines duæ Patriciæ eodem tempore peste laborant non admodum periculose, altera in mamma carbunculum habet, in inguine altera bubonem, suppuratur carbo, sed non atq̃ exedit carnem, diu manet apertus tenui sanie madidus. Bubo ad maturitatem perducere non poterat, tamen vesicatorio nonnihil humoris extraximus, longo tempore anxiam tenebat hic tumor virginem & matrem pro filialibus suis maxime sollicitam. Absque Chirurgi manu curatur utraque præscriptis Empl. & unguentis ad rem accommodis, adhuc bene valent. Haut aliter serè decumbebat in ipsis illis ædibus ipsarum ancilla, quæ etiam non multâ ope restituta est, solus Pater, ut erat à medicamentis alienus, ita serò me accersiri voluit, tertio nempe primo die, soporosus erat, nil loquebatur nisi interrogatus, præter carbunculum nil meminisse corpore fuisse notatum, non discutitur somnus profundus, moritur.

OBSERV. CXL.

VII. Sept.

Sutoris Coniux admodum obesa, sani alioquin coloris, horrore afficitur, capitis dolore, calore non adeo magno, bubo erumpit in medio femore multum negotii exhibens ipsi ægotanti & nobis, nulla arte ad suppurationem eum perducere quivimus, ad dimidium an-

num

num ipsum gestavit, antequam ex toto evanescebat. Crassi ferè omnes interierunt, mirum quod hæc evaserit, cum mollioris sit corporis animique, humorum tamen vitiosorum pura.

OBSERV. CXL I.

CAnonicus Senior cum conjugē suā curru vehitur extra portam fortē in pagum quendam exhilarandi animi ergo, ad vesp̄am repetit lares suos, verū pr̄ter solitū fessus languidiorque, cumque descendente sole aēr esset frigidior, isti adscribit horrorem, quem levem passus erat, nocte istac profundē dormit, manē vocor, adhuc dormit, mens erat integra, ex alto isto somno excitari non poterat, medicamenta, cum mortem non multum formidaret, parum curabat, in corpore nihil pr̄ter naturam apparebat. Erat vir crassi habitus, nec usque adeo laudabilis constitutionis. *VII. Sept.*

OBSERV. CXL II.

Primarii Civis filius communi invadendi modo à peste patitur invasionem, caput nempe dolet & horret, succedit magnus & æstuans calor, bubo erumpit sub axilla sinistra parvus, vigilat, supprimitur alvus, delirat, bis sudat, non melius habet, humescit alvus injecto clymate, calorque refrigerantibus mitescit. Dare somnifera ut parentes postulabant, initio consulto abstinuimus, exemplo quod pejus plerumque ægrotantium res exinde evaserint, datoq; soporifero in inexpugnabilem dormiendi necessitatem conjecti sint, vel quod per somnum se insinuavit penitioribus cerebri partibus virulenta materia, vel quod calidum nativum in somno citius oppressum virulentæ materiæ subigendæ vel expellendæ haut suffecit. Paucis, uti superius indicatum, phreneticis in parva dosi & in principio data, oborto nempe sudore, profuere. Bubonem ad debitam protuberantiam protrahere nequivimus, ideoque applicato vesicatorio & inuncto Elix. pestilent. Crollii cum partim *μαλακτικοῖς*, partim *ἀραιωτικοῖς* trium septimanarum spatio consumptus est absque suppuratione, atque ita æger integrè amissam penè sanitatem recuperavit. *IX. Sept.*

OBSERV. CXL III.

VIR modestus & probus circa panni lanei conficiendi rationem versans debilitate & doloribus capitis, quibus aliàs erat obnoxius. (vertigine sæpe corripiebatur) affigitur, lassitudinem patitur omnium *IX. Sept.*

minium membrorum, non vomitus, non cordis anxietas, non carbunculus, non bubo. Fallax casus erat, quia tamen adhuc pestis latè grassabatur, dico ut peste affectum debere ipsum tractari, contra illi: & à sententia mea ferè dimoverunt me, jam secundus erat dies ab invasione, dumque ita disputabamus, vomitus succedit, petechiales maculæ, æstus circa præcordia, sudor ad caput, discussis istis bonam partem accidentibus tertio die melius habet, liberius respirat, parcius bibit, alacrius fit totum corpus, Quarto die vigiliæ infestant, sudat symptomaticè, manet mens integra, sexto morbi die concedit fatis.

OBSERV. CXLIV.

X. Septem. **U**Xor juvenis sana marito suo in lecto accubans circa crepusculum matutinum expergefit, calore præternaturali è somno excitata excitat & maritum, ex eoque quærit, num & ipse ita caleat, ut suum corpus, contrarium dum percipit, terrore percellitur, seque peste infectam verè sentit, mox parvum tumorem pone aurem & tactu & dolore percipit, increfcit, æstuat, vigilat, menses, qui debito tempore fluebant, sistuntur, subito omnes corporis vires collabascunt, ut eas servare in nullius fuerit potestate, redeunt menses, paucis horis ab horum reditu inopinatò extinguitur. Maritus juxta eam dormiens nihil passus est mali, & in secundo conjugio adhuc bene sanus vivit.

OBSERV. CXLV.

X. Septem. **J**uris candidatus Clari medici filius laboraverat per integrum annum Quartanâ, medicè tractabatur à Parente & modicè, diætæque certæ se adstringere jubebatur, famemque interdum pati, nihil tamen isto vivendi genere effectum est. Filius ab obitu patris sui juris factus susque deque fert diætam, suoque indulgens genio & gulæ sine discrimine quæque ingerit ad satietatem usque, dulcia, amara, acida, cucumeres cum aceto, facilia coctu, difficilia, contra quam *Horatius* monet *Satyræ II. lib. II. Carminum*, prout Versus isti superius in Præfatione sunt allegati. Quid fit? brevi quartanam jugulat iste juvenis isto liberiore vivendi modo, quæ, ne se ipsum jugulatura sit, valde metuebat. Quartâ à febris celsatione septimana corripitur capitis dolore cum horrore, statim admonitus, quem hostem excepisset, ad me mittit consiliumque menm expetit. Evacuatis primis viis sudat optimè à sudore alterantia sumit, erumpit bubo sub inguine sinistro satis magnus, admodum ægrotat, elapsis tribus diebus melius habet, ad suppurationem visus est tendere abscessus, ideoque vocato

vocato Chirurgo cura istius bubonis committitur, ex aperto ulcere satis magna profluxit puris copia & diu, ab inflicto buboni vulnere tanti & tam immanes ipsum exercent dolores cruris affecti, ut manibus pedibusque reptitaverit in hypocausto. Hæc miseria non semel mihi movit scrupulum vel à ferro adaperiente bubonem, vel à turunda nimis altè intrusa, & hinc vel membranam vel nervum lantum dolores istos esse excitatos. Optimam etiamnum gaudet corporis incolumitate.

OBSERV. CXLVI.

Eodem tempore laborabat & ipsius Soror plurimis pustulis in summitate albicantibus similibusque illis, qui in facie ex fervidiore epate & sanguine pullulant, præcipue autem obsidebant collum, pectus & brachia absque omni alio graviore symptomate, ita ut in considerationem & sub curam apud agram non venirent, quibus tamen visis iussa est secedere paululum & lecto se dare, ex præscripto dein sudorifero bis ter vé sudavit ex voto, & pededentim evanescere carbunculi omnes. Cum nitebatur brachium sinistrum attollere, dolebat id, & imprimis sub axilla, erupturi bubonis id erat signum, nihil tamen apparuit, sed illitis unguentis & oleis congruis disparuit & ille.

X. Septem.

OBSERV. CXLVII.

Mercator juvenis ægritudine corripitur & lassitudine totius corporis, de exanthematibus nihil apparet, non dolet caput, non vomit, parum tamen dormit, nec multum sitit, bibit cerevisiam, cui panem intriverat cum orbiculis Citri. Nil præternaturale in corpore notabatur quam jactatio corporis frequens & inconditus decubitus, nunc situm lecti pedibus destinatum capiti aptabat, contra, ubi caput reclinare consueverat, pedes ponit,

X. Septem.

Ἄλλοτ' ἐπὶ πλευρῆς κατακείμενος, ἄλλοτε δ' αὖτε
Ὑπὸς, ἄλλοτε δὲ πρηνής· τότε δ' ὀρθὸς ἀναστὰς.

Nunc lateri incumbens, iterum post paulo supinus

Corpore, tum pronus, tum surgens, denique rectus, Homer. Iliad. α.

quod proprium agri est, nihil diu pati, & mutationibus, ut remedium uti secundum Senec. de Tranquill. animi c. II. Sciscitanti mihi instabilis istius decubitûs causam exprimere eam non poterat, nisi quod ad ventriculi superius orificium nesciens quid molestiæ se sentire agebat. Nec sudoriferis, nec cordialibus potuimus liberare hominem ab incondito decubitu,

paucos post dies excedit è vita. Laborabat unà & ipsius famulus, ille nimium dormiendo insensile ferè corpus effecerat, non videbat, non loquebatur etiam interrogatus, sed trunci instar jacebat, brevi quoque sequitur herum multis carbunculis & bubone defædatus. Hic, ubi potius actu frigidi meminimus, non incommodum quæritur, an potus peste correptorum debeat esse frigidus, an calidus, aut potius tepidus? Actu frigidus placet, potus enim medicinales refrigerantes frigidi bibuntur, ut Julapia, cur non & Cerevisiæ tenues? Præterea calidis istis acciditur magisque rarefit calor noster naturalis, & effæminatur, potusque aliàs celeriter in nobis calefit, celeriterque διέρχεται, per corpus transit. Cum contra ventriculus calore febrili æstuans, & viscera naturalia, partesque spiritales potius modico gaudeant contrariorum usu. Frigidum autem dum dico, intelligo illum, qui tam ἐνερχέει, quàm δυνάμει, & quidem πρώτος, id est, καὶ ἑαυτῷ ἄλλ' μέσωι μὲνενος hoc præstat, ut has refrigerandi differentias notat Galenus X. meth. med. c. X.

OBSERV. CXLII.

X. Septem. **S**enator Sexagenarius statim dum corripitur omnis vis corporis dilabitur, anhelat, æstuat, vomit sanguinem, corrupti omnes humores videbantur, dolore nullo tenebatur, vigiliis infestabatur, sudorifera non poterat ferre, multo minus alviducum medicamentum ob lipothymias & subitam virium exolutionem, solis alexipharmacis & alterantibus ad tertium diem prorogatur ipsi vita, quâ probè functus (erat vir pius & honestus) reddit eam, qui dederat ipsam, immortalī Deo. Quo vix tumulo suo illato etiam vidua ejus inficitur, & quidem in labio superiore accepto bubone tam magno & infirmi, ut non modò universum malam dextram ad oculum & tempora usque deformaverit, sed etiam os ita distorserit, ut παραμώδι apparuerit, nec à quoquam agnosci poterit. Brevi sequitur maritum.

OBSERV. CXLIX.

XI. Septem. **V**idua sexagenaria præter carbunculos patitur & bubonem, taciturna est & truculenta facie, acutè febrit, parùm dormit, medicamentâ agrè sumebat revomebatque sumpta: *Mentis emotiones taciturnas periculosas pronunciat Hippocr. in Coac.* Cum propter mentis alienationem sudorifera imperare nequiremus, suppositoriis, & Alexi-
phar-

pharmacis res acta est, sed nihil proficiente ope medica, quinto die desinit esse inter homines. Ad unum omnes istius domus incolæ peste perierunt, ita sæviebat ibi pestilens virus.

OBSERV. CL

Viri primarii Patriciiq[ue] uxor amantissima in ipso ætatis flore constituta parvo bubone corripitur sub axilla sinistra, quem omni etiam ingenio, siue sudorificis, siue attrahentibus emplastris aut cucurbitulâ magnâ non poteramus protrahere, gravia symptomata non habet, leviter videtur febrire, pulsus languidus erat, sudor nonnunquam circa caput erumpebat, somnus parvus, mente non movebatur, elapsis paucis diebus expirat relictis tribus pusillis liberis etiamnum superstitibus, nec memini quenquam in ista domo postea fuisse infectum. XII. Sept.

OBSERV. CLI.

Vir ordinis Senatorii robustus & magnus corripitur horrore, doloribus capitis soporiferis, (*κεφαλαλγικαῖς καρώδεσι Hippocr. in Coac.*) maturè discutitur sopor, bubo in inguine oritur, & carbō in digito manûs dextræ minimo, hic verè carbō erat, instar enim vivi carbonis urebat multumq[ue] doloris patienti inferebat, per vicem sudorem optimè eliciebamus, æstuabat valde, sitiebat multum, bubo procedente tempore maturabatur, diuq[ue] apertus manebat, tandem consolidabatur, superstitē adhuc Viro Camerario. XII. Sept.

OBSERV. CLII.

Uxor jam memoratæ Camerariæ corripitur peste & bubonibus in utroque inguine, succedit diarrhæa tam larga, ut viribus exhaustis multum de vita periclitaretur: quin & menstrua, quæ diu ante naturæ lege cessaverant, cursum repetunt desuetum, pro malo omine omne hoc duximus. Initio bis sudavit, postea adhibita fuit tinctura rosar. Bol. armen. Terr. sigill. nonnunquam & emulsio ex papav. alb. cum aq. appropriatis, evasit feliciter periculosam hanc Charybdim. Alter bubo longo tempore tandem ad suppurationem sponte pervenit, mulier ista integrâ adhuc fruitur sanitate. *Hippocr. in Coacis: Multum aquosa dejectio, non desinens, in acutis, mala: & præsertim si sitis abfuerit. Verùm sitis hîc satis ingens, ideoque minus periculosa aquosa dejectio.* XIII. Sept.

OBSERV. CLIII.

XIII. Sept. **S**enator quinquaginta annos natus bubone in inguine inficitur satis magno pugnum æquante, nullum considerabile accidens experitur, appetitus integer ferè persistit, quod non memini mihi aliàs observatum, edit, bibit, absoluto tertio die obambulat. bubonem curat emplastro Norimbergensium, quod & maturat abscessum & rursus consolidat. Et sic facillimè à peste liberatur.

OBSERV. CLIV.

XIII. Sept. **E**jusdem Senatoris filius XVI annorum febre pestilente corripitur, in corpore universo nihil notatur alieni, de difficili queritur deglutatione, intra & extra collum nihil conspicitur, quod notabile fuisset, parùm dormit, mens ei manet immota, calor multus erat, fauces excremento pituitoso viscido scatebant. Angina occulta erat, octavo die moritur. Non negaverim, quin Angina ad pulmonem versa sit, quod interdum fieri notat Hippocr. in Coac. dicens: Οἷς δὲ κυνάγχη ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, οἱ μὲν ἐν τῇσιν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπολλύονται, *Quibus angina ad pulmonem vertuntur, quandoque in septem diebus pereunt.*

OBSERV. CLV.

XIII. Sept. **M**ulier ultra dimidium gestationis tempus pragnans anxietates magnas, experitur, frequentibus vomitionibus, etiam inani vomendi conatu vehementer tentatur, admodum attollitur venter, vigiliæ vexant eam, corroborantia præscribuntur, nihil promoveatur vel morbus vel fetus, in immensum distenditur venter, moritur fatu haut excluso, cujus exclusioni tamen multum insudamus, cum bene certi essemus de ipso in utero extincto. Agitabatur non semel sermo de eiciendo fatu, ut matrem salvarem: nolui tamen proletariis istis & duris hominibus assentiri, cum valde dubium sit, & res anceps, matrem ejecto vi fatu iri salvatum. Et quoniam hæc quaestio magni est momenti adeoque scitu digna, juniores medici de hac omnino admonendi sunt. *Quemadmodum autem maximum & præcipuum munus faminarum est, inquit, Ulpian. in L. queritur §. 1. D. de adulter. accipere & tueri conceptum, ita summum scelus est, abortui conciliando operam dare. Neque enim ab homicidio abit, ubi vita adimitur ei, cui non nos, sed natura deusq. illam elargitur.* Ne dicamus, qui Christiani sumus, de sanctissimo regenerationis lava-

lavacro, quo factus in peccato originali conceptus datâ operâ privatur. Canones etiam, qui abortum procurat, & sterilitatis venena exhibet, homicidam esse ajunt, & mortaliter peccare, *caus. XXXII. quest. II. c. aliquando, & c. si aliquis X. de homicidio.* Quo respectu in Synodo Constantinopol. VI. Can. XCIII. sancitum, tam eas, quæ propinant, quam quæ assumunt abortiva, homicidarum penis subjiciendas. Ita Sixtus Pont. in Bulla, quam anno M. D. LXXXIX. publicavit, eosdem simpliciter puniendos sancit, ut homicidas, qui voluntarium homicidium actû patrârint. An verò liceat promoveri abortum, si prægnans acuto aliquo morbo laboret, nec subveniri possit ægræ sine fætûs ejectione, quod quidam voluere, & an conceptum nondum formatum, siue animâ rationali nondum informatum sine crimine ad salvandam matrem elici possit, jam videbimus. *Affirmant Canones capite sicut ex literar, XX. de homicidio, XXXII. quest. II. cap. quod v. & cap. seq. Moyses. Silvest. Prierias verbo medicus, quest. IV. Navarrus in manuali c. XXV non LXII. Nec delictum capitale volunt Carol. V. Imp. Peinlich HalsGerichts Ordnung art. CXXXIII. & August. Elect. Sax. ordinat. part. IV. constit. IV.* Verum enim verò omnibus hisce meritisimò opponendum illud Divi Pauli, Epist. ad Rom. c. III. non esse facienda mala, ut inde eveniant bona, quod istorum damnatio sit justa. Certum est, medicamenta phœica siue corruptoria, id est, ejectoria absque matris manifesto discrimine non posse adhiberi, ideoque rectius multò & commodius secundum D. Ambros. l. de Offic. si alteri subveniri non potest, nisi alter ledatur, neutrum juvare, & medicamenta talia tam matri quam fætui sunt inimica. De fætu non animato ita habe: ut abortu procurato vita tollitur animantis, ita nondum animato spes vitæ & hominis præciditur, arg. L. si quis S. qui abort. D. de Penis. Et conceptus iste dispositionem habet & potentiam proximam ad animam rationalem formamque ultimam recipiendam. Audiatur Tertullianus Apologet. Nobis homicidio semel interdicto etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissolvere non licet, homicidii festinatio est, prohibere nasci, nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet. Homo est & qui futurus est, & fructus hominis jam in semine est. Vide quæ commentati in hanc rem, sunt Ranchinus & Meibom. Comment. in iurjurandum Hippocr. & quæ habet Rodoricus à Castro de morb. mulier. l. III. c. XXII. Sennert, Præx, lib. IV. part. II. sect. V. cap. III. quest. V. Hewn. Commento in Aph. Hipp. sect. III. Aph. I.

OBSERV. CLVI.

XIII. Sept.

OMnis morbus acutus in gravidas incidens est funestus, inquit Heurnius in Commento Aph. Hippoc. sect. V. Aph. LV. quia si in curationem morbi incumbas, ipsum fœtum pessum dabis. Quod verum esse experta est & alia juvencula gravis, quæ corripitur plurimis carbunculis & petechiis, multum anxiosa est, somnus abest, hinc inde in lecto se projicit, per intervalla nares stillant sanguine, nihil levatur, ad quartum diem sic cum morbo colluctatur, tandem abortit, quo immaturo fœtu excluso excludit simul quoque ipsam animam.

OBSERV. CLVII.

XIV. Sept.

Puer septimum jam completurus annum nocte incipit ægrotare, manè vocor, invenio ipsum anxium, æstuantem, pulsus ipsius erat celer & magnus, nec carbunculus, nec bubo, nec macula ullæ in corpore conspiciebantur. Præscribebam pulveres cordiales expulsi- vos, sudor in tam tenera ætate largè fluebat medicamentis excitatus, par- tim etiam sponte naturæ, sitim aquis cordialibus è s. Acetos. Cardbened. Scabios. Borragin. cum Acet. Bezoartico restinguebamus, additis qui- busdam, quæ fermentationem nimiam sisterent, ut C. C. ust. præparat. Corall. rubr. præparat. Perlis præparatis. Res ex voto cessura videba- tur, omnesque omne sperabamus bonum, ast ecce, spe inopinatò cecidi- mus, tertio enim à morbi insultu die Epilepsia tam vehemens ipsum cor- ripit, ut tertio quarto vé paroxysmo elegans puer parentibus suis deside- ratissimus vitam hanc suam cum altera commutârit.

OBSERV. CLVIII.

XIV. Sept.

Mulier peste laborans in inguinè que bubonem gerens graviter de- cumbit, calor magnus circa præcordia & faciem, quæ etiam inten- sè rubebat. Circa initia morbi, quæ fuere acta, ignoro, cum eo tempore medicinam ipsi non fecerim, sed postmodum vocatus bonam curæ partem in restinguendo immodico calore insumpsi, aliisque quæ ipsam urserant, accidentibus planè abigendis. Verum novus & non expectatus successit hospes, affectus scilicet circa oculos & præsertim sinistrum, quo ferè nihil videbat, aëremque & lumen ferè minimè pote- rat, propterea oppansum pannum supra oculum gerebat, scintillulæ in oculis apparebant, non multum tumebat sinister oculus, cum calore rubebat. Correximus hoc iis, quæ sanguinem fervidiorem temperant, etiam

etiam appposito nuchæ vesicatorio ad retrahendam materiam ad oculum jam fluxam & intercipiendam eam, quæ ulterius fluxura erat. Aegrè curabatur hoc malum, ut de lucis usura reducenda non semel dubitaverit ægrotæ, quâ tamen etiamnum acutè videt.

OBSERV. CLIX.

Servus cujusdam mercatoris robustus non admodum periculosè videtur decumbere, præter lassitudinem totius corporis nihil incusat, altero die bubo in inguine protuberat, edit patiens quandoque pommum assum, injussus tamen, vigiliæ quoque ipsum molestabant, sed interruptæ calor ad tactum modicus, optimè ratiocinabatur, parum bibebat, ita ut jurâsses hunc certo evasurum periculum. Sed, ecce, inter loquendum contra omnium opinionem placide obit vix conspecto ullo mortis signo. *XV. Sept.*

OBSERV. CLX.

Vidua ætatis provectæ primaria superficiale saltem & levem sentit horrorem, statim me accersiri jubet, ut erat rerum suarum satis cauta, pulsus febrilis deprehendebatur, calor modicus, somnus moderatus, parvus bubo in inguine oritur, aliud nullum grave patitur symptoma, paucis usâ medicamentis convalescit bubone in auras evanescente. Jam tum duæ sâminæ juvenes ex illa domo terræ mandatæ erant, & hæc septuagenaria vitæque satur superesse debuit. *XVI. Sept.*

OBSERV. CLXI.

Non minori fermè erat ætate Vir quidam Senatorii ordinis latine quadantenus doctus, is doloribus ventris colicisque aliàs obnoxius etiam peste corripitur, sed dispari eventu. Vocor, exponit æger casum, omninoque se peste non laborare multis argumentis probare conatur. Verum tantum absuit, ut me à sententia dimoverit, ut etiam suo sermone me confirmaverit inscius. Dolores hi non erant pungentes, non extensivi, nec fixi, sed potius gravativi cum lassitudine onerosâ. Verum ille firmiter credebatur Colica omne hoc esse, quod ipsum molestabat, pulsus celerior justo erat, capitis obtusus dolor, somni vacuitas, decubitus instabilis, tertio die bubo parvus in inguine: tum serio in sententiam meam descendebat, sed serò nimis, paucis enim diebus elapsis abiit ad plures. *XVII. Sept.*

OBSERV. CLXII.

Ancilla mea sarræ & benè cænata cubito mit cum liberis meis & muliere sene, quam uxor præfecerat liberorum custodiæ & servituti, *XVIII. Sept.*

ti, nihil sequius cogitans securè placidèque dormit : circa diluculum matutinum mulieri adjacenti dicit : *ô Anna, femur alterum doleo, parvumque tumorem in inguine tango.* Surgens munia domestica obit, post Conjugi meæ aperit suum infortunium, illa statim de medicamento, quod domi semper paratum habebamus, nonnihil ipsi porigit, sed illa floccipendens & morbum & medicamentum frequentat templum contra voluntatem heræ suæ, at in templo altius se insinuante veneno syncope corripitur, vixque tamdiu inibi durare potest, quam Sacerdos è suggestu descendit. Maturè itaque domum jam claudicando repetens omnem faciei vividum colorem exuerat, atque ut jamjam moritura animi corporisque vigorem amiserat, quæ aliàs rubicundi erat coloris & sanguinei habitus. Circa meridiem cum ab ægrotantium visitatione domum redeo non parû consternatus ob infectionem ancillæ peto, ut ad sororem suam, quæ peste jam laboraverat, in maternas ædes secederet, illas jam tum esse infectas, matremque suam contagio mortuam, ibi omnia necessaria ipsi subministratum iri pollicens. Paruit petitioni, præscribuntur medicamenta, sudat, ad maturitatem Chirurgi operâ perducitur bubo, sed carbunculus in femore refractarius fuit, amplæ & latæ maculæ rubræ totum corpus faciemque obsidebant, delirabat, sedato delirio tam profundæ putredinis notæ conspiciebantur in corpore, ut impossibile fuerit vel *Æsculapio* ipsi ipsam servare. Decimo, si bene memini, morbi die, cum paulò ante obitum sororem suam orizam cum lacte coquere jussisset estura pulmentû illud in advertenter efflat animam. Puerulis meis ob singularem Dei angelorumque custodiam nihil mali obtigit, nec mulieri in eodem lecto ancillæ accubanti. Erat juvencula & plena humorum pravorum, temperare sibi non poterat ab esu lardi crudi, præsertim manè loco jentaculi, firmiter sibi imaginans propter pinguitudinem minus hære posse in corpore adventurum contagium. Verum caro suilla tempore pestis in universum damnatur, tum propter ingentem in putredinem inclinationem, tum humiditatem, quâ scatet præ carne reliqua, cum potius hoc tempore corpora sicca facere unusquisque studere debeat sedulò : & tempore pestis tanquam mors ipsa, caro porcina fugienda *Capelluti* consiliò. Interim alio tempore, & modicè sumpta quin laudabilem & uberem succum generet, cum inter *ἐυπεπτα, ἐυχυμα, μόνιμα & πολυτρόφα* connumeretur, inficias ire minimè possumus, vel saltem *Galenii*, fautoris suillæ carnis, pluribus in locis testimonio.

OBSERV. CLXIII.

Virgo viginti præter propter annorum, invalido aliàs corpore & *XVII. Sept.*
 morboſo, peſtem contrahit, quæ bubonibus carbunculisque ſe ma-
 niſteſtabat, multum dormiebat, taciturna erat, nec de morbo quic-
 quam adſtantibus querebatur, decubitus quoque informis, ſudor
 præ animi impotentia nullus. Mater contra, quæ eodem tempore de-
 cumbebat, liberius loquebatur & præmeditatè, morbum bene ſentiebat,
 ſecus ac filia, æſtuabat, parum dormiebat, carbunculum unum habebat &
 bubonem, ſudat monitisque omnibus parebat. Hæc brevi moritur, filia
 ad plures dies ægrotans tandem ex fatali morbo planè plenèque elucta-
 tur. Ita ludit sæpe peſtis, ut quale inſtituas prognosticum, incertus omni-
 nò ſis.

OBSERV. CLXIV.

Vir annos ſupra quinquaginta natus levi corripitur horrore & do- *XIIX. Sept.*
 lore capitis tolerabili, bubo erumpit in inguine, ſomnus paucus,
 ἀποπνία adest, virium tamen non omnimoda deſectio, interdum
 obambulabat in cubili palliolo confuſe contactus, & quia ær aſpe-
 rior jam erat externumque frigus ægrotis inimicum, carbonibus vivis id
 alterabant, & ita absque ullo graviore ſymptomate liberatur. Declin-
 ante morbo uxor ipſius graviore corpore ventreque magis diſtento,
 quàm mariti habitus, affligitur eodem malo acerrimè, æſtuat multum,
 calor fortis, carbunculis inſicitur bubonibusque, rarò ſentit ſomni clem-
 entiam, appetitus planè deſicitur, periculoſè ad aliquot dies decumbit,
 tandem poſt tres ſeptimanas evicit inſultantem hoſtem. Simul ægropa-
 bat ejus filia major, plurimùm primis tribus diebus dormiebat, ita ut pa-
 rum medicamenti in ipſius cura efficere potuerimus, ſopore profundo
 liberata alterum dolebat crus, bubo in inguine tangitur, alacrior fit, om-
 nis mortis metus diſpellitur & absque labore ſaneſcit.

OBSERV. CLXV.

Virgo egregiæ formæ clariſque parentibus nata, & *XIX. Sept.*
 Ἀκμῇ πρὸς ἔρωτα καὶ ἡδὲα κύπριδος ἔργα
 Jam matura ad amorem & jucundas Veneris res,
 etiam vulgariter hoc graſſans malum experitur, horrorem patitur
 cum levi capitis dolore, anxietudine premitur magna, floridus & nitens
 corporis faciei que ſtatim perit calor,
 Cujus ſic tanta eſt retinendi cura decoris
 vomit non enormiter, vires citò collaſcunt, ſtatim injicitur Clyſter, ſe-
 catur

catur vena tali, sudorifera præscribuntur non omnis alexipharmacis roborantibus. Nil proficimus. Menses qui non multum ante consuetum naturæ cursum observaverant, paucis sui præsentiam nunc iterum indicant, tertio die placidè expirat.

OBSERV. CLXVI.

XIX. Sept.

Civis consistentis ætatis corripitur, nescio quibus, molestiis circa ventriculū imprimis & cor, non poterat explicare satis, ubi calceus ipsū urgebat, non dolor capitis, non bubo, non carbunculus, somnus paucus erat & interruptus, calor mitis, interim in lecto se detinebat, sed decubitus incertum servabat, lecti opera se non posse pati dicebat, appetitus sicci nullus, sitiebat modicè & cerevisiam nostratam cum intrito pane sorbebat, non nihil vomebat. Cum de suspecto malo ipsum admonerem, seque ut operiret optimè & sudaret juberem, risu consilium excepit, firmiter credens rem omnem omnis periculi fore expertem. Tertio die cum venio ipsum visitatum, jam abierat ex hominibus non advertentibus vel ipso ægrotante vel adstantibus domesticis.

OBSERV. CLXVII.

IX. Sept.

Fœmina quædam tres tantum menses gravida abortit ex manifesta causa. Linum hæc ex agro procul ab urbe sito suas jubet evellere, evallumque curru in urbem vehi curans una se ipsam invehit postulat: annuitur postulato, cumque per pagum quendam esset eundem, rustici rusticæque more solito frigida affatim ipsam in curru perfundunt, unde de improvviso territa domumque vecta patitur abortum, lecto detinetur aliquot diebus, tractatur partim ut infecta grassante malo, partim cura generali, quæ debetur ejusmodi ex abortu laborantibus, lochiorum fluxu immodico cessante cessat omnis morbus, integrèque restituitur nullo alio graviore symptomate ipsam infestante. Tribus hebdomadis elapsis iterum morbo affigitur & quidem verâ peste, carbunculum accipit, sed quia priore fluxu nimio corpus multis excrementitiis humoribus purgatum, saburrâque onerata natura se liberaverat, succedentem noxam levius tulit, citiusque sine multo incommodo expulit, atque in pristinum valetudinis statum brevi ipsa restituitur. Contra ejus maritus gravissimè laborat, aliquot carbunculis in pene, imo ipsa glande enatis, æstuat ejus corpus valde, hinc inde illud volutat, certo loco quiescere nesciens, delirabat, nudo corpore jacebat, nec diu imposita stragula patiebatur, hinc nullus sudor sperandus erat, solis alterantibus & alexipharmacis rem omnem peragere nobis relinquebatur, Dei beneficio & ope naturæ intentata

tentata certæ mortis spicula eludit, hodiernum optimè valens. Misera
aliasquin erat harum ædium facies, liberi omnes ægrotabant, quidam
moriebantur ex illis, & ex domesticis aliis unus alterque. Puer septem
annorum instar mortui jacebat maculis rubris purpureis livescentibusq;
undique oblitus, tamen evasit.

OBSERV. CLXVIII.

XXI. Sept.

LAnii uxor gravissimè decumbit peste, bubo sub axilla est sinistra,
carbunculos in pectore aliisque corporis partibus habet, univer-
sum corpus viribus exhaustum erat, somni absentia, mens immota
manebat, nec vomitus, nec sitis multa. Sedulo curatur ad quatuor-
decim usque dies, tunc & mihi aliisque restituta videbatur integræ sanita-
ti. Verum præter expectationem omnem recrudescebat malum ex externa
caussa & animi quodam affectu concitatio, altero die moritur omnibus
admirantibus inque vado illam ponentibus. Quid affectus animi sive
παθήματα valeant in corporibus nostris alterandis & corrumpendis,
notius est, quam ut hîc operosè id congeram.

OBSERV. CLXIX.

XXII. Sept.

Bibliopolæ viduæ puellam unicam à peste reliquam in aliam adhuc
puram domum ad cognatam ire compellit, ne in propriis impuris
ædibus scintilla illa micans extingueretur. Non diu ibi moratur,
& ecce carbunculo in femore inficitur cum repentina virium exolu-
tione, ex nigrore livebat anthrax, non attollebatur, serum tenue fun-
debat, quod pessimum est signum & lethale carbunculorum, moritur.
Ita paucis septimanis omnibus suis liberis orbata est mæsta alias vidua.
An in maternis ædibus contraxit venenum proprioque gestavit in cor-
pore hostem internecinum? An aliunde & apud cognatam primò in-
fecta est? posterius non videtur, nec enim vel antè vel post puellæ mor-
tem quisquam in ista domo decubuit, multo minus morti cessit.

OBSERV. CLXX.

XXVI.
Septemb.

UXor Decemviri incipit malè habere ex puerilibus infinitis & coangu-
statione quasi cordis, non vomitum, non horrorem saltem sensibi-
lem patitur, nec bubo, nec carbunculus, erumpit, nec macula ulla.
Non pestem esse hinc inde conatur probare argumentis patiens,
seque pluries uterinis flatibus & hinc distentionibus ventris vexatam
narrat. Penè me in suam sententiam protraxerat, tamen ob alexiphar-
macorum cum uterinis mixtorum usu non abstinui, tertio die adstanti-
bus

bus non advertentibus somno consopitur sempiterno. Peste hanc sublata-
tam è medio luculentò demonstrat subita mors, quam uterini flatus nul-
lis prægressis gravibus symptomatibus inferre minimè potuissent, & præ-
ter rationem virium lapsus. Ita vel etiam tutissimis non fidendum.

OBSERV. CLXXI.

XXVII.
Septembr.

Sutor infirmæ aliàs valetudinis, & qui sæpe dolorem pungentem ex-
periebatur sub mammilla sinistra cum parvo cuti concolore tumore
tactum vix ferente, (qui tamen uno aut altero die ad dorsum & ven-
trem pergens purgante medicamento, carminantibus & unguento
Alth. cum sem. Cymin. ol. Chamomill. & Spir.urin.volatili facilè tolle-
batur ex totoque cessabat) corripitur carbunculo in ipsa illa parte pecto-
ris, quâ aliàs dolorem illum senserat. Ille veteri malo & consueto se cor-
reptum autumans tardius medicinam adhibet huic funesto malo, acce-
dentibus enim cordis anxietate ingenti, virium dejectione, *ἰσχυρὰ πᾶσι*,
tertio die naturæ satisfacit. Paucis ab hujus morte tota ejus familia con-
tagio absumitur.

OBSERV. CLXXII.

XXIX.
Septemb.

Hactenus sat atrociter sævitum in viscera nostrum est, sed ex divina
misericordia longè latèque disseminatum venenum de sua virulen-
tia & vehementia circa hæc tempora nonnihil remittebat, indies-
que ægrotantium numerus minuebatur. Hinc observare est,
quandoque & morbis fatales sui ortus & occasus esse terminos. Verum
res meas accessusque ad ægrotantes periculosiores fore valde metuebam,
cum jam non in libero & patente aëre, sed concluso & hypocaustris con-
calescentis visendi essent ægri. Hoc tempore in viros & sexum virilem, cui
Numinis benignitas hætenus multum pepercerat, magis sævire videba-
tur pestis, quæ ante fœminis puellisque satis superciliosè insultaverat.
Vir Sexagenarius robustus horrorem passus erat mediocrem cum subse-
quenti modico calore, non æstuabat, non dolebat caput, non vomebat,
pacata videbantur omnia, carbunculus nullus, nec ullus in locis emun-
ctoriis bubo, in brachii tamen sinistri musculo, qui *Anatomicis* dicitur
brachium extendentium primus seu longus, tumor durus non admodum
elatus, sed latus, indolens reliquæque cuti concolor visebatur: similis
tumor subnascebatur mento. Quid esset ambigebatur, Chirurgus aliàs
satis exercitatus senexque primò pestem esse negabat, cui consentiebant
& alii domestici: Contra ibam Ego demonstrans satis firmiter veram
esse pestem, contestabantur eam & appetitus dejectio, virium defectus,
pulsus

pulsus celerior, ἀγρυπνία, alia. Verum quod mireris, & quod ut singulare notes, est, quod bubo in medio musculo supra cubitum, ubi glandulae nullae sunt, sedem fixerat. Alterum, quod observes est, quod neuter ad maturitatem deduci potuerit etiam optimis & efficacibus medicinis, nec discussoria medicamenta vel tantillum eorum imminutionem promovere valuerunt, sed sola natura & temporis longinquitas tandem medelam refractariis hisce tumoribus invenerunt, venenumque superarunt aliàs vix superabile, tumoresque consumpserunt salvo ad aliquot annos viro sene, nunc autem mortuo.

OBSERV. CLXXIII.

Vir constantis ætatis & habitus haut illaudabilis horrore corripitur & levi capitis dolore, sumit medicamenta domestica, sudat, altero die me vocari jubet. Invenio ipsum pro morbi magnitudine satis valentem viribus, jacebat in scamno, sine labore se erigebat, bene ratiocinabatur, cerevisiam juxta se positam cum pane & orbiculis Citri pomi habebat, non carbunculus, non bubo in conspectum se dabat, saltem de interpolata corporis anxietate querebatur, prescribo sudoriferum & cordiale, sequenti die eo ipsum visitatum, tunc agonizantem ipsum deprehendo eaque horam animam effaturum. Sic saepe fallit pestis cautos incautosque.

XXVIII.
Septemb.

OBSERV. CLXXIV.

Vir fortis corpore & valens, sed animo præ mortis metu molli, laborat peste, multum æstuat, bubonem habet sub humero, jactat corpus, insomnis est. Cum accedo ad eum valde febricitare ipsum offendo, multum & indefinenter loquebatur, non tamen ἄλογα. Aureos, si sanarem se, promittit montes; bene sperare ipsum jubeo, interim omnia ad interitum inclinabant, cumque animadverteret, medicamentis parum effici, quodam die aliquot cantharos cerevisiae nostratis Mummianæ (salubris aliàs potus) avidè bibit ad ebrietatem ferè usque ut referebatur, sperans sic vi & copiâ liquidî vim pestis elusum iri & fractum; Verum tantum abfuit, ut fregerit, vel saltem debilitarit venenum, ut multò magis obruerit suffocaveritque eluctaturum calidum nativum, breviq̃ue mortem oppetierit.

XXVIII.
Septemb.

OB-

OBSERV. CLXXV.

XXIX.
Septemb.

Quid terror poscit & metus in peste in superioribus notatum & ab aliis abundè doctum. Magnum quoque terrorem & repentinum etiam in ipsa peste frustra aliquando fuisse exemplis aliquot superius ostensum, & hac ipsa observatione ulterius confirmabitur. Pastor obesus ipso Michaëlis festo circa vesperam caput malè habere, altero die vocor, haut immoderatè febricitantem offendo, de Apostematis nihil apparet, de nihilo querebatur, quàm quod caleret præter naturam, in somnum semper pronus, alia accidentia aberant. Eodem tempore & ipsius filia XV. annorum corripitur, cum patre in eodem cubili cubans, statim profundo somno per tres dies & excitatu difficili obruitur, nihil in corpore apparet, postea de dolore femoris conqueritur, bubo enascitur, discussio somno delirium succedit, imo ipsa phrenitis aliquot dies durans. *Lethargum si excipiat phrenitis, salutare esse Hollerius docet in Comment. ad Coac Hippocr. l. IV. §. XXIIIX. p. m. CCXIII. non verò contra.* Jacotius ibidem in suo commentario dicit: *Qui ex phreneticis lethargici sunt per resolutionem caloris nativi aut extinctionem, servari non possunt*, uti etiam in hac peste non semel notatum. Aegrè tandem admittà Chirurgi manu ex aperto arte abscessu ingens puris & saniei copia prorumpit, qui post decem tandem septimanas consolidationem recepit, interim cordialia & expellentia adhibita multa sunt. Quodam die, cum ipsi medicinam facio, mediusque inter ægrotantes cum matre & alia, quæ ipsis ministrabant, sto, Ancilla aquam ex flumine Odra, ædes aluente satisque altè fluente, vase exceptura caput nimis inclinando præcipitem se dat in flumen, uno alteroque obscuro clamore edito forte minor filius ipsam observat, visaque ancilla penè submersa inque aqua nante ingentem clamorem excitat & horrificum, quo ad aures nostras perlato perhorrescimus omnes relictisque ægrotis accurrimus subito, & quâ arte possumus semianimem faminam extrahimus. Nulli obfuit repentinus hic terror haut absque singulari Dei providentia.

OBSERV. CLXXVI.

I. Octobr.

Uxor triginta præter propter annorum legitimo tempore parturit, quarta à partu septimana horrore corripitur pestilentiali & dolore capitis, bubo oritur in inguine parvus, infestant vigiliæ, sitit vehementer, delirat, calor multus, alvus pigrescit, infantem non nisi admonita lactat, maturatur bubo, tribus hebdomadis vix ad se redit. Altera à convalescentia septimana malè caput habere infans, brevi moritur plurimis lividis maculis corpus tenerum defædantibus. Fortè suxit cum lacte

lacte materno & virus pestilens, secus ac Salmuthus testatur *Observationum suarum Cent. I. Obs. XCVII. quando infans ubera matris peste extinctæ ore apprehendens suxit innocuè.* Paulò post & reliqui duo liberi inficiuntur, in eorum corpore nihil observare fuit, quod monstraverit pestem, tertio à morbi invasione die ambo decedunt è vita. Puerpera hæc à servi sui peste laborantis inopinato ad se accessu perterrita malum hoc sibi enatum affirmabat; servus iste vehementer delirabat, quodam die ex fenestra superioris domus partis proripit in aliam contignationem instar somnambuli, quò pervenire absque præsentissimo vitæ discrimine aliàs impossibile ipsi fuisset.

OBSERV. CLXXIX.

Patricius procera staturæ & crassus, dum
*Brunsvigam serpunt contagia dira per urbem,
Nec non pestis atrox omnes crudefcit in horas,*

III. Octob.

reliquerat civitatem contuleratq; se cum suis in hortum suburbanum, quo vitaret, quod aliàs omnium humeris inhæsurum credebat, pestilens virus, & quàm diu ruri degit, satis salubriter ibi cum suis vixit. Cum autem asperioris pro anni tempore aëris inclementiam cum parvulis suis diutius extra igne alteratum hypocaustum asperum & durius videretur, inito consilio, cum magnam partem horrida pestis desæviisset, lares civicos petit: at, ecce, in ipsa urbis ingressu & sub porta terrore quasi panico concutitur, & de dolore capitis obtuso queri incipit. Statim advocatur medicus affinis ratusq; quod res erat, peste ipsum tactum, antipestifera præscribit cum sudorem elicientibus, non sequitur sudor, in pejus abit morbus. Mane in consilium adhibeor, invenio patientem ferè *ἄρρων*, tremulâ saltem, titubante & vix intelligibili linguâ loquentem, in somnum pronom, artubus disiectis ac si levi *ἀποπληξία* tactus esset, jacebat, nullum ullius *ἰζανθήματα* signum. Nulli pepercimus labori & curæ, quò restitueretur, verum oleum perdidimus & operam omnem, paucorumq; dierum spatio abiit eò, quò tandem tendimus omnes, ad cælica scilicet gaudia, mæstissimâ conjuge & liberis orphanis in hac miseria- rum valle relictis, nec ante vel post ipsius mortem quisquam istis in ædi- bus ægrotavit. Tardè redire licet.

OBSERV. CLXXX.

Vir consistentis ætatis, fortis corporis, & succi plenus laborabat con-
tinuo calore præternaturali tolerabili, non bubo, non carbuncu-
lus, nec pustula ulla comparebat, delirium cum risu per totum mor-
bi

IV. Octob.

bi decursum, vigilabat, de nihilo, quod mens infirma ipsi erat, querebatur. Et hunc primis diebus alius curat medicus, cui postea me adjungi facile passus sum. Verum uterq; frustra laboravimus, licet à debita & diligenti cura non destiterimus morbo ad aliquot dies nec meliore nec deteriore reddito: tandem insensibiliter labantibus viribus lapsus & ipse planè est de statu naturali atq; ad aliam vitam migravit.

OBSERV. CLXXXI.

VI. Octob. **S**Exagenaria vidua statim inirio concepti contagii mente movetur & varia sibi imaginatur, tristes & melancholica est, sæpe poscebat librum precationum, in quo porrecto parum tamen vel nihil legebat, semper aliò migrare sibi præsumebat, unde à duabus mulieribus eam custodiri necessum fuit, appetebat vehementer ardentem istum liquorem, quem aquam vitæ nominat vulgus, cujus si particeps poterat fieri, lætabunda & sitabundo ore affatim hauriebat eum. Quodam die, dum visito eam, invenio fores conclavis clausas, voce & digiti ad fores appulsu præsentiam meam significo, altera mulierum dum ostium paulatim aperit intromissura me, mox accedens ægra simul egressum efflagitat & verbis & viribus, mihiq; ingressuro in ipso limine occurrit, torvum videt, nullum verbum profert, librum suum precationum sub axilla portat. Non mediocriter consternatus improvise hoc spectro refero pedem, dummodo illam ad lectum reducant ambæ mulieres, tunc ingredior, & increpo eam minacibus verbis, promittit quietiores mores, verum omnia versa in pejus, & ex eo die ipsam non vidi, paucis post vitâ concessit.

OBSERV. CLXXXII.

IX. Octob. **V**Idua juvenis à vitæ integritate & morum elegantia commendabilis in limine domus stans me prætereuntem intrò vocat, esse quod me velit. Intro, tum ipsa obvertit mihi cervicem suam petens ut, quid pustula illa in cervice significet, significem. Ego visâ ea, quid malum! inquit, Tu in aere rigido stas & carbunculum pestilentem in cervice geris? atque mox ut hypocaustum petat, jubeo. Dicto audiens est, porritato ventre glande præscribo sudoriferum & cordiale moderatè refrigerans, evanescit carbunculus, sed alium habebat in femoris sinistri parte externa multum doloris urendo inferentem, hunc observabat altero vel tertio die, & tum se verè ægrotare sentiebat, ita ut aliquot septimanis lecto surgere præ morbivi ipsi negaretur. Ex aperto carbunculo ulcus ingens nascebatur, quod ægrè tardeq; sui consolidationem recepit.

Aliquot

Aliquot diebus præterlapsis ad pravos & corruptos humores dejiciendos passulas laxativas sumebat cum fructu : gaudet adhuc optima & vitæ & corporis integritate claro & candido Viro nupta.

OBSERV. CLXXXIII.

Vir annorum *ἀκμὴν* vix attingens corripitur bubone in inguine, leviter ægrotare deprehenditur, sudat, nares sanguine stillant cum *εὐφορίᾳ*, ideoq; abstinuimus à secunda vena, non multum protuberabat bubo, occultò quāsi obruebantur vires. Plurima adhibuimus pro conservando viro, verum omnia nemine advertente iverunt in pejus, delirium mite succesit, *ἀγρυπνία*, sitis, tremor manuum, quod funestum est signum febrium continuarum & malignarum, ostendit enim naturam ex parte victam, conantem partim adhuc consuetos edere motus, Altero ab hoc symptomate moritur die. XIII. OÆ.

OBSERV. CLXXXIV.

Uxor juvenis gravida contrahit pestem in inguine alvo sponte solutâ do sudoriferum, optimè sudat, medicamentum quod se & fructum suum confortet accipit, melius habere visa est. Postero die abortit præcedente levi iterum horrore, increscit calor multum, pro quo sedando omnem operam impendim⁹, sed haut respondente voto successu, altero die deficientibus lochiis hanc cum æterna commutat vita. XIII. OÆ.

OBSERV. CLXXXV.

DUcor ad virum quendam ex plebe, juvenem, robustum, mirè æstu- antem, aliquot dies jam decubuerat, caput faciesq; ac si exardente clibano extracta fuisset, præ rubore splendebat, omnia viscera incensa videbantur, etiam frigidissimis extingvere flammam istam & sedare æstum nequivimus, æstuabant ita præcordia, ut Spiritum isti præclusum iri non semel æstantes putarint, sanæ adhuc mentis erat, in corporis habitu nihil maligni comparebat. Manum à secunda vena, cum tamdiu decubuisset, ne ipse ipsum jugulasse viderer, præmeditatò abstinui, quam sectam initio morbi plurimum opis ipsi ad vasa plethorico allaturam sperasses. Postero die ponit spiritum. XIV. OÆ.

OBSERV. CLXXXVI.

Virgo honesta viginti annorum brevi concutitur horrore, quem statim excipit capitis dolor tolerabilis: A præscriptis medicamentis bene sudat, à sudore parvus bubo sub axilla sinistra se manifestat, mediocriter habet, haut quivimus protrahere amplius paululum XIX. OÆ.

protuberantem tumorem, nec ad maturitatem perducere. Ideoque tantum expellentibus & corroborantibus insistendo tandem optimam virginem priori valetudini benedicente Deo restitimus. Vel paucum admiserat venenum hæc virgo, quæ aliàs non ita robusta videbatur, vel venenum multum remiserat à sua malignitate, erat enim in declinatione pestis, pariter ac cum incipiebat suas hinc exferere vires, non ita periculosè & crudeliter invadebat homines, ac procedente tempore.

OBSERV. CLXXXVII.

XIX. Oct.

ANcilla mercatoris vehementi affligitur febre, dolet caput, æstuat, rubet facies, irrequieta est, non dormit, mens non turbatur, statim subsequitur vomitus, quo omnia & medicamenta & alia liquida rejiciebat, nec ullo modo poterat sisti enormis iste & effrenis vomitus. Erant omnia magnæ putredinis notæ. (exputredine omnem ferè pestem omnem suam vim deleteriam recipere putat Codrunchus Philosophus ac Medicus Imolensis libello suo de Sale Absynthii.) Tertio die animam exhalat. Omnia erant corrupta & altè veneno infecta ut vel ipsi Chironi ipsam servare *ἀδύνατον* fuisset.

OBSERV. CLXXXVIII.

XX. Octob.

Vir modestus & sedatus magnam diarrhæam incurrit cum *ἰσχυρῶς*, hinc periculi vacuus læta sperabat omnia, putans hæc vacuandi ratione omne noxium expulsum iri. Bubonem acceperat sub axilla sinistra & carbunculum in femore ejusdem lateris fluente adhuc alvo. Sistere alvum religio erat, vi propellere sudorem prohibebat motus contrarius, propinavimus tamen quæ paulatim ad cutem pellerent venenum, nec alvum morarentur, tantum hæc medendi ratione effecim⁹, ut æger erectus in lecto sedere, ridere, edere potuerit, extraq; periculum positus videretur omnibus. Carbo à chirurgo curatur, abscedit caro corrupta, absunt omnia suspecta accidentia. Nono ab invasione morbi die incipit tibia affecti cruris vehementer dolere, chirurgus flocci dolorem pendens medicinam nullam adhibet, increscit dolor, altero die Ego quædam externè applico, quæ instanti gangrænæ appropriata deprædicantur, verum frustra: lineæ rubræ in tibia conspiciebantur ad extremum usque pedem porrectæ, *ἀκύνητος* fit pes & *ἀναισθητός*, dolor circa carbunculum jam evanuerat, vocatur alius chirurgus, secatur pes & planta ejus secundum longitudinem absque sensu, applicantur experta & aliàs efficacia remedia, sed cum nullo emolumento, hinc consilium de amputando pede

de capimus consentiente ipso ægroto sat animoso, imò urgente. Verùm quia *ἀναστροφή* illa & insensibilitas ad genu ferè usque perrexerat, metuen- dum omninò erat, ne pars veneni subtus cutem per venas ulterius versus Cor viam suam affectasset operationemq; nostram elusisset, & pro occi- soribus postea ab ignaris traducti fuisset, propterea prudenter à cru- deli aliàs & periculosissima abstinuimus sectione, quod remedium tamen unicum supererat, *ἐς τὸ τὰ ἔχαρα νοσήματα αἰ ἐχαραί δεγνέαι ἐς ἀρρίθινον καὶ πρῶτον*. Quarto die sphacelatus moritur. Ejusmodi Gangrænarum malignarum meminit *Hildanus in observationibus suis medico-Chirurgicis p. m. D.C. LXXVI.*

OBSERV. CLXXXIX.

V Ir obesus & intemperans, cujus uxor decubuerat peste eamque haut XXI. 08. diu superaverat feliciter, incipit ægrotare non ad consuetum pesti- lentis affectus modum, leviter febricitabat, difficulter spiritum du- cebat, difficultas in verum asthma degenerabat cum magno sterto- re spirabat, facies ex labore spiritus rubebat, vi sudor exprimebatur, *ἐξάνθημα* nullum in universo corpore, mens manebat sana. Etiam hunc peste affectum fuisse non dubito asserere, non potuit autem natura istius indicium facere in externo corporis habitu propter suppressionem vi- rium, sicuti & aliàs ferè *ἀνίμω* erat ob corporis molem. Brevi sive astma- te sive peste suffocatus est.

OBSERV. CLXXXX.

Q Vidam ex nostris mercatoribus primarius & Patricius celebris, XXII. 08. cum funus quoddam ad loculum suum XIX. hujus comitatus es- set, secedit paululum in pharmacopolium nostrum cum aliis iti- dem urbis nostræ Viris primariis, saltem ut de statu nostro præ- senti, & etiam de bellicis Poloniæ rebus, cum dies iste esset, quo Tabel- larii Hamburgenses destinato huc redibant, inter se conferrent. Accedo & Ego ad illos, trahitur sermo ad horam usque inter nos, quolibet dein domum suam repetente, & mercator ad suas se recipit ædes, in via levi horrore corripitur, quem ex aëris autumnalis circa vesperam inclemen- tia oriri suspicatus est. Verùm eo ipso vespere tres carbunculi supra genu exoriantur purpurascens, ille haut animadvertens angvem in sinu se gerere negligentius illos tractat, putans ex arctiore ligatura hæc tu- bercula enata, abit in publicum, etiam sequenti die ad Pastorem è sug- gestu populum docturum audiendum frequentat templum. Cum autem tertio morbi die sentiret res suas deteriores fieri me accersiri jubet, in-

venio ipsum vestibibus indutum in hypocaufto adhuc obambulantem: remotis removendis ostendit mihi carbunculos livefcentes ad modum trifolii positos, dico ipsissimam pestem esse & malè sibi prospexisse, quòd serò nimis curam eorum peteret. Alvo ad excernendum clystere sollicitatà præscribuntur expellentia, cordialia, alexipharmaca, gravibus accidentibus non torquebatur. Meliora speramus omnes, sudorem elicere non poteramus, corpus jactabat, dies sabbathi, qui erat sextus ab incurfione morbi, erat ipsi fatalis.

OBSERV. CXCI.

XXV. Oct. **C**ollegæ Scholæ viri eruditi & de adolescentibus scholasticis bene meriti uxor malè habet, in somnes noctes transigit, bubone afficitur inguinali, alia gravia symptomata non adfunt, brevi restituitur. Cum nondum omninò convaluit conjux, horrore levi corripitur & maritus ejus, bene sudat, & arte & naturâ, in corporis habitu nihil conspiciebatur pestilentis, optimè discurrebat, nec valde languibat, tertio die delirat, torvum videt, caligas induit, ambulat in domo. Multa adhibuimus ut servaremus hunc virum, verùm non cessante delirio medicamenta ad libitum & debitum exhibere nequivimus, propterea paucis diebus mors vitæ filium ipsi abscindit.

OBSERV. CXCII.

XXV. Oct. **P**uella novem annorum omne, quod ore accipiebat, eâdem reddebat viâ, sive liquidum id fuerat, sive solidum, bubo aut carbunculus nullus, saltem capitis dolor & febris mitis cum incessabili vomitu. Hic frustra laborâfles in procurando vomendi appetitu. Paucis diebus tenerum corpus animâ sua privabatur. Sanè si, quod res est, dicendum, non omninò abhorreo ab emeticis in peste, præsertim in corporibus cacochymicis, ad præcordia non nimium æstuantibus, & qui præservando corpora sua non fecerunt sicca, & ad quos præporè & statim post ipsam accessionem accesseris, adhibuerisquæ lenissima, vel quæ saltem nauseam excitare apta competeris, sine magno enim conatu & labore sequetur vomitus optatus.

OBSERV. CXCI.

1. Novem. **S**artoris cujusdam uxor juvenula multo corripitur capitis dolore & calore præternaturali, statim omnia membra languent, cessat capitis dolor, in cujus locum succedit nimietas somni, sub axilla enascitur parvus bubo & carbunculus in fronte ruber, rubet admodum facies

facies, cordis angustia tenetur laboriosâ, præ cuius vehementia sudorem prolicere nequibamus, alexipharmacis & febrem alterantibus medicamentis res agebatur omnis. His ipsis diebus & maritus itidem juvenis corripitur horrore, sub utraque axilla oritur bubo magnus, primo & secundo die lecto se committere volebat, partim quod fidebat multum corporis robori, partim ut dulcissimæ conjugis operâ sua semper adesset. Verum vi morbi fractus diu dein lecto surgere nequivit ruptisque bubonibus satis longum tempus in ipsorum curatione fuit consumptum, uterque feliciter intentatam mortem effugit.

OBSERV. CXCIV.

Puella decem præter propter annorum nauseâ tentatur & inani vomendi conatu, cui se adjunxerat ingens cordis angustia. Accurrunt illicò auxilium petitori, atque ut motum istum juvarem unice efflagitant. Obtempero precibusque ipsorum indulgens leve emeticum præscribo, quo assumpto tantum abfuit, ut voti compotes se factos crediderint, ut etiam jam morituram puellam certò sibi persvaserint ex intolerabili & præclusura fauces angustia & cordis anxietate, quâ corporis cum morbo lucta superatâ erupit carbo in pectore, exin cessavit vomitus cordisque coangustatio brevique integrè convaluit.

OBSERV. CXCV.

Puella duodecim annorum, cum ferè jam desævierat contagium, à vicini, cujus liberi omnes ante VI. septimanas peste erant extincti, rogatur, ut sibi collare, (vel aliud quid) ministerio ejusmodi à suis destitutâ, in tergo acubus firmaret. Illa memor præteritorum cunctatur parum, alterâ vocatur vice, it effectum datura, quod petierat vicina, timidiuscula puella: cum tremore acus tangit, & citò expedit, quod erat rogata, domumque reversa horrore corripitur lectumque petit, quarto die moritur. Laboraverat jam octo dies alvi fluxu, uti narabant parentes, qui tamen fluxus lecto illam non affixerat, continuavit ille ad ultimam rerum lineam. In corpore nihil poterat notari vel tactu vel visu, quod pestem proderet, nec dixerim Ego eâ illam è medio sublatam, ne huic præ illa favere dicar, judicent alii, quibus hæc res parum negotii est datura.

OBSERV. CXCVI.

Adolescens, cujus uterque parens peste dudum decesserat opimâ hereditate relicta, immani torquetur capitis dolore & nausea, portatur

tur in aliam domum, in qua diu nemo habitaverat, puraque erat ab infectione. Accersor crepusculo vespertino, offendo eum valde æstuantem & magnâ febre detentum, vomebat frequenter, jactabat corpus, sudabat sed symptomaticè & præ morbi vehementia, color faciei vividus omnis perit, medicamentis, ne hilum proficiebamus, facies sic cadaverosa, moritur tertio die. Ad eundem planè modum XII. hujus lethaliter decumbebat Consulis quondam filius juvenis absque vomitu tamen, cujus etiam facies primo statim die in Hippocraticam mutabatur figuram, & huic tertius morbi dies fuit fatalis. Non memini quenquam servatum, cui initio morbi floridus faciei color omnis periit.

OBSERV. CXCVII.

XVI. Nov. **M**atronam honestam primariam, cujus ancilla iisdem diebus vehementissimè peste afflicta decumbebat cum vomitu enormi & lethali, leviusculè & cum paucio horrore pestis invadit, sub axilla sinistra parvus bubo accuratè tangenti occurrit, & carbo in mamma sinistra superficialis, neuter debito modo exire ac maturescere visus discutientibus curatur, sed remanebat in mamma duriusculus ille parvus tumor sine omni molestia inde percepta adusque ferè festum paschatos sequentis anni, tunc videbatur maturari, paululum increfcebat, & venula ad axillarem tendens purpurascebat: Hinc illa aliquid monstri sibi portendi inq; cancerum abiturum hunc abscessum verita mihi multum reclamanti fidem non adhibet, sed alios scilicet externos adit eosq; in consilium adhibet. Illi ut incipientem cancerum abscessum tractant tum intus, tum foris medicamentis cancroræ dispositioni contrariantibus, efficitur nihil, tum iterum meæ Chirurgiq; prioris curæ se committit, & sine multo labore ex tumore nonnihil ichorosæ & purulentæ materiæ profluente brevi restituitur integrè. Bene adhuc valet.

OBSERV. CXCVIII.

XIIX. Nov. **V**ir sexagenarius quadratus leviter horret cum tolerabili capitis dolore, in genu accipit carbunculum parvum, aliàs nihil exit è corpore, mediocriter se habet, ad sudorifera bene sudat, appetitus non planè dejicitur, optimè ratiocinatur, vigiliæ nonnihil molestant, & sitis, quibus obviam ivimus medicamentis haut sine fructu. Protrahebatur morbus, & vires insensibiliter imminuebantur, quod cum animadverteret ægrotans rebus suis eò rectius prospecturus testamentū condit, obsignat & me præsentè delegatis à Senatu è lecto surgens per fenestram id porrigit, eodem vespere mortem oppetit. OB-

OBSERV. CXCIX.

Hujus filius, cujus uxoris CLXXVII, graviter laborantis fe- *I. Decem.*
 cimur mentionem, nimia somni dulcedine tenetur, sine
 vomitu, sine capitis dolore, sine exanthematis ul-
 lis. Erat vir boni habitus, & si verum est axioma medicorum:
 (quod Ego ubique verum nego) Talis in cute efflorescit color,
 qualis in corpore sanguis abundat, hic certè sanissimus fuit. De-
 pulso somno tremor omnium artuum succedit, lingua balbutiens,
 error mentis, brevi moritur. Plurimum sudabat & arte & naturâ,
 quia corpus raræ erat texturæ, molle & humidius. Decumbenti
 Patri suo aderat frequenter, imò unâ cum alio, qui pestem supe-
 raverat, potando ad lectum sedebat in noctem intempestam, con-
 tra quàm ipsi suaseramus & Ego & uxor ejus; verùm pietatem ob-
 jiciebat filialem, & se malle quicquid perperi & periclitari, quàm
 patrem deferere senem.

OBSERV. CC.

Scholasticus juvenis Senatoris filius incipit ægrotare, ex qua *II. Decem.*
 tamen causa & ubi corpus laboret, non poterat directè expri-
 mere; corpus omne languidum erat & segne, nihil dolebat,
 nihil in corporis habitu, quo quicquam pestilentis aut præterna-
 turalis potuisset probari, conspiciebatur, interim lecto se commit-
 tit, appetitus imminuitur, urina ex toto supprimitur, quod tamen
 primo & secundo die non animadvertibat, ἀναστροφή quadam labo-
 rabat vesica, nihil urgebat urina, non dolor circa pubem, non tu-
 mor nec ardor. Multa abhibuimus, ut proliceremus diutius re-
 tentam urinam, etiam secta vena brachii est, sed irrita fuere o-
 mnia. Postea adhibitus lithotomus est, credebant enim vesicæ
 calculo ipsum laborare, moritur postquam ad minimum octo dies
 stagnaverat urina. Non judicâssem peste hunc affectum, nisi si-
 mile quid in superioribus observâssem. Quàm terminum ponant
 medici ἰατρία, sive potius morti exsurgenti à suppresso lotio, non
 omninò certum, Vide *Cl. Tulp. Obs. l. II, Obs. XLIII. XLV.*

O

OB.

OBSERV. CCI.

Cum declinabat pestis multumque remiserat à trulentia sua ab uno aut altero commendatus quidam erro, militaris quondam tonsor, sycophanta & nugator, qui aliâ ratione se suosque alere nesciebat, ex mera, ut puto, audacia, aut rerum suarum inopia pulsus huc venit pollicens certa & indubitata contra pestem remedia. Admittitur, à plebe, quæ major pars civitatis esse solet, in consilium auxiliumque, ut fieri assolet, adhibetur, quid autem præstiterit singulariter, ignoratur. Unicum saltem referam, quod in virgine, quæ meæ se subjecerat curæ, patravit. Quando vocabar ad eam, multum æstuabat, facies præ rubore splendebat, anxietas magna. Impero sudoriferum, sudat, dein vena ut secetur, suadeo, abeo. Me absente, nescio cujus mulierculæ suâsu, & hic vocatur, rejicit medicamenta mea præscripta suaque ipsi commendat de meliori, quod dicitur, nota: Sumit de istis nonnihil, ab assumptis vomit enormiter, nigra *ἄνω καὶ κάτω* reddit, brevi moritur, atque ita incauta virgo temeritatis suæ pœnam luit.

Non tali auxilio, nec defensoribus istis

Tempus eget.

Tonsor iste postea laudabili mehercules Magistratûs mandato urbe exire jussus est.

OBSERV. CCII.

Pastor, cujus domum etiam invaserat Pests ancillamque ejus prostraverat, necique propè dederat, quæ tamen venesectione, sudorificis, & alterantibus liberata est, noctu somniat sibi minimum dextræ manûs digitum à cane nigro dentibus appeti morderique, quem morsum ut elideret aut declinaret adhuc alto somno sopitus Pastor magno conatu manum ad spondam allidit, quo motu & dolore expergefactus nonnihilque alteratus contemplatur digitum, maculamque in ejus medio articulo nigricantem observat. Uxorem accubantem celat hoc bono consilio, & saltem præservationis gratiâ sudoriferum medicamentum sumpturum se simulat, sudat optimè bis tervè assumpta Tinctura bezoartica
lenâ

senâ ab Cl. Mœbio dono ipsi missâ. Officio pastorali ita jubente, cum non admodum ægrotaret, exit suâ domo sacraque publica peragit. Quodam die ædes ejus prætereunti mihi monstrat digitum, tum Ego: Et tu habes ægrum digitum? Cura, ut valeas, carbunculus est, qui digito tuo insidet, consilioque meo exposito discedo. Optimo adhuc per Dei gratiam rerum suarum statu gaudet.

OBSERV. CCIII.

TEmpore, quo Frisii boves quotannis huc veniunt circa Galli diem, ut vendantur scilicet, quidam senex ad duo stadia extra portam se confert visum eos, propter contagium enim urbem ingredi prohibebantur. Domum rediens senex ob aëris rigiditatem & inclementiam alget, sed nauci habens hoc frigus vespere lecto se committit nihil sequius cogitans. Manè adest insignis virium imbecillitas ex nulla manifesta causa, art⁹ & membra omnia quasi delassata erant, brevi post succedit stillicidium urinæ sanguinolentum, increscit id & nullo medicamine poterat sisti vel in melius mutari, cætera securus jacebat. Imaginabatur sibi ex hernia intestinali, quâ plures annos affligebatur, omne hoc, quicquid præter naturam sibi accidebat, provenire. Curavimus hominem sedulo, sed sanare non erat in nostra potestate. Sine dolore ullo & graviore accidente animam suam immortalem reddidit ei, à quo eam acceperat, immortalis Deo. Unde fundatur sanguis mejendo, & quomodo id discernendum sit, videre est apud Heurn. in Comment. Aph. Hippocr. sect. IV. Aph. LXXIIX. Pertinet & huc Aph. XXXIX. sect. VII.

F I N I S.

